

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
OBCHODNÁ FAKULTA

Evidenčné číslo: 102004/I/2022/361451736284697464

FINANCOVANIE CESTOVNÉHO RUCHU V SR
ZO ŠTRUKTURÁLNYCH FONDov EÚ
V PROGRAMOVOM OBDOBÍ 2021 – 2028

Diplomová práca

2022

Bc. Dominik Bodnár

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
OBCHODNÁ FAKULTA

FINANCOVANIE CESTOVNÉHO RUCHU V SR
ZO ŠTRUKTURÁLNYCH FONDov EÚ
V PROGRAMOVOM OBDOBÍ 2021 – 2028

Diplomová práca

Študijný program: manažment cestovného ruchu
Študijný odbor: ekonómia a manažment
Školiace pracovisko: Katedra služieb a cestovného ruchu
Vedúci záverečnej práce: doc. RNDr. Pavol Plesník, PhD.

Bratislava 2022

Bc. Dominik Bodnár

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že som diplomovú prácu vypracoval samostatne na základe svojich vedomostí s využitím informačných zdrojov uvedených v zozname bibliografických odkazov.

V Bratislave, dňa

.....

Bc. Dominik Bodnár

ABSTRAKT

BODNÁR, Dominik. *Financovanie cestovného ruchu v SR zo štrukturálnych fondov EÚ v programovom období 2021 – 2028*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Obchodná fakulta; Katedra služieb a cestovného ruchu. – Vedúci záverečnej práce: doc. RNDr. Pavol Plesník, PhD. – Bratislava: OF EU, 2022, 82 s.

Cieľom diplomovej práce bolo na báze analýzy možností financovania potrieb cestovného ruchu z prostriedkov štrukturálnych fondov Európskej únie v novom programovom období odporučiť opatrenia na zatraktívnenie ponuky turistických destinácií vo vybranom regióne Slovenskej republiky. Prvá kapitola diplomovej práce sa venuje dopadmi situácie vo svete na súčasný stav cestovného ruchu v Slovenskej republike, ako aj možnosťami jeho financovania v rámci nového viacročného finančného rámca Európskej únie. Čerpanie finančných prostriedkov prostredníctvom štrukturálnych fondov politiky súdržnosti v novom programovom období na najbližšie roky predstavuje pre Slovensko príležitosť zmierniť regionálne rozdiely a súčasné negatívne dopady na cestovný ruch. Druhá kapitola je venovaná cieľom práce, ako hlavnému, tak čiastkovým a zároveň je venovaná spôsobom ich dosiahnutia v rámci metodického skúmania. Tretia kapitola zahŕňa charakteristiku a analýzu cestovného ruchu v skúmanom, Košickom samosprávnom kraji. Pomocou zostrojenej SWOT analýzy sme určili možnosti jeho rozvoja v rámci stanovenia vhodnej stratégie. Na základe analýzy oboch cieľov podpory z fondov EÚ z nového programového obdobia, sme sa zamerali na cestovný ruch, ktorý by vďaka odporučeným opatreniam, vyhláseným výzvam a následnej implementácii projektov naplnil špecifické ciele strategických dokumentov. Výsledkom riešenia danej problematiky je prehľadné zmapovanie aktuálnej situácie cestovného ruchu vo vybranom regióne Slovenskej republiky a možnosti financovania jeho rozvoja v novom programovom období prostredníctvom politiky súdržnosti.

Kľúčové slová:

Cestovný ruch. Európske štrukturálne a investičné fondy. Financovanie. Kohézna politika. Slovenská republika. Viacročný finančný rámec.

ABSTRACT

BODNÁR, Dominik. *Financing of Tourism in the Slovak Republic from EU structural funds in the programming period of 2021 – 2028*. – University of Economics in Bratislava. Faculty of Commerce; Department of Services and Tourism. – Supervisor: Assoc. Prof. RNDr. Pavol Plesník, PhD. – Bratislava: OF EU, 2022, 82 p.

The aim of the Master's thesis was to recommend measures to increase attractiveness of tourist destinations in a selected region of the Slovak Republic in the new programming period based on the analysis of the possibilities of financing tourism's needs from the European Union structural funds. The first chapter is dedicated to the current situation in the world and consequences of this situation on tourism in the Slovak Republic, as well as to the possibilities of financing tourism under the new multiannual financial framework of the European Union. Drawing funds through the Cohesion Policy Structural Funds in the new programming period for the coming years represents an opportunity for Slovakia to reduce regional disparities and the current negative impacts on tourism. The second chapter is devoted to the aim of the work, and at the same time to the means of methodological research that was used to achieve this aim. The third chapter is focused on characteristics and analysis of tourism in the researched Košice region and with the help of SWOT analysis, we determined the possibilities of its development by choosing the appropriate strategy. Based on the analysis of both objectives of support from EU funds from the new programming period, we focused on tourism, which would, thanks to the recommended measures, declared challenges and subsequent implementation of projects, meet the specific objectives of the strategic documents. The result of this thesis is a transparent mapping of the current situation of tourism in a selected region of the Slovak Republic and the possibility of financing its development through cohesion policy in the new programming period.

Key words:

Tourism. European Structural and Investment funds. Financing. Cohesion policy. Slovak republic. Multiannual financial framework.

OBSAH

ÚVOD.....	9
1 SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY DOMA A V ZAHRANIČÍ.....	10
1.1 Cestovný ruch v Slovenskej republike.....	10
1.1.1 Dopady pandémie COVID-19 na cestovný ruch v SR	12
1.1.2 Dopady špeciálnej vojenskej operácie Ruska na Ukrajinu na cestovný ruch v SR.....	16
1.2 Politika súdržnosti EÚ.....	19
1.2.1 Podpora rozvoja regiónov prostredníctvom politiky súdržnosti EÚ	21
1.3 Rozpočet EÚ	22
1.3.1 Viacročný finančný rámec 2021 – 2027	24
1.3.2 Ciele politiky súdržnosti v novom programovom období	28
1.3.3 Východiskový návrh priorít SR pre politiku súdržnosti na programové obdobie 2021 – 2027	31
1.4 Finančná alokácia SR z politiky súdržnosti EÚ na roky 2021 – 2027.....	32
1.4.1 Financovanie cestovného ruchu v Slovenskej republike v najbližšom období	38
1.4.2 Plán obnovy a odolnosti SR.....	40
1.4.3 Partnerská dohoda 2021 – 2027	42
1.4.4 Program Slovensko	44
1.4.5 Európska územná spolupráca.....	45
2 CIEĽ PRÁCE	50
3 METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA	51
4 VÝSLEDKY PRÁCE A DISKUSIA	53
4.1 Cestovný ruch Košického samosprávneho kraja.....	53
4.1.1 Rozpočet KSK na cestovný ruch	56
4.1.2 Pôsobnosť KOCR Košice Región Turizmus	58
4.1.3 SWOT analýza Košického samosprávneho kraja	60
4.2 Implementácia Programu Slovensko na cestovný ruch	66
4.3 Implementácia Programu Interreg SK-HU v rámci Európskej územnej spolupráce	70
ZÁVER	75
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV	76
PRÍLOHY	82

ZOZNAM ILUSTRÁCIÍ A TABULIEK

ZOZNAM OBRÁZKOV

Obrázok 1 Pridelovanie finančných prostriedkov na politiku súdržnosti	27
Obrázok 2 Grafické znázornenie vyhodnotenia SWOT analýzy	66

ZOZNAM GRAFOV

Graf 1 Vývoj počtu návštevníkov v SR za roky 2017-2021.....	15
---	----

ZOZNAM TABULIEK

Tabuľka 1 Vybrané ukazovatele CR na SR za roky 2017-2021.....	14
Tabuľka 2 Rozdelenie zdrojov pre SR podľa jednotlivých fondov	32
Tabuľka 3 Podmienky tematickej koncentrácie EFRR	33
Tabuľka 4 Návrh oblastí na investovanie zdrojov politiky súdržnosti 2021-2027 v SR, v mil. € v bežných cenách	36
Tabuľka 5 Rozdelenie zdrojov z politiky súdržnosti 2021-2027 v SR, v mil. € v bežných cenách	37
Tabuľka 6 Návrh implementačnej štruktúry pre programové obdobie 2021 – 2027	47
Tabuľka 7 Prehľad schválených eurofondových programov v rámci cezhraničnej spolupráce na roky 2021 – 2027 v SR	48
Tabuľka 8 Celkové tržby CR v SR za roky 2018 – 2020 v €	54
Tabuľka 9 Počet návštevníkov najnavštevovanejších atrakcií v KSK.....	55
Tabuľka 10 Počet návštevníkov a prenocovaní v Košickom kraji za roky 2017 – 2021	56
Tabuľka 11 SWOT analýza interného prostredia KSK so zameraním na CR.....	61
Tabuľka 12 Kvantifikácia troch najsilnejších stránok	62
Tabuľka 13 Kvantifikácia troch najslabších stránok	62
Tabuľka 14 SWOT analýza externého prostredia KSK so zameraním na CR	63
Tabuľka 15 Kvantifikácia troch najatraktívnejších príležitostí	64
Tabuľka 16 Kvantifikácia troch najpodstatnejších hrozieb	65
Tabuľka 17 Ukazovatele špecifických cieľov a fondu EFRR pre menej rozvinuté regióny v prioritě 5.....	69
Tabuľka 18 Ukazovatele výsledku priority 5 z EFRR	70

ZOZNAM SKRATIEK A ZNAČIEK

€	euro
BSK	Bratislavský samosprávny kraj
CR	cestovný ruch
EFRR	Európsky fond regionálneho rozvoja
EK	Európska komisia
ESF	Európsky sociálny fond
EUS	Európska územná spolupráca
EÚ	Európska únia
HDP	hrubý domáci produkt
IROP	integrovaný regionálny operačný program
KF	Kohézny fond
KSK	Košický samosprávny kraj
KOCR	Krajská organizácia cestovného ruchu
KRT	Košice Región Turizmus
NP	národný park
OOCR	oblastná organizácia cestovného ruchu
OP	operačný program
MF	Ministerstvo financií
mil.	milión
MIRRI	Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie
mld.	miliarda
MRR	menej rozvinutý región
MSP	malé a stredné podniky
PD	Partnerská dohoda
SITA	Slovenská tlačová agentúra
SO	sprostredkovateľský orgán
SR	Slovenská republika
TASR	tlačová agentúra Slovenskej republiky
UMR	udržateľný mestský rozvoj
VFR	viacročný finančný rámec
VRR	viac rozvinutý región

ÚVOD

Cestovný ruch v Slovenskej republike predstavoval pred príchodom pandémie COVID-19 jedno z najdynamickejšie rozvíjajúcich sa odvetví hospodárstva. Cestovný ruch je nielen na Slovensku, ale i vo svete po dobe ovplyvnenej pandemiou COVID-19 vo fáze transformácie. Celosvetovo sa nastavuje akýsi „nový normál“, ktorý vďaka zmenám bude viac udržateľný, zodpovednejší a inkluzívny so zameraním na poznávanie miestnej kultúry a objavovanie skrytých pokladov. Na aktuálnosť problematiky okrem pretrvávajúcej pandémie negatívne pôsobí aj prebiehajúca vojenská špeciálna operácia Ruska na Ukrajine. Cestovný ruch bude dlhodobo znášať následky z udalostí posledných dní a rokov.

Pozitívny vplyv pre rozvoj cestovného ruchu na Slovensku predstavuje nové programové obdobie Európskej únie na roky 2021 – 2027, z ktorého bude môcť krajina čerpať finančné prostriedky. Mnohokrát sa hovorí, že poskytované eurofondy nedokáže Slovensko naplno čerpať. Príležitosť na zmenu vytvára práve nové programové obdobie (viacročný finančný rámec) politiky súdržnosti na roky 2021 – 2027, kedy sa budú subjekty prostredníctvom Partnerskej dohody SR a jeho Operačného programu Slovensko uchádzať o finančné prostriedky. Uchádzanie sa o finančný príspevok pôjde na oprávnené aktivity vybraných, kvalitne spracovaných projektov, ktoré napomôžu rozvoju cestovného ruchu na Slovensku. Dotácie z fondov EÚ sú nesmierne dôležitou súčasťou cestovného ruchu nielen pri rozvoji CR, obnove jednotlivých pamiatok, ale i pri zveľaďovaní miest na Slovensku. Vďaka finančnej pomoci EÚ v rámci jednotlivých fondov sa cestovný ruch na Slovensku môže rozvíjať, skvalitňovať, a tak upevňovať svoje postavenie v ekonomike štátu a byť konkurencieschopné. Vďaka politike súdržnosti EÚ zameranej na posilnenie hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti môže EÚ čeliť výzvam 21. storočia a zlepšovať kvalitu života občanov.

Hlavným cieľom diplomovej práce je na báze analýzy možností financovania potrieb cestovného ruchu z prostriedkov štrukturálnych fondov Európskej únie v novom programovom období odporučiť opatrenia na zatraktívnenie ponuky turistických destinácií vo vybranom regióne Slovenskej republiky.

1 SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY DOMA A V ZAHRANIČÍ

V prvej kapitole diplomovej práce sme sa zaoberali cestovným ruchom v Slovenskej republike, jeho vývojom v posledných rokoch, vplyvu globálnej pandémie ochorenia COVID-19 zapríčinenou koronavírusom či aktuálnou situáciou spojenou s vojnovým konfliktom na Ukrajine. Pozornosť sme venovali aj politike súdržnosti EÚ, ktorá predstavuje základný pilier pre možnosť čerpania zdrojov z eurofondov. Charakterizovali sme si rozpočet EÚ, nový viacročný finančný rámec na roky 2021 – 2027 a ciele tohto obdobia. Taktiež sme popísali možnosti financovania cestovného ruchu v Slovenskej republike spolu s najaktuálnejšími strategickými dokumentmi.

1.1 Cestovný ruch v Slovenskej republike

Cestovný ruch predstavoval pred príchodom pandémie jeden z najdynamickejších a najväčších sektorov sveta. Zodpovedal za 10% celosvetového HDP (7,87 bilióna €) a zabezpečoval približne každé desiate pracovné miesto vo svete. Príchody medzinárodných turistov v roku 2019 klesli z takmer 1,5 miliardy na približne 380 miliónov v roku 2020, čo predstavuje pokles o 74 % a odhadovanú stratu 1,3 bilióna USD vo výdavkoch na medzinárodný cestovný ruch, čo predstavuje asi 11-násobok straty v porovnaní s celosvetovou krízou v roku 2009. Očakávanie svetovej organizácie, že úroveň medzinárodného cestovného ruchu sa vráti na úroveň z roku 2019 o 2,5 až 4 roky, je žiaľ v súčasnosti nerealistické (UNWTO 2021).

Cestovný ruch predstavuje v rámci Slovenskej republiky dynamickú oblasť založenú predovšetkým na vhodných lokalizačných predpokladoch cestovného ruchu. Síce je Slovensko vnútrozemský štát, disponuje bohatým prírodným či kultúrne-historickým dedičstvom. Jediný aspekt chýbajúci Slovenskej republike je more, ale i to je národu nahrádzané vo forme bohatstva prírodných minerálnych prameňov. Slovensko ako krajina všetkým iným disponuje a predstavuje tak prirodzene veľký potenciál na rozvoj cestovného ruchu.

Cestovný ruch je v posledných rokoch veľmi skúšaný následkami rôznych nepredvídaných aspektov, ktoré krajiny nedokázali ovplyvniť. Dnes už cestovný ruch patrí medzi odvetvia ekonomiky najviac zasiahnutých pandemiou COVID-19. Nielen na medzinárodnej, ale aj na globálnej úrovni predstavovali rozsiahle obmedzenia predchádzajúce šíreniu vírusu v jednotlivých štátoch pozastavenie cestovania či využívania

mnohých služieb, pričom následky pandémie môžu pretrvávať ešte i nasledujúcich pár rokov.

Významný vplyv na súčasný stav od začiatku pandémie mal štát, ktorý menil a prispôboval zákony či vydával nariadenia a podobne. Jedným z najdôležitejších bol zákon č. 179/2011 Z. z. o hospodárskej mobilizácii a o zmene a doplnení zákona č. 387/2002 Z. z. o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu v znení neskorších predpisov. „Hospodárskou mobilizáciou sa rozumie súbor hospodárskych činností a organizačných činností a opatrení vykonávaných v období krízovej situácie alebo pripravovaných a vykonávaných v stave bezpečnosti. Hospodárska mobilizácia slúži na zaistenie ochrany základných bezpečnostných záujmov Slovenskej republiky, realizáciu prípravy štátu na obranu, riešenie krízových situácií a na zmiernenie ich následkov prostredníctvom opatrení hospodárskej mobilizácie. Hospodárskou mobilizáciou sa vytvárajú predpoklady na zabezpečenie zdrojov, ktorými sú životne dôležité tovary a služby nevyhnutné na prežitie obyvateľstva a potreby nevyhnutné na zabezpečenie činnosti ústredných orgánov, ozbrojených síl, ozbrojených bezpečnostných zborov, záchranných zložiek, orgánov krízového riadenia, informačných a spravodajských služieb, ako aj subjektov hospodárskej mobilizácie. Na vykonávaní opatrení hospodárskej mobilizácie sa podľa tohto zákona podieľajú aj ústredné orgány, podnikatelia a iné právnické osoby, ktoré nie sú určené ako subjekty hospodárskej mobilizácie, a fyzické osoby“ (Zákon 179/2011 Z. z. §2).

Vďaka existencii agentúry pre rozvoj cestovného ruchu v Slovenskej republike Slovakia Travel, ktorá sa plánuje zamerať na budovanie udržateľného cestovného ruchu, chce obnoviť rozvoj cestovného ruchu a pomôcť vrátiť zahraničných návštevníkov po koronakríze na Slovensko. Slovensko totiž obsadilo šieste miesto vo svetovom rebríčku udržateľného cestovného ruchu – Sustainable Travel Index Rankings za rok 2020 (z krajín Vyšehradskej štvorky sa Česko umiestnilo na 14. mieste, Poľsko na 21. a Maďarsko na 27. mieste). Podľa štatistiky SR z roku 2020 je podiel domácich a zahraničných turistov v prospech len v Bratislavskom kraji (10,7% domácich, 29,2% zahraničných) a Žilinskom kraji (domáci 25,6%, zahraniční 24,8%) v porovnaní s nerozvinutým cestovným ruchom v Košickom kraji (7,6% domácich, 5,6% zahraničných) a Nitrianskom kraji (7,6% domácich, 5,6% zahraničných). Z hľadiska domáceho cestovného ruchu predstavovala letná sezóna v roku 2021 historicky najlepší rok. (Eurofondy 2022a).

1.1.1 Dopady pandémie COVID-19 na cestovný ruch v SR

V pretrvávajúcej súčasnej dobe vo svete, vplyvom pandémie COVID-19, zaznamenali mnohé odvetvia ekonomiky jednotlivých štátov úpadok. V priebehu posledných dvoch rokov utrpel aj cestovný ruch, ktorý vykazoval nielen na Slovensku enormné straty, záporné čísla a prepád. Kvôli tejto situácii sa mnohé rozpracované projekty a investície v cestovnom ruchu nezrealizovali, nakoľko prostriedky z fondov museli byť presunuté na výdavky do iných oblastí. Na krízu takéhoto charakteru a rozsahu sme sa ako národ bohužiaľ nevedel vopred pripraviť, a tak nastávali rôzne zmeny kvôli rizikám a nebezpečenstvu, ktorým čelili jednotlivci, organizácie či inštitúcie. Krízový manažment nastupujúci s touto nepredvídateľnou situáciou, ktorá mala a stále má negatívne dopady na štát, bol manažovaný za pomoci vlády, krízového štábu odborníkov a Úradu pre verejné zdravotníctvo.

Následkom globálnej pandémie COVID-19 zapríčinenou koronavírusom, ktorý sa prvýkrát vyskytol v decembri 2019 v čínskom Wu-chane a následne sa rozšíril do celého sveta a pretrváva dodnes (prvý prípad na Slovensku sa vyskytol 6. marca 2020), sa financie v posledných rokoch nečerpali na svoj pôvodne určený účel, ale zameriavali sa na zmierňovanie negatívnych dopadov v rámci hospodárenia štátu. Okrem najviac skúšaného zdravotníctva, sa nedostatok financií podpísal aj pod iné odvetvia, nevynímajúc cestovný ruch, ktorý trpel takmer zakaždým, keď vláda zaviedla núdzový stav alebo schválila nové opatrenia.

Globálna pandémia spôsobila vysoký pokles návštevníkov, nakoľko bola doba, kedy sa nelietalo či boli zatvorené hranice, kedy obyčajní ľudia nemohli cestovať do zahraničia alebo bola obmedzená mobilita a dbalo sa predovšetkým na verejné zdravie a zatváranie podnikov. Negatívne vplyvy pandémie sa podpísali aj na náraste nezamestnanosti, mnohé podniky nielen v cestovnom ruchu prepúšťali svojich zamestnancov prevažne z hľadiska finančných problémov. Tým pádom sa znížili aj príjmy občanov a schopnosť cestovať.

Podniky v odvetví cestovného ruchu tak museli od začiatku pandémie reagovať na nečakané zmeny a prispôbovať sa nariadeným opatreniam pre potrebu bezpečia návštevníkov, nakoľko sa koronavírus prenáša kvapôčkovou metódou a priamym kontaktom infikovanými osobami. Predovšetkým však subjekty hotelového a reštauračného charakteru združujú ľudí využívajúce ich služby a tým pádom bola možnosť nákazy vyššia. Azda dodnes si mnohí pamätajú obmedzenie fyzického kontaktu, zákaz vychádzania alebo prechodu z okresu do okresu, zatvorené reštaurácie (neskôr povolený výdaj len cez okienko)

a hotely, ktoré neskôr fungovali ako izolačné karanténne zariadenia. Medzi prvé opatrenia sa v tomto segmente služieb uplatňovali dodnes známe prekrytie horných dýchacích ciest použitím vhodnej ochrany, hygiena rúk, odstupy, v rámci zariadení ešte dostatočné vetranie, pravidelné čistenie a dezinfekcia. Postupom času, kedy sa vyvinuli vakcíny, režimy v týchto prevádzkach sa striedali a mnohí návštevníci tak mohli vstupovať pod špecifickými podmienkami vstupu ako OP (očkování, prekonání), OTP (očkování, testování, prekonání) a OP+. Podnikateľom v tejto sfére častokrát chýbali jasné a včas prezentované protipandemické opatrenia zo strany štátu a podiel štátnej pomoci z verejných financií štátneho rozpočtu nebol častokrát dostatočný ani na pokrytie nákladov a zmiernenie dopadov pandémie na tieto podniky.

O finančný príspevok na zmiernenie dopadov koronakrízy zo schémy pomoci cestovnému ruchu, a teda pomoc v sektore cestovného ruchu mohli požiadať prevádzky (stravovacie a ubytovanie zariadenia, cestovné kancelárie a agentúry, aquaparky, kúpaliská, múzeá a iné) od polovice decembra 2020. Základnou podmienkou bol pokles tržieb i 40% v porovnaní s rovnakým obdobím roku 2019. Výška príspevku sa odvíja od vyčíslenej straty každého mesiaca zvlášť (MDV 2021).

V rámci príspevku na odstránenie negatívnych následkov pandémie COVID-19 však môže ministerstvo v príslušnom rozpočtovom roku najneskôr do 31. 12. 2022 poskytnúť zo svojej rozpočtovej kapitoly príspevok na podporu cestovného ruchu v súvislosti so zmiernením negatívnych následkov pandémie, ktorá vznikla z dôvodu ochorenia COVID-19. „Príspevok možno poskytnúť fyzickej osobe alebo právnickej osobe pôsobiacej v odvetví cestovného ruchu v súlade so schémou štátnej pomoci alebo minimálnej pomoci alebo ako ad hoc pomoc podľa osobitného predpisu na podporu podnikov v odvetví cestovného ruchu“ (Zákon 91/2020 Z. z. § 27j).

Slovenské mestá a obce združované do územných samospráv prostredníctvom vykonávania verejnej moci sa museli taktiež aklimatizovať na nové podmienky, ktoré ich postihli. Najväčší dopad mala koronakríza na ekonomickú sféru, kedy boli postihnuté rozpočty všetkých samospráv SR. Samosprávy v danom čase ochromil nielen celkový pokles príjmov, ale aj neočakávané výdavky súvisiace s prijatými opatreniami (najmä pravidelné testovanie občanov) či časové nastavenie transferov výnosu dane z príjmov fyzických osôb. To spôsobovalo veľké problémy predovšetkým pre samosprávy, ktoré nemali vytvorenú finančnú rezervu a tak hľadali financie vo všetkých iných sférach.

Negatívne následky pandémie COVID-19 boli celosvetovo extrémne a nepredvídateľné, čo dokazujú aj rôzne štatistiky prepadom v mnohých ukazovateľoch.

Pandémia môže mať dlhodobý dopad na cestovný ruch, avšak je potreba silného marketingu a manažmentu, aby čísla začali postupne rásť a aspoň trochu sa priblížili k hodnotám pred pandémiou. V rámci Slovenskej republiky sme sa zamerali na vybrané ukazovatele cestovného ruchu pred pandemického obdobia, ako aj počas neho, a to konkrétne od roku 2017 až po najnovšie dostupné údaje z roku 2021. Pre lepšiu prehľadnosť sme tieto údaje uviedli do tabuľky 1.

Tabuľka 1 Vybrané ukazovatele CR na SR za roky 2017-2021

	2017	2018	2019	2020	2021
Tržby z CR (v tis. €)	669 330,58	752 131, 39	749 078,93	98 658,97	-
Ubytovacie zariadenia spolu	3 495	4 007	4 487	4 309	4 550
Návštevníci spolu	5 375 475	5 596 407	6 432 934	3 210 007	2 724 587
Domáci návštevníci	3 213 091	3 340 380	3 957 840	2 355 996	2 148 900
Zahraniční návštevníci	2 162 384	2 162 384	2 475 094	854 011	575 687
Prenocovania spolu	14 936 766	15 515 083	17 703 695	9 790 597	8 169 505
Prenocovania domácich návštevníkov	9 507 435	9 818 699	11 452 830	7 443 029	6 704 262
Prenocovania zahraničných návštevníkov	5 429 331	5 696 384	6 250 865	2 347 568	1 465 243

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Štatistického úradu SR 2022

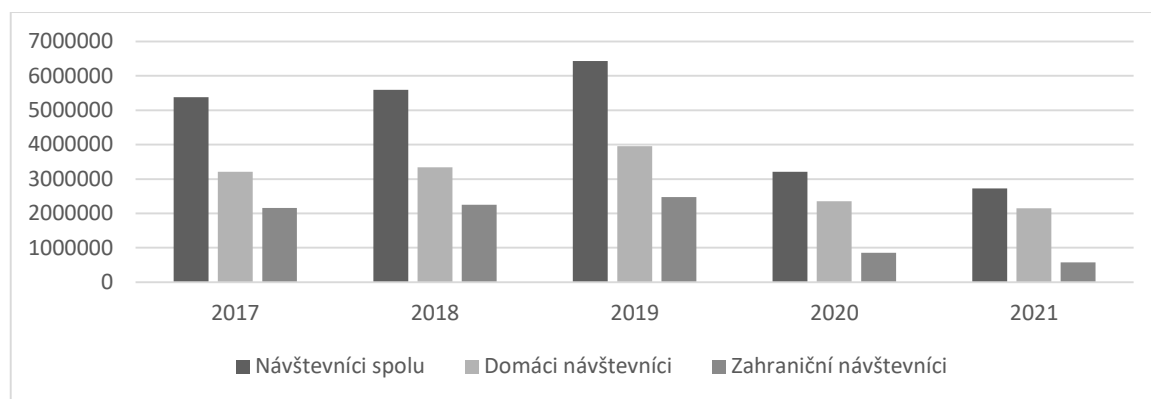
Tabuľku 1 tvoria najzákladnejšie ukazovatele cestovného ruchu, ktoré sme si vybrali na komparáciu. Z tabuľky 1 môžeme konštatovať, že rok 2020 bol zlomovým, kedy sa pandémia už celosvetovo rozšírila a na Slovensku spôsobila enormný úpadok vo všetkých vybraných ukazovateľoch, pričom do roku 2020 prevládala rastúca tendencia s výnimkou mierneho poklesu tržieb z CR v roku 2019. Ani rok po príchode ochorenia COVID-19 (prvý prípad na našom území 6.3.2020) Slovensko nezaznamenalo nárast vo vybraných ukazovateľoch, ale prejavil sa ešte väčší pokles (okrem počtu ubytovacích zariadení).

Úbytok tržieb z cestovného ruchu v roku 2020 predstavoval vyše 86%, s tým súvisiaci je aj pokles návštevníkov o 50% a počet celkových prenocovaní o 44%. Pokles ubytovacích zariadení v roku 2020 podľa štatistiky predstavoval 4%, avšak už v roku 2021 sa podarilo zvrátiť tento stav, kedy dosiahol počet ubytovacích zariadení najvyššiu hodnotu

za sledované obdobie, ktorá prekročila hranicu 4 500, a tým zaznamenala nárast oproti predpandemickému roku 2019 o 1%.

Vývoj počtu návštevníkov sme zaznamenali aj do grafu 1, na ktorom je možné vidieť zmeny počas skúmaného obdobia 2017-2021 na Slovensku.

Graf 1 Vývoj počtu návštevníkov v SR za roky 2017-2021

Zdroj: vlastné spracovanie 2022

Graf 1 poukazuje na počet návštevníkov SR v jednotlivých rokoch. Pandémia COVID-19 zapríčinila od roku 2020 výrazný pokles, ako domácich, tak i zahraničných návštevníkov. Celkový počet turistov od roku 2017 postupne rástol, najprv o 4%, a v roku 2019 predstavoval nárast až o 14,94% v porovnaní s predchádzajúcim rokom. Avšak rok 2020 priniesol kvôli pandémie nečakaný, mimoriadne rekordný a aj viditeľný pokles, a to konkrétne o 50,1% v celkovom počte návštevníkov nášho územia. V danom roku predstavoval pokles domácich návštevníkov takmer o 40,5% a zahraničných o 65,5% v porovnaní s rokom 2019. Najnovší údaj z roku 2021 prezrádza, že celkový počet návštevníkov znova poklesol (o 15%), počet domácich návštevníkoch skoro o 9% a zahraničných o 32,5% oproti predchádzajúcemu roku. Možno predpokladať, že príčina poklesu návštevníkov Slovenskej republiky v roku 2021 bola zapríčinená tým, že obyvateľstvo sa rozhodlo po náročnom a dlho obmedzujúcom období rôznych reštrikcií stráviť dovolenky, najmä letné, v štátoch, ktoré majú prístup k moru, aby uspokojili svoje potreby.

1.1.2 Dopady špeciálnej vojenskej operácie Ruska na Ukrajinu na cestovný ruch v SR

K dobe koronavírusu, ktorý pretrváva dodnes, sa od februára 2022 pripojila aj špeciálna vojenská operácia Ruska na Ukrajinu, ktorá má negatívny vplyv nielen na cestovný ruch, ale i na ďalšie odvetvia ako na Slovensku, tak i celosvetovo.

Dňom vypuknutia špeciálnej vojenskej operácie Ruska na Ukrajinu, 24. februára 2022, začal zvýšený pohyb osôb predovšetkým ukrajinského občianstva. Počet migrantov od začiatku invázie Ruska na Ukrajinu neustále narastá. Hraničné priechody od začiatku tohto konfliktu zaznamenávali enormný nárast utečencov a do 24. marca 2022 ich zaznamenali takmer 270-tisíc. O dočasné útočisko môžu žiadať Slovenskú republiku od 1. marca 2022 (Ministerstvo vnútra SR 2022a). Štatistika o tri týždne neskôr (k 14.4.2022) potvrdila nárast utečencov (o 23%), ktorý predstavoval dokopy 333 733 ľudí, pričom o dočasné útočisko požiadalo 67 796 z nich, čo predstavuje približne 20% (Denník N 2022).

Solidarita Slovákov sa prejavovala hneď od začiatku, kedy ponúkali vlastné nehnuteľnosti (alebo ich časť) pre utečencov na zregenerovanie, načerpanie nových síl alebo na nocľahy pred ich ďalšou cestou. Služby prenocovania, stravovania a inej pomoci častokrát ponúkali aj majitelia hotelov a iných ubytovacích zariadení, ktorí poskytovali tieto služby zdarma, bez akejkoľvek pomoci štátu, či už materiálnej alebo finančnej. Participácia štátu sa preukázala až neskôr, keď komerčným hotelom odporučil primárne poskytovanie ubytovacích služieb utečencom z Ukrajiny.

Koncom marca 2022 (22.3) schválil parlament vládny návrh zákona o niektorých ďalších opatreniach v súvislosti so situáciou na Ukrajinu, známy pod názvom Lex Ukrajina. Od 30. marca 2022 je účinný zákon č. 92/2022 o niektorých opatreniach v súvislosti so situáciou na Ukrajinu (Lex Ukrajina). Úlohou má byť uľahčenie situácie spojenej s hromadným prílivom cudzincov, ktorí utekajú pred vojnovým konfliktom na naše územie. Tento návrh určuje aj finančný príspevok za ubytovanie odídencom z Ukrajiny, ktorý si je možné uplatniť do 30. júna 2022. Fyzické a právnické osoby pôsobiace v CR budú mať nárok na príspevok za poskytnutie ubytovania vojnovým utečencom. Štát tak vyplatí ubytovateľom-nepodnikateľom príspevok vo výške 7€/noc za osobu staršiu ako 15 rokov, a polovičnú výšku za mladšieho utečenca. Na základe rámcovej zmluvy si hotely, penzióny a podnikatelia môžu požiadať o príspevok aj spätne, kedy dostanú za odídenca 7,70€ za jednu noc, za dieťa do 15 rokov 3,85€ za jednu noc, avšak všetci títo musia mať štatút dočasného útočiska. Maximálne však pôjdu o sumu 500 €/mes. za poskytnutie 1 izby, 750€

za 2 izby, 1 000€ za 3 a 1 250€ mesačne za poskytnutie štyroch a viac izieb. Na vyplatenie tohto príspevku je však potrebné preukázanie zmluvy medzi oprávnenou osobou a odídencom, kde je uvedený aj počet obytných miestností nehnuteľnosti, dohodnutá doba ubytovania či vyhlásenie odídencu, že sa mu neposkytuje ubytovanie v azylovom zariadení. Ministerstvo vnútra na svojej webovej stránke uvádza, že štátne účelové zariadenia sú zo schémy podpory vyňaté. Podľa zákona o azyle sa štátnej rozpočtovej a štátnej príspevkovej organizácii príspevok neposkytuje. Náklady, ktoré im vzniknú, budú riešiť v rámci svojho zriaďovateľa (Removčíková 2022; SITA 2022a). „Čo sa týka daňovej politiky, nová právna úprava stanovuje, že osoba s prideleným dočasným útočiskom nebude daňovníkom podľa zákona o miestnych daniach a miestnom poplatku“ (Removčíková 2022). V rámci tohto zákona sa upravuje aj oblasť zamestnávania Ukrajincov, ktorí sa budú môcť zamestnať na našom území už počas konania o udelení azylu, avšak za potreby preukázania sa bezúhonnosťou a čestným vyhlásením. Na Slovensku po pandémie koronavírusu je ponuka v oblasti cestovného ruchu (hoteliarstve, gastronómii, a i.) vysoká a dopyt nízky, stále sú mnohé pracovné pozície voľné a očakáva sa ich zaplnenie práve odídcami z Ukrajiny.

Začiatkom marca schválila vláda SR opatrenia hospodárskej mobilizácie v súvislosti s príchodom utečencov z Ukrajiny, ktoré budú mať znova vplyv na rozpočet SR. Vláda nariadila na území SR zabezpečenie poskytnutia dodávok tovarov spolu s nákladnou dopravou (v prípade neschopnosti samozásobovania zariadení) alebo poskytovaných služieb pre potreby cudzincov, ktorým rezort vnútra poskytne dočasné útočisko. Opatrenia sa týkajú aj poskytovania zdravotnej starostlivosti utečencom či zabezpečenie dopravy na prepravu do určených ubytovacích zariadení. „Subjekty hospodárskej mobilizácie ďalej určujú vybrané ubytovacie zariadenia vo svojej pôsobnosti na zabezpečenie núdzového ubytovania odídcov. Ministerstvo životného prostredia má zabezpečiť výrobu a dodávku pitnej vody do zariadení, kde nie je zabezpečená. Oznam určených ubytovacích zariadení zverejní Ministerstvo vnútra SR na svojej internetovej stránke www.uz.gov.sk. Nariadenie sa týka aj pracovnej povinnosti, osoba, ktorá dostane písomný príkaz na základe hospodárskej mobilizácie, je povinná si ho prevziať, inak môže dostať pokutu“ (TASR 2022).

Táto súčasná situácia a migrácia, ktorá bude pretrvávať nevedno dokedy, bude mať vplyv aj na cestovný ruch. Už dnes bijú na poplach zariadenia cestového ruchu a súkromní ubytovatelia, pre ktorých sa v priebehu najbližších dní začína turistická sezóna. Na to, že migrácia môže mať negatívny vplyv na cestovný ruch, upriamuje Banskobystrický samosprávny kraj, ktorý chce problém s ubytovanými utečencami v zariadeniach cestového ruchu na území kraja riešiť zavčas, kedy ešte nezačala nová turistická sezóna. Kraj

upriamuje pozornosť na skutočnosť, že so začiatkom turistickej sezóny sa utečencom skončia zmluvy o poskytovaní ubytovania, pričom tak dôjde u niektorých začiatkom alebo koncom mája, resp. v polovici júna, kedy subjekty nebudú už ďalej pokračovať v ubytovávaní. Štát by mal preto začať konať a premýšľať nad následným riešením situácie s ubytovaním utečencov v samosprávach včas (Spravodajská televízia TA3 2022).

Neistú situáciu prežívajú aj hoteliéri a poskytovatelia ubytovania v u nás najviac navštevovanej lokalite, vo Vysokých Tatrách. Letnú sezónu posledné 2 roky ovplyvňovala pandémia COVID-19 a zavedené opatrenia na elimináciu rizika nákazy, toho roku sú obavy z vojny za hranicami a ekonomická situácia, pričom už dnes si zahraniční hostia rušia svoje rezervácie práve pre obavy z možného vypuknutia konfliktu na území Slovenska (SITA 2022b).

Na druhej strane, pozitívnu správou pre turistov či návštevníkov Slovenskej republiky od 6. apríla 2022 je zrušenie vyhlášky Úradu verejného zdravotníctva SR č. 28/2022, ktorou sa nariaďovali opatrenia pri ohrození zdravia ku karanténym povinnostiam osôb po vstupe na územie SR. Vďaka tomuto rozhodnutiu pri návšteve Slovenska odpadá povinnosť registrácie na eHranici či povinná karanténa pre nezaočkované osoby. Zároveň sa týmto dňom zrušila povinnosť prekrytia horných dýchacích ciest v exteriéri, avšak táto povinnosť ostáva aktuálne stále platná v prostriedkoch verejnej dopravy, vo všetkých interiéroch verejných budov, na hromadných podujatiach v interiéri aj exteriéri, ako aj v preprave s osobami, ktoré nie sú členmi spoločnej domácnosti (Ministerstvo vnútra SR 2022b). Dňom 21. apríla 2022 však povinnosť nosenia rúšok definitívne končí okrem povinnosti ich nosenia v zariadeniach sociálnych služieb či v nemocniciach a iných zdravotných zariadeniach.

Rozbehnutiu cestového ruchu by mohla dopomôcť aj nová agentúra Slovakia Travel (vznik 1. apríla 2021 a nahrádza zaniknutú Slovenskú agentúru pre cestovný ruch z roku 2016), ktorej dôležitosť existencie záleží i súčasnému ministrovi dopravy a výstavby SR, Andrejovi Doležalovi. Cieľom tejto agentúry je podpora cestovného ruchu, marketing a štátna propagácia cestovného ruchu Slovenskej republiky. Slovakia Travel taktiež propaguje Slovensko ako dovolenkovú krajinu cestovného ruchu, prispieva k pozitívnemu obrazu v zahraničí a podporuje predaj produktov cestovného ruchu Slovenskej republiky či zastrešuje a koordinuje aktivity s regionálnymi organizáciami cestovného ruchu. Medzi úlohy patrí komunikácia, marketing a konkrétna podpora dôležitých projektov doma a v zahraničí. Agentúra by mala hodnotiť prínosy cestovného ruchu cez kľúčové ukazovatele výkonnosti, ako je podiel sektora na HDP, priemerný počet prenocovaní zahraničných

turistov a priemerné výdavky na jedného návštevníka (Kapitánová 2021). Dočasným šéfom tejto agentúry je Václav Mika, ktorý podotkol, že Slovensko ako jediná krajina v Európe nedisponovala takouto agentúrou a chce nasmerovať zdroje do menej rozvinutých regiónov. Rovnako dodáva, že ak by sa podarilo urobiť z cestovného ruchu vážnu ekonomickú kategóriu podľa podielu na HDP, zaslúžilo by si vlastné ministerstvo (TASR 2021). V súčasnosti zastrešuje legislatívu, dotačnú schému a schému pomoci Ministerstvo dopravy a výstavby SR.

Hoci sa vďaka zrušeniu vyhlášky nedostane cestovný ruch v štatistikách na hodnoty ako v období pred pandémiou, možno však predpokladať pomalý, ale postupný nárast návštevníkov, nakoľko už najbližšia letná sezóna bude viac prístupná a s miernejšími obmedzeniami pre zahraničnú klientelu. Objaviť Slovensko ako atraktívnu turistickú destináciu s rozmanitými možnosťami voľnočasových aktivít a zážitkov predstavovala i agentúra Slovakia Travel v rámci slovenského pavilónu na svetovej výstave Expo v Dubaji trvajúcej od októbra 2021 do konca marca 2022, ktorý navštívilo viac ako pol milióna návštevníkov, pričom viac ako 90% z nich chce Slovensko navštíviť (SITA 2022c). Pozornosť návštevníkov lákala predovšetkým prezentovaná príroda, gastronómia, kultúrne pamiatky a kúpeľníctvo. Aj vďaka tejto propagácii by sa mohla návštevnosť oproti predchádzajúcim rokom zvýšiť, i keď nevedno predpovedať geopolitickú situáciu, ktorá aktuálne panuje vo svete. Slovakia Travel preto chce zamerať propagačnú kampaň na fakt, že stále sme bezpečná krajina. Rizikom v tejto oblasti je ešte aj hospodárska situácia i miera inflácie, ktoré sú následkom nielen súčasnej doby, ale i dôsledkom tej predošlej.

V súčasnosti treba poznamenať, že vplyvom vojnového konfliktu Ruska na Ukrajine možno predpokladať absenciu ruských návštevníkov, ktorých v roku 2019 zavítalo na Slovensko až 52 327, o rok neskôr, vplyvom pandémie už len 11 301, ktorí v priemere strávili 3 noci na území krajiny (Štatistický úrad 2021).

1.2 Politika súdržnosti EÚ

Politika súdržnosti známa aj ako kohézna politika alebo regionálna politika je „právne zakotvená v Zmluve o Európskych spoločenstvách. Článok 158 uvádza, že: "Spoločenstvo na účely podpory harmonického rozvoja rozvíja a uskutočňuje činnosti vedúce k posilneniu hospodárskej a sociálnej súdržnosti. Spoločenstvo sa predovšetkým zameriava na znižovanie rozdielov medzi úrovňami rozvoja rôznych regiónov a zaostalosti najviac znevýhodnených regiónov alebo ostrovov, vrátane vidieckych oblastí." V počiatkoch

samotného procesu európskej integrácie nepatrila kohézna politika k prioritám vtedajšieho spoločenstva. Jedným z dôvodov bolo určite to, že vtedajšími členmi boli krajiny s porovnateľnou ekonomickou úrovňou“ (Kiss a kol. 2013, s. 14).

Politika súdržnosti predstavuje hlavnú investičnú politiku EÚ, ktorej cieľom je znížiť „hospodárske a sociálne rozdiely medzi regiónmi a členskými štátmi podporou tvorby pracovných miest, konkurencieschopnosti podnikov, hospodárskeho rastu, udržateľného rozvoja a cezhraničnej a medziregionálnej spolupráce. Je financovaná z Európskeho fondu regionálneho rozvoja (EFRR), Európskeho sociálneho fondu plus (ESF+) a Kohézneho fondu“ (Európsky dvor audítorov 2019).

Ako uvádza Holešová (2003, s. 6) „aj Európska únia sa musí vysporiadať s rozdielmi medzi sociálno-ekonomickou úrovňou jednotlivých regiónov, kde na jednej strane existujú vysoko rozvinuté regióny, perspektívne sa rozvíjajúce regióny a na strane druhej regióny zaostávajúce, či upadajúce. Nedostatočná pozornosť venovaná regionálnym disproporciám by tak mohla viesť k postupnému oslabovaniu súdržnosti Únie. Ekonomická a sociálna súdržnosť sa stala jedným z prioritných cieľov Únie. Základnými nástrojmi, ktoré pritom používa, sú štrukturálne fondy a kohézny fond“.

„Politika súdržnosti EÚ ostáva nevyhnutnou pre podporu hospodárskeho a sociálneho oživenia EÚ. Únia touto politikou prispieva k rovnomernému celoeurópskemu rozvoju prostredníctvom posilňovania svojej ekonomickej, sociálnej a územnej súdržnosti vo všetkých regiónoch EÚ a členských štátoch“ (Ministerstvo hospodárstva 2021, s. 6)

„Zásadnou úlohou regionálnej politiky akéhokoľvek štátu je postupné vyrovňovanie rozdielov medzi regiónmi, sociálno-ekonomická súdržnosť a sústavné zvyšovanie životnej úrovne obyvateľov. Vstup Slovenskej republiky do Európskej únie v roku 2004 napomáha neustálemu prínosu informácií o regionálnej politike a nástrojoch pomoci ako prejavu solidarity medzi národmi a štátmi Európskej únie a prepojenia ich ekonomického a sociálneho rastu“ (Holešová 2003, s. 3).

V Úradnom vestníku EÚ bol 30. júna 2021 zverejnený legislatívny balík k fondom politiky súdržnosti EÚ na programové obdobie 2021 – 2027 vo forme nariadení EÚ, ktorých súčasťou sú Európsky fond regionálneho rozvoja (EFRR), Kohézny fond (KF), Európsky sociálny fond plus (ESF+), Európska územná spolupráca (Interreg), ako aj nový Fond na spravodlivú transformáciu (FST). Účinnosť legislatívy politiky súdržnosti pre nové programové obdobie 2021 – 2027 nadobudla 1. júla 2021 (MIRRI SR 2022).

1.2.1 Podpora rozvoja regiónov prostredníctvom politiky súdržnosti EÚ

Na elimináciu regionálnych disparít slúžia európske štrukturálne a investičné fondy. „Štrukturálne fondy a kohézny fond sú nástroje solidarity Európskej únie s menej rozvinutými oblasťami a krajinami. Čerpanie prostriedkov zo štrukturálnych fondov a kohézneho fondu sa plánuje na tzv. programovacie obdobie. Je dôležité si uvedomiť, že štrukturálne fondy a kohézny fond predstavujú len doplnkové zdroje k národným verejným a súkromným zdrojom. V tomto spočíva ich multiplikačný efekt, ich poskytnutím na rozvojové aktivity v cieľových regiónoch pôsobia na aktivizáciu ďalších finančných prostriedkov“ (Holešová 2003, s. 10). „Zo štrukturálnych fondov sa financujú viacročné programy regionálneho rozvoja, ktoré spoločne vytvárajú regióny, členské štáty a Európska komisia. Nárok na využívanie štrukturálnych fondov majú iba členské štáty Európskej únie a programujú sa na sedemročné obdobia“ (Kráľová 2009, s. 14).

Kohézny fond – jeho základným cieľom je poskytovať pomoc v oblasti životného prostredia a dopravnej infraštruktúry vo všeobecnom záujme s dôrazom na podporu ekonomickej a sociálnej súdržnosti a solidarity medzi členskými štátmi. Hlavný rozdiel medzi kohéznym fondom a štrukturálnymi fondami spočíva v tom, že pomoc v rámci kohézneho fondu je orientovaná na celé krajiny a nie na regióny, ako to platí pre štrukturálne fondy.

„Regionálne rozdiely na Slovensku sú jedni z najväčších spomedzi všetkých krajín v rámci OECD, pričom rozdiely v úrovni HDP na obyvateľa sa medzi krajinami zvyšujú od roku 2000. V porovnaní s celoslovenským priemerom je úroveň regionálneho HDP na obyvateľa (za rok 2019) najnižšia v prípade Prešovského kraja (64,5 %), Banskobystrického kraja (77%) a Košického kraja (83,6 %). Tieto tri kraje zaostávajú aj v ďalších ukazovateľoch:

- a) Najvyššia miera nezamestnanosti (za rok 2020 – Prešovský kraj a Košický kraj 11%, Banskobystrický kraj 10% v porovnaní s priemernou mierou nezamestnanosti v ostatných regiónoch 5,6%)
- b) Najvyššia miera mladých nezamestnaných, vysoká miera chudoby (za rok 2020 Banskobystrický kraj 18,3%, Prešovský kraj 17,2%, Košický kraj 15,8% v porovnaní s priemerom ostatných regiónov 7,3%)“ (Eurofondy 2022b).

S cieľom identifikovať kľúčové problémy v rozvoji regiónov a nájsť vhodné nástroje na ich odstránenie, pristúpili regionálne a miestne samosprávy k vypracovaniu územných stratégií spolu so zoznamom operácií, ktoré budú podporené z najnovšieho Programu

Slovensko. Ich cieľom bola analýza potrieb rozvoja a potenciálu regiónov a návrh integrovaného prístupu ich riešenia. „Okrem priamej podpory týchto operácií budú na projekty vyhlasované aj dopytovo-orientované výzvy. Ich cieľom je zabezpečiť plynulú podporu projektov regionálneho rozvoja a synergickú podporu projektom, ktoré budú súčasťou integrovaných územných stratégií a stratégií udržateľného miestneho rozvoja. Integrované územné investície budú podporované zo všetkých cieľov politiky Programu Slovensko. Konkrétny rozsah podpory je uvedený pri každom zo špecifických cieľov v každom ciele politiky. Vzhľadom na vysoké regionálne rozdiely naprieč jednotlivými krajinami, bude v rámci cieľa politiky 5 pokračovať aj podpora iniciatívy Catching-up regions“ (Eurofondy 2022b).

Témou financovania z eurofondov sa zaberali aj odborníci v rámci diskusnej relácie Správy a komentáre odvysielanej prostredníctvom Slovenskej verejnoprávnej televízie 13. apríla 2022. V diskusii odznelo, že vláda neustále rokuje, ako by sa mali čerpať eurofondy do budúcnosti. Vyostruje sa diskusia o tom, či budú o výbere projektov a peniazoch vo väčšej miere rozhodovať samosprávy. Samosprávne kraje po 20 rokoch existencie totiž žiadajú väčšie právomoci pri rozhodovaní o smerovaní financií z eurofondov, nakoľko potreby jednotlivých krajov a ich obyvateľov pozná viac politik volený priamo z územia, a nie ministerstvo. MIRRI SR vyčlenilo pre samosprávy v novom programovom období na roky 2021 – 2027 objem vo výške 1,5 mld. € (cca 12% alokovanej sumy). SR prechádza reformou, ktorá má dva prvky, zvýšenie alokácie objemu peňazí, o ktorých budú rozhodovať regióny a mestá. MIRRI SR je približne o 50% štedrejšie oproti predchádzajúcemu obdobiu 2014 – 2020. Druhý prvok je oveľa vyššia zodpovednosť a rozhodovacia sila regiónov, a ten je zapracovaný v návrhu.

1.3 Rozpočet EÚ

Rozpočet EÚ je nástroj, ktorý na každý rok stanovuje príjmy a výdavky považované za potrebné na plnenie cieľov EÚ. Do rozpočtu Európskej únie prispievajú všetky členské štáty. Rozpočet umožňuje EÚ splňať požiadavky verejnosti a realizáciu jej politik prostredníctvom financovania činností v rôznych sférach. Rozpočet EÚ je určený najmä na investície. EÚ preto na obdobie 5 – 7 rokov prijíma dlhodobé plány výdavkov známe ako viacročné finančné rámce (VFR). V dlhodobom rozpočte Európskej únie sa stanovujú priority a obmedzenia v oblasti výdavkov EÚ. Z rozpočtu EÚ sa financujú rôznorodé činnosti od rozvoja vidieckych oblastí a zachovania životného prostredia po

ochranu vonkajších hraníc a podporu ľudských práv. Rozpočet spolu s nástrojom NextGenerationEU pomáha hospodárstvám EÚ zotaviť sa z krízy spôsobenej ochorením COVID-19. O výške rozpočtu a jeho použití rozhodujú spoločne Európska Komisia, Rada a Parlament. Za správu rozpočtu je však zodpovedná Európska Komisia, ktorá musí zabezpečiť, aby každé vynaložené euro bolo zaznamenané a zaúčtované (Európska Únia 2022).

Rozpočet Európskej únie v oblasti politiky súdržnosti 2021 – 2027 vo výške 392 miliárd eur predstavuje na najbližšie roky investíciu do vnútroštátnych a regionálnych programov vrátane tých, vďaka ktorým vzniká rast, pracovné miesta, sociálna integrácia a lepšia spolupráca. Tento finančný obnos z rozpočtu patrí do nasledovných kategórií programov a cieľov financovania investícií:

1. Investície do pracovných miest a rastu – dostupných vyše 361 mld. €, čo predstavuje 92% z celkového rozpočtu EÚ v bežných cenách. Tento cieľ zahŕňa:
 - a. Európsky fond regionálneho rozvoja (EFRR)
 - b. Európsky sociálny fond+ (ESF+)
 - c. Kohézny fond
 - d. Fond na spravodlivú transformáciu (FST) – vyše 19 mld. € (5%) z celkového rozpočtu EÚ v bežných cenách
2. Interreg: Európska územná spolupráca – viac ako 9 miliárd € (2%) z celkového rozpočtu EÚ v bežných cenách.
3. Nástroje EÚ a technická pomoc v správe Európskej komisie – viac ako 2,5 miliárd € (1%) z celkového rozpočtu EÚ v bežných cenách (Ministerstvo financií SR 2022).

Rozpočet EÚ na programové obdobie 2021 – 2027:

- Viac ako 50% celkovej sumy dlhodobého rozpočtu a NextGenerationEU bude smerovať na podporu modernizácie Európskej únie prostredníctvom výskumu a inovácií; spravodlivej klimateckej a digitálnej transformácie; pripravenosti, obnovy a odolnosti,
- 30 % rozpočtu EÚ sa vynaloží na boj proti zmene klímy. Osobitná pozornosť sa v balíku venuje ochrane biodiverzity a rodovej problematika,
- 20 % NextGenerationEU sa investuje do digitálnej transformácie,
- v rokoch 2026 a 2027 sa 10 % ročných výdavkov v rámci dlhodobého rozpočtu vynaloží na zastavenie a zvrátenie poklesu biodiverzity,

- vôbec po prvýkrát majú nové a posilnené priority najvyšší podiel v rámci dlhodobého rozpočtu – 31,9 % (Ministerstvo financií SR 2022).

NextGenerationEU predstavuje dočasný nástroj obnovy, ktorý v rámci VFR 2021 – 2027 má za úlohu zabezpečiť „financovanie nepriaznivých hospodárskych následkov krízy COVID-19 a posilniť ekonomiku o 806 mld. EUR, čo predstavuje 5% HDP EÚ, vo forme grantov a pôžičiek. Celkove bude pre členské štáty sprístupnených 407,5 mld. EUR v grantoch (čo zahŕňa Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti, React-EU, EAFRD, JTF) a 386 mld. EUR v pôžičkách“ (Ministerstvo financií SR 2022). Nástroj NextGenerationEU spolu s dlhodobým rozpočtom EÚ na roky 2021 – 2027 by mali presiahnuť celkovú výšku finančnej podpory vyše 1,8 bilióna eur, ktorá bude smerovaná členskými štátmi cez rozpočet EÚ.

Podľa dostupných údajov z decembra 2021 boli vyčlenené finančné zdroje z Európskej únie pre Slovensko v rámci politiky súdržnosti 2021 – 2027 nasledovne: Investície do pracovných miest a rastu vo výške 12,6 miliárd € v bežných cenách, čo predstavuje 95%, Nástroje EÚ a technická pomoc predstavuje 458 miliárd € (3%) a program Interreg: Európska územná spolupráca 223 miliárd €, čo sú 2% (Európska komisia 2021). Finančné krytie z EFRR a ESF+ sa poskytne 240 regiónom Európskej únie, ktoré sú na základe klasifikácie NUTS2 charakterizované ako menej rozvinuté alebo rozvinutejšie.

1.3.1 Viacročný finančný rámec 2021 – 2027

Už v roku 2018 Európska komisia predložila návrh viacročného finančného rámca a návrh legislatívneho balíka pre politiku súdržnosti Európskej únie na nové plánované programové obdobie 2021 – 2027. Viacročný finančný rámec na roky 2021 – 2027 bol stanovený Nariadením Rady (EÚ, Euroatom) 2020/2093 z dňa 17. 12. 2020. Záväzný nariadenie platné pre všetky členské štáty Európskej únie vstúpilo do platnosti 1.1.2021.

Nové programové obdobie, viacročný finančný rámec na roky 2021 až 2027, ktorý schválila Európska komisia, predstavuje pre členské štáty Európskej únie významný nástroj možnosti čerpania finančných prostriedkov. Jednotlivé štáty majú možnosť čerpať tieto prostriedky na nové projekty, ktoré sú v súlade s cieľmi dokumentu Partnerská dohoda každého štátu. Viacročný finančný rámec predstavuje dlhodobý rozpočet Európskej únie, ktorý sa spravidla stanovuje na sedem ročné obdobie a financujú sa z neho komplexné programy. Vo viacročnom finančnom rámci sa stanovujú sumy, ktoré odrážajú priority EÚ.

Týmto sa zabezpečuje stabilita. Vo VFR sa stanovujú aj maximálne limity výdavkov, ktoré môže minúť Európska únia a v ktorých oblastiach. „Viacročný finančný rámec EÚ (VFR) vo všeobecnej rovine predstavuje vymedzenie štruktúry a záväzného stropu výdavkov a tiež príjmov rozpočtu EÚ na niekoľko rokov“ (Ministerstvo financií SR 2022).

Pri tvorbe VFR spolupracujú všetky hlavné inštitúcie EÚ. Lídri EÚ, ktorí na zasadnutiach Európskej rady poskytujú politické usmernenia, a Európska komisia, Európska rada a Európsky parlament, ktoré celý proces završujú. Komisia predkladá počiatočný návrh a Rada, ktorá má hlavnú úlohu zabezpečiť, aby boli všetky krajiny EÚ súčasťou dohody. Potom sa o súhlas požiada Európsky parlament. Keď udelí súhlas, Rada jednomyselne prijme VFR (Európska komisia 2022).

Prvý návrh viacročného rozpočtu EÚ na aktuálne obdobie 2021 – 2027 bol predstavený už v máji 2018. Vplyvom pandémie COVID-19 sa Európska únia stala v roku 2020 súčasťou najťažšej ekonomickej krízy počas svojej existencie. „Hospodárske dôsledky krízy si vyžadujú, aby Únia stanovila dlhodobý finančný rozpočet, ktorým by sa pripravili podmienky pre spravodlivú a inkluzívnu transformáciu na zelenú a digitálnu budúcnosť, podporila dlhodobejšia strategická autonómia Únie a zabezpečila odolnosť Únie voči otrasom v budúcnosti. Preto sa lídri EÚ v júli 2020 dohodli na balíku VFR 2021-2027 a Plánu obnovy EÚ, ktorý má zabezpečiť hlavné investičné priority EÚ na obdobie 7 rokov a pomôcť vysporiadať sa s následkami spôsobenými touto pandemiou. Európska únia bude mať na podporu regiónov, poľnohospodárstva, vedu a výskum, študentov a bezpečnosť k dispozícii 1 211 mld. EUR“ (Ministerstvo financií SR 2022).

„Jednotlivé členské štáty EÚ majú povinnosť predložiť svoje partnerské dohody v súlade s princípom partnerstva. Partnerská dohoda je základným strategickým dokumentom na využívanie fondov politiky súdržnosti v programovom období 2021 – 2027 účinným a efektívnym spôsobom“ (Partnerská dohoda 2022). V zmysle návrhu legislatívy EÚ boli zavedené aj základné podmienky, ako jeden z nástrojov na zabezpečenie úspešnej implementácie a výsledkovo orientovaného mechanizmu implementácie politiky súdržnosti EÚ. Ide o súbor legislatívnych, koncepčných a strategických podmienok. Zo Správy o Slovensku 2019 by malo SR v novom programovom období podľa EK smerovať zdroje z fondov EÚ na konkrétne investičné potreby a oblasti, ktoré sú popísané v jej prílohe D.

Kvôli krízovej situácii, ktorá nastala a pretrváva dodnes, balík legislatívy predstavoval aj Nástroj EÚ pre budúce generácie. Rada Európskej únie vydala Nariadenie Rady (EÚ) 2020/2094 zo dňa 14. 12. 2020, kedy schválila návrh a zriadila Nástroj Európskej únie na obnovu s cieľom podporiť obnovu po kríze COVID-19. V rámci článku 1 sú popísané

rôzne opatrenia na riešenie nepriaznivých hospodárskych následkov krízy COVID-19, napríklad na obnovenie zamestnanosti a tvorby pracovných miest, na poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka, výskum a inovácie alebo opatrenia v prospech malých a stredných podnikoch. Tento nástroj sa financuje prostriedkami do výšky 750 miliárd € v cenách roku 2018. Podľa článku 2, bodu 2 sa uvedená suma rozdelí nasledovne:

- a) podpora do výšky 384, 4 miliárd EUR v cenách roku 2018 vo forme nenávratnej podpory a návratnej podpory prostredníctvom finančných nástrojov sa rozdelí takto:
 - i) do výšky 47,5 miliárd EUR v cenách roku 2018 na štrukturálne programy a programy politiky súdržnosti viacročného finančného rámca na roky 2014 – 2020 v jeho posilnenej podobe do roku 2022 vrátane podpory prostredníctvom finančných nástrojov;
 - ii) do výšky 312,5 miliárd EUR v cenách roku 2018 na program financovania obnovy a hospodárskej a sociálnej odolnosti prostredníctvom podpory reforiem a investícií;
 - iii) do výšky 1,9 miliárd EUR v cenách roku 2018 na programy týkajúce sa civilnej ochrany;
 - iv) do výšky 5 miliárd EUR v cenách roku 2018 na programy týkajúce sa výskumu a inovácie vrátane podpory prostredníctvom finančných nástrojov;
 - v) do výšky 10 miliárd EUR v cenách roku 2018 na programy podporujúce územia pri ich prechode na klimaticky neutrálne hospodárstvo;
 - vi) do výšky 7,5 miliárd EUR v cenách roku 2018 na rozvoj vidieckych oblastí;
- b) úvery do výšky 360 miliárd EUR v cenách roku 2018 na program financovania obnovy a hospodárskej a sociálnej odolnosti prostredníctvom podpory reforiem a investícií;
- c) do výšky 5,6 miliárd EUR v cenách roku 2018 na tvorbu rezerv na rozpočtové záruky a na súvisiace výdavky na programy zamerané na podporu investičných operácií v oblasti vnútorných politík Únie (Nariadenie Rady (EÚ) 2020/2094 čl. 2).

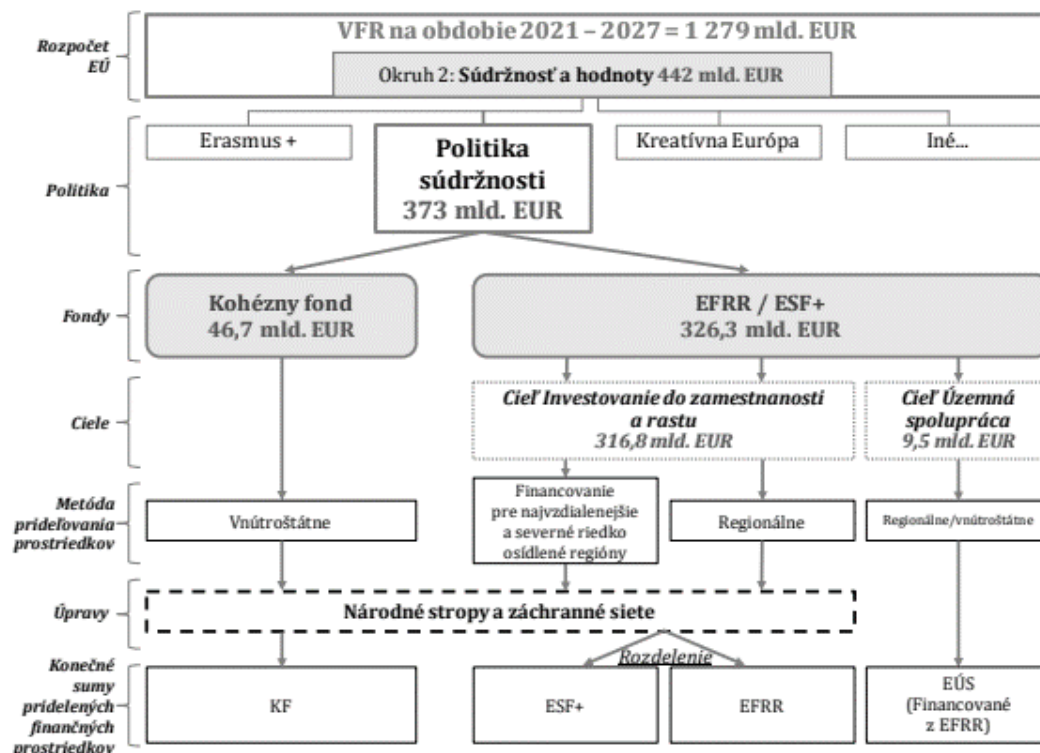
Komisia do 31. októbra 2022 predloží Rade správu o pokroku dosiahnutom pri vykonávaní nástroja a o využívaní pridelených finančných prostriedkov.

„Vzhľadom na fakt, že SR bude mať v nasledujúcich rokoch možnosť využívať aj zdroje Európskeho mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti, prebiehajú od októbra 2020 intenzívne rokovania Ministerstva investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR (ďalej len „MIRRI SR“) s Ministerstvom financií SR (ďalej len „MF SR“) a príslušnými rezortami s cieľom efektívneho nastavenia synergií a komplementarít medzi PD SR a Plánom obnovy a odolnosti SR“ (Úrad vlády SR 2021, s. 2).

V novom programovom období bude figurovať Európsky fond regionálneho rozvoja (EFRR), ktorý má posilňovať hospodársku a sociálnu súdržnosť v celej Európskej únii odstraňovaním regionálnych rozdielov cez finančnú podporu prioritných oblastí, ktorými sú inovácie a vývoj, digitálna agenda, malé a stredné podniky a nízkouhlíkové hospodárstvo. V predošlom období figuroval fond s identickým názvom, ale skratkou ERDF, pričom prostriedky z neho slúžili na financovanie investícií do rozvoja infraštruktúry, do tvorby pracovných príležitostí, podporuje rozvoj malých a stredných podnikov, miestny ekonomický rozvoj, opatrenia v rámci zlepšenia životného prostredia a cezhraničnú spoluprácu. Európsky sociálny fond v predošlom období nahradí Európsky sociálny fond plus slúžiaci na vytváranie vzdelávacích a pracovných príležitostí a zlepšovanie situácie ľudí ohrozených chudobou. Na rozdiel od svojho predchodcu, zahŕňa ESF+ iniciatívu na podporu zamestnanosti mladých ľudí a Fond európskej pomoci najchudobnejším osobám. Kohézny fond zasa predstavuje fond na zníženie hospodárskej a sociálnej nerovnosti v EÚ prostredníctvom financovania investícií v členských štátoch, ktorých hrubý národný dôchodok na obyvateľa je nižší ako 90% priemeru EÚ (Európsky dvor audítorov 2019).

Nižšie zobrazený obrázok 1 predstavuje pridelovanie finančných prostriedkov na fondy politiky súdržnosti, pričom finančné sumy sú uvedené v návrhoch Komisie na roky 2021 – 2027. Zahŕňajú financovanie, ktoré nie je priamo pridelené členským štátom.

Obrázok 1 Pridelovanie finančných prostriedkov na politiku súdržnosti

Zdroj: Európsky dvor audítorov 2019

Z obrázku 1 môžeme vidieť, že návrh Komisie viacročného rozpočtu EÚ na nové programové obdobie predstavuje celkovo 1 279 mld. €, čo predstavuje celkové zvýšenie rozpočtu o 18% oproti predchádzajúcemu obdobiu 2014 – 2020 (1 087 mld. €). Avšak na politiku súdržnosti, prostredníctvom Európskeho fondu regionálneho rozvoja, Európskeho sociálneho fondu plus a Kohézneho fondu pôjde 373 mld. €, čo predstavuje pokles o 10% oproti predchádzajúcemu obdobiu. Celkovú sumu 326,3 mld. € určených pre EFRR a ESF+ vyčleňuje na dva ciele, a to Investovanie do zamestnanosti a rastu, na ktoré pripadá podstatná časť, a Európska územná spolupráca.

Návrh nového viacročného finančného rámca, ktoré nastane po súčasnom, teda po roku 2027, predloží Európska komisia do 1. júla 2025.

1.3.2 Ciele politiky súdržnosti v novom programovom období

V novom programovom období bolo v rámci legislatívy EÚ stanovených 5 cieľov politiky súdržnosti, a to:

1. Inteligentnejšia a konkurencieschopnejšia Európa – tento cieľ je zameraný na rozvoj a zlepšovanie výskumných a inovačných kapacít a využívanie pokročilých technológií; využívanie výhod digitalizácie pre občanov, podniky a vlády; posilnenie rastu a konkurencieschopnosti najmä malých a stredných podnikov vrátane produktívnych investícií. Tento cieľ zahŕňa aj rozvoj zručností pre inteligentnú špecializáciu, priemyselnú transformáciu a podnikanie.
2. Ekologickejšia, nízkouhlíková Európa – zameranie tohto cieľa je na energetickú efektívnosť a zníženie emisií skleníkových plynov, podporu energie z obnoviteľných zdrojov, adaptáciu na zmenu klímy, prevenciu rizík a odolnosti voči katastrofám, zlepšenie ochrany prírody, krajiny, biodiverzity a ekosystémových služieb, zlepšenie kvality ovzdušia či kvality vôd a stavu zásobovaní vodou a čistení odpadových vôd, podporu udržateľnej multimodálnej mestskej mobility vrátane cyklodopravy a zabezpečenie prieskumu, sanácie a monitorovanie environmentálnych záťaží.
3. Prepojenejšia Európa – tento cieľ sa sústreďí predovšetkým na cestnú dopravu (dobudovanie diaľnic a rýchlостných ciest), železničnú dopravu (modernizácia železníc), lodnú dopravu, a to v členení na európske koridory (TEN-T) a na národnú a regionálnu infraštruktúru a nakoniec na zlepšenie regionálnej dostupnosti.

4. Sociálnejšia Európa – zacielenie na adaptabilný a prístupný trh práce, kvalitné inkluzívne vzdelávanie, záruky pre mladých, aktívne začlenenie a dostupné služby, potravinovú a materiálnu depriváciu či sociálne inovácie a experimenty
5. Európa bližšie k občanom – orientácia tohto cieľa je na regionálnu a miestnu infraštruktúru pre pohybové aktivity a voľný čas, budovanie administratívnych a analyticko-strategických kapacít a regionálnych orgánov, prevenciu negatívnych spoločenských javov a vytváranie bezpečného fyzického prostredia obcí, miest a regiónov, kvalitnejšie verejné politiky a otvorené vládnutie, zlepšovanie manažmentu, služieb a infraštruktúry podporujúcich kultúrne dedičstvo a v neposlednom rade komunitný rozvoj a udržateľný cestovný ruch (Eurofondy 2022a).

Cieľ 1: Inteligentnejšia Európa – inovatívna a inteligentná transformácia hospodárstva

Tento cieľ sa zameriava na rozšírenie výskumných a inovačných kapacít a využívania pokročilých technológií, v rámci ktorého je navrhovaná podpora spolupráce akademického sektora a podnikov, podpora budovania ľudských zdrojov vo výskume a vývoji, podpora budovania a modernizácie centrálnej infraštruktúry pre výskum a vývoj či podpora účasti slovenských subjektov v Európskom výskumnom priestore. V podkapitole tohto cieľa je zadefinované využívanie výhod digitalizácie pre občanov, podniky a vlády. To sa plánuje docieľiť najmä podporou digitálneho hospodárstva založeného na údajoch a moderných technológiách pre digitálnu transformáciu, podporou budovania inteligentných miest a regiónov, podporou rozvoja umelej inteligencie a kybernetickej bezpečnosti alebo modernizáciou poskytovania verejných služieb. Podkapitola posilnenie rastu a konkurencieschopnosti malých a stredných podnikov, vrátane produktívnych investícií zahŕňa podporu či internacionalizáciu malého a stredného podnikania a podporu sieťovania podnikateľských subjektov. Rozvoj zručností pre inteligentnú špecializáciu, priemyselnú transformáciu a podnikanie – ľudské zdroje pre inovatívne Slovensko a EÚ, ďalšia podkapitola cieľa 1, obsahuje podporu kvality terciárneho vzdelávania orientovaného na pracovný trh, podporu ďalšieho vzdelávania v kontexte priemyselnej revolúcie 4.0 a inteligentnej špecializácie, podporu odborného vzdelávania a prípravy v kontexte priemyselnej revolúcie 4.0 a inteligentnej špecializácie, digitálne a podnikateľské zručnosti (Eurofondy 2022b, Úrad vlády SR 2021).

Cieľ 2: Ekologickejšia nízkouhlíková Európa vďaka presadzovaniu čistej a spravodlivej energetickej transformácie, zelených a modrých investícií, obehového

hospodárstva, adaptácie na zmenu klímy a prevencie a riadenia rizika – environmentálne udržateľné a nízkouhlíkové Slovensko. Vďaka tomuto cieľu sa plánuje docieľiť zvýšenie energetickej efektívnosti, podpora obnoviteľných zdrojov energie a zníženie emisií skleníkových plynov, prechod na obehové hospodárstvo, efektívne využívanie zdrojov a zlepšenie kvality ovzdušia, zlepšenie kvality vôd a stavu ochrany prírody, biodiverzity a krajiny (Eurofondy 2022b, Úrad vlády SR 2019).

Cieľom 3 je Prepojenejšia Európa vďaka posilneniu mobility a regionálnej prepojenosti informačno-komunikačných technológií. Týmto cieľom sa chce dosiahnuť rozvoj udržateľnej, inteligentnej, bezpečnej a intermodálnej siete TEN-T odolnej proti zmene klímy, ďalej rozvojom a podporou udržateľnej, inteligentnej a intermodálnej vnútroštátnej, regionálnej a miestnej mobility odolnej proti zmene klímy, vrátane zlepšeného prístupu k TEN-T a cezhraničnej mobility, podporou digitálnej pripojiteľnosti (Eurofondy 2022b, Úrad vlády SR 2019).

Cieľ 4 je Sociálnejšia Európa vďaka vykonávaniu Európskeho piliera sociálnych práv, ktorý zahŕňa opatrenia ako zlepšenie prístupu k zamestnaniu pre všetkých uchádzačov o zamestnanie, najmä mladých ľudí a dlhodobo nezamestnaných a znevýhodnených skupín na trhu práce, ako aj neaktívnych osôb a podpora samostatnej zárobkovej činnosti a sociálneho hospodárstva, ďalej aj modernizáciu inštitúcií a služieb trhu práce s cieľom posúdiť a predvídať potreby v oblasti zručností a zabezpečiť včasnú a cieleňú pomoc a podporu v záujme zosúladenia ponuky s potrebami trhu práce, ako aj pri prechodoch medzi zamestnaniami a mobilitou, a podporu lepšej rovnováhy medzi pracovným a súkromným životom vrátane prístupu k starostlivosti o deti a závislé osoby vo väzbe na rodovo vyváženú účasť na trhu práce; zvýšenie kvality a účinnosti systémov vzdelávania a odbornej prípravy, ako aj ich relevantnosti z hľadiska trhu práce s cieľom podporiť nadobúdanie kľúčových kompetencií, najmä digitálnych zručností; zlepšenie prístupu k inkluzívnym a ku kvalitným službám v oblasti vzdelávania, odbornej prípravy a celoživotného vzdelávania; podporu aktívneho začlenenia s cieľom podporovať rovnosť príležitostí a aktívnu účasť a zlepšenie zamestnateľnosti; podporu sociálno-ekonomickej integrácie marginalizovaných rómskych komunit; zabezpečenie rovnakého prístupu k zdravotnej starostlivosti vrátane primárnej starostlivosti rozvíjaním infraštruktúry; podporu sociálnej integrácie osôb ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením vrátane najodkázanejších osôb a detí a na záver riešenie materiálnej deprivácie (Eurofondy 2022b, Úrad vlády SR 2021).

Cieľ 5 nesie názov Európa bližšie k občanom vďaka podpore udržateľného a integrovaného rozvoja mestských, vidieckych a pobrežných oblastí a miestnych iniciatív.

Tento cieľ zahŕňa opatrenia a aktivity v regionálnom a miestnom rozvoji a bezpečnosti, komplexnú podporu rozvoja všetkých foriem cestovného ruchu na základe podpory rozvoja špecifik a endogénneho potenciálu regiónov Slovenska a zahŕňa aj podporu rozvoja zaostávajúcich regiónov, teda podporu pre regióny so špecifickými potrebami (Eurofondy 2022b, Úrad vlády SR 2019).

1.3.3 Východiskový návrh priorít SR pre politiku súdržnosti na programové obdobie 2021 – 2027

„Slovensko ako členský štát EÚ akceptuje posilňovanie strategického prístupu v politike súdržnosti, s cieľom ďalej rozvíjať koordinovanú a harmonizovanú implementáciu fondov Únie, ktoré sa budú vykonávať na základe tzv. všeobecného – zdieľaného riadenia. Slovenská republika, ako členský štát EÚ, má povinnosť zabezpečiť účinné systémy riadenia a kontroly pre svoje operačné programy, ako aj úlohy zabezpečiť strategický prístup, schopnosť riešenia synergických účinkov a komplementarít s cieľom riešiť osobitné výzvy na subregionálnej a miestnej úrovni. Slovensko preto musí zabezpečiť koordináciu a komplementárnosť medzi politikami a nástrojmi Únie a národnými, regionálnymi a miestnymi intervenciami. Partnerská dohoda, by mala byť v zmysle návrhu všeobecného nariadenia EÚ strategickým dokumentom, preto Partnerská dohoda SR a programy SR na roky 2021 – 2027 budú vypracované v súlade so strategickými a koncepcnými dokumentmi na národnej úrovni, vzťahujúcimi sa k jednotlivým oblastiam podpory z fondov EÚ, predovšetkým s Víziou a stratégiou rozvoja SR do roku 2030, Národným investičným plánom, Stratégiou hospodárskej politiky do roku 2030, Stratégiou výskumu a inovácií pre inteligentnú špecializáciu SR, Stratégiou environmentálnej politiky SR do roku 2030, Stratégiou digitálnej transformácie, Koncepciou inteligentného priemyslu pre Slovensko, Národným programom výchovy a vzdelávania, princípmi štátnej vednej politiky a inými relevantnými dokumentmi SR“ (Úrad vlády SR 2019, s. 1-2). Dokument Východiskový návrh priorít SR pre politiku súdržnosti na programové obdobie 2021 – 2027 musela schváliť Rada vlády SR. Až následne začal centrálny koordinačný orgán koordináciu technických konzultácií s Európskou komisiou k zadefinovaným prioritám.

„Proces identifikácie investičných priorít pre budúcu Partnerskú dohodu SR na roky 2021 -2027 (PD) bol na národnej úrovni zahájený úvodnými konzultáciami s ministerstvami; tie zaslali CKO v novembri a decembri 2018 svoje predbežné predstavy o smerovaní podpory zo zdrojov politiky súdržnosti 2021 – 2027. Významným medzníkom bolo

zverejnenie Správy o Slovensku 2019, ktorej príloha D bližšie špecifikovala oblasti a zameranie budúcej podpory z pohľadu Európskej komisie“ (Úrad vlády SR 2019, s. 5). V rámci implementačného rámca Partnerskej dohody SR boli aplikované tri kritériá, a to závažnosť, naliehavosť a uskutočniteľnosť.

1.4 Finančná alokácia SR z politiky súdržnosti EÚ na roky 2021 – 2027

V nasledujúcom programovom období (prostriedky z fondov EÚ na roky 2021 – 2027 – návrh Programu Slovensko) by mala SR dostať takmer 13 miliárd €. Vláda argumentuje, že objem peňazí, na ktorý bude mať vplyv samospráva je asi o polovicu väčší, ako tomu bolo v minulosti. Najviac prostriedkov pôjde do priorít jednotlivých krajov.

V rámci VFR a krízového rozpočtu EÚ 2021 – 2023 bude môcť čerpať Slovenská republika zdroje v objeme 26,1 mld. €. Z tejto sumy bude SR čerpať:

- 49 % - 12,8 mld. € prostredníctvom politiky súdržnosti (gestor MIRRI SR),
- 24 % - 6,4 mld. € prostredníctvom Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti (gestor MF SR),
- 19 % - 4,9 mld. € prostredníctvom spoločnej poľnohospodárskej politiky (gestor Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR),
- 8 % - 2 mld. € prostredníctvom iných programov (napr. Erasmus, Digital Europe a iné) – o tieto zdroje musí Slovenská republika súťažiť v celoeurópskych výzvach (Úrad vlády SR 2021).

Tabuľka 2 Rozdelenie zdrojov pre Slovenskú republiku podľa jednotlivých fondov

Názov fondu		Alokácia (mil. €)	Percentuálne vyjadrenie
EFRR	Európsky fond regionálneho rozvoja	8 117	63,3 %
ESF+	Európsky sociálny fond plus	2 404	18,8 %
KF	Kohézny fond	1 613	12,6 %
FST	Fond na spravodlivú transformáciu	459	3,6 %
EUS	Európska územná spolupráca (programy Interreg)	223	1,7 %
ENRAF	Európsky námorný, rybársky a akvakultúrny fond	15	-

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa návrhu Partnerskej zmluvy 2021

Tabuľka 2 znázorňuje jednotlivé rozdelenie zdrojov pre SR z politiky súdržnosti na roky 2021 – 2027. Najvyššiu alokáciu má Európsky fond regionálneho rozvoja, najmenšiu zasa Európska územná spolupráca. ENRAF nie je súčasťou fondov politiky súdržnosti (preto nie je percentuálne vyjadrenie uvedené), je však zahrnutý do Partnerskej dohody SR.

Slovenská republika má vyčlenenú tretiu najväčšiu alokáciu politiky súdržnosti v EÚ27. Slovensko vyjednálo 2 354 € na obyvateľa na 7 rokov (suma v bežných cenách za 7-ročný rozpočet EÚ). Pre porovnanie, Maďarská republika je na piatom mieste s hodnotou 2 310 €, Česká republika na ôsmom mieste s čiastkou 2 032 € a Poľská republika až na desiatom mieste s hodnotou 1 956 € (Úrad vlády SR 2021).

V politike súdržnosti EÚ 2021 – 2027 majú vlády všetkých členských štátov EÚ27 výrazne menší priestor na rozhodnutia o nasmerovaní investícií ako v prípade využitia zdrojov cez Plán obnovy a odolnosti SR. Prostredníctvom mnohých podmienok je adresne viazaných približne 70-75% celkovej alokácie politiky súdržnosti. Ide o nasledovné východisko pre rozdelenie národnej alokácie, ktoré musia členské štáty rešpektovať. Je ním tematická koncentrácia EFRR – ustanovenia čl. 3 ods. 2a návrhu EFRR a Kohézneho fondu vyžadujú špecifikovať, či sa uplatňuje tematická koncentrácia na národnej alebo na regionálnej úrovni. Taktiež je možné využiť možnosť, aby zdroje Kohézneho fondu prispievali k naplneniu tematickej koncentrácie (Úrad vlády SR 2021).

Tabuľka 3 Podmienky tematickej koncentrácie EFRR

Menej rozvinuté regióny		Viac rozvinuté regióny	
Cieľ politiky	Podiel alokácie	Cieľ politiky	Podiel alokácie
1	Min. 25%	1 + 2	Min. 85%
2	Min. 30%	Z toho 2	Min. 30%

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa návrhu Partnerskej zmluvy 2021

Pre čerpanie finančných prostriedkov z eurofondov nového rozpočtového obdobia je nevyhnutné národné spolufinancovanie. V prípade politiky súdržnosti, v zmysle návrhu všeobecného nariadenia EÚ, je maximálna miera spolufinancovania zo zdrojov Európskej únie stanovená pre menej rozvinuté regióny vo výške 85 % a pre viac rozvinuté regióny (na Slovensku iba región Bratislavského kraja) vo výške 40 % (Úrad vlády SR 2021).

V rámci jedného z cieľov EÚ, konkrétne v oblasti zmeny klímy, je stanovený príspevok z fondu EFRF vo výške 30%. Financovanie z tohto fondu má byť využité na investície do životného prostredia, ako aj do oblasti dopravy, aby naplnili potreby štátu. Na

podporu udržateľného rozvoja miest spolu s Kohéznym fondom členský štát má vyčleniť 8% zdrojov EFRR na udržateľný mestský rozvoj.

V súčasnosti sa podarilo Slovenskej republike z predchádzajúceho programového obdobia 2014 – 2020 vyčerpať len 52 % finančných prostriedkov EÚ, teda 8,3 mld. € z celkovej alokovanej sumy 16, 654 mld. €. Z európskych zdrojov je však už zazmluvnených 14, 657 mld. €, čo predstavuje 88% z alokovanej sumy. Za celé obdobie, ktoré máme za sebou, sa teda stihla vyčerpať zatiaľ len polovica a plánuje sa dočerpanie ešte takmer 7 miliárd eur za najbližších 20 mesiacov (možné čerpanie do konca roka 2023). Je to vysoko rizikové, až môže dôjsť k tomu, že sa to nepodarí. Za regióny sa predpokladá, že 1,1 mld. € by územie implementovať mohlo, ale celá tá suma na dočerpanie je vysoká a preto je možné riziko, že tieto prostriedky nebudú použité tam, kde najviac chýbajú, čiže v projektoch, ktoré mali byť zrealizované. Neočakávajú sa veľké investičné aktivity, ale veľká skupinu projektov menšieho rozsahu (pri ktorých sa čaká už iba implementácia, teda bolo schválené, že tieto projekty môžu byť zrealizované), ktorých môže byť viac, no záleží to od toho, do akej miery budú ešte veľmi rýchlo zverejňované eurofondové výzvy. Zásah do čerpania eurofondov môže nastať i kvôli neustálemu rastu cien, energií a stavebných materiálov, ktoré výrazne predražujú výsledné sumy projektov (SITA 2022d).

Možnosť uplatnenia presunu finančných prostriedkov (transferov)

V zmysle legislatívy pre politiku súdržnosti EÚ 2021 – 2027 majú členské štáty viacero možností flexibility pri rozhodnutí o využití zdrojov tejto politiky. Všetky transfery, okrem transferu medzi kategóriami regiónov, je možné vykonať na začiatku, ako aj v priebehu implementácie programového obdobia. Transfer medzi kategóriami regiónov je možné vykonať na začiatku programového obdobia alebo počas strednodobého hodnotenia v roku 2024. ide o nasledovné možnosti transferov finančných prostriedkov:

Uplatnenie transferov medzi fondmi/nástrojmi EÚ (čl. 21 – 21a návrhu všeobecného nariadenia EÚ)

- a) Presuny do priamo riadených nástrojov (napr. Horizon, InvestEU, Plán obnovy a odolnosti SR) – najviac 5% z celkovej počiatkovej národnej alokácie fondov EÚ
- b) Presuny v rámci zdieľaného riadenia (z EFRR, ESF+, KF, ENRAF do ISF, AMF, EMVI, ENRAF) – najviac 5% počiatkovej alokácie fondu
- c) Presuny v rámci národnej obálky medzi EFRR, KF a ESF+ - najviac 20% z počiatkovej národnej alokácie fondu EÚ

- d) Dobrovoľný transfer do FST z EFRR/ESF+ v objeme max. 3-násobku zdrojov z VFR národnej alokácie pre FST (Úrad vlády 2021)

„Realizácia transferov medzi kategóriami regiónov (čl. 105(1)(a) návrhu všeobecného nariadenia EÚ) – z menej rozvinutých regiónov do viac rozvinutých regiónov najviac 5 % + dodatočných 10 % pre kohézne krajiny iba do cieľa 1 a cieľa 2 politiky súdržnosti“ (Úrad vlády 2021, s. 8).

Návrh rozdelenia alokácií z politiky súdržnosti 2021 – 2027 v SR

Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky oslovilo vecne zodpovedných partnerov so žiadosťou o návrh finančných požiadaviek/potrieb v rámci piatich cieľov politiky súdržnosti 2021 – 2027. Tí predložili danému ministerstvu požadovanú sumu, ktorá by v prípade dostupného vyššieho množstva zdrojov z EÚ pokryla spolufinancovanie oprávnených investičných aktivít v SR na najbližšie roky. Z celkovej vyčíslenej sumy vyše 30 mld. € dostane Slovensko zo zdrojov politiky súdržnosti približne 40 %. Nakoľko tento obnos finančných prostriedkov, ktoré Slovenská republika získa nie je postačujúci, MIRRI SR spolu s Ministerstvom financií vytvorilo objektívne metodiky, vďaka ktorým vznikol dokument Identifikácia priorít pre financovanie z prostriedkov politiky súdržnosti na obdobie 2021 – 2027 s cieľom prioritizácie navrhnutých priorít pre PD SR (Úrad vlády SR 2021).

Nižšie znázornená tabuľka 4 predstavuje návrh oblastí investícií zo zdrojov politiky súdržnosti 2021 – 2027 na Slovensku, pričom vyplácanie týchto prostriedkov potrvá do roku 2029. Slovenská republika v novom programovom období dostane z politiky súdržnosti nižší obnos finančných prostriedkov oproti minulému obdobiu. Tabuľka ďalej porovnáva množstvo poskytnutých a plánovaných zdrojov z EÚ v rámci jednotlivých cieľov a fondov, ako aj nastávajúce obdobie financovania s predchádzajúcim. Máme možnosť vidieť, že oproti predchádzajúcemu obdobiu sa zvýši množstvo poskytnutých zdrojov z politiky súdržnosti na roky 2021 – 2027 iba v cieľi 2 a 5, pričom cieľ 4 zaznamenáva menší pokles oproti predošlému programovému obdobiu. Ten sa však na percentuálnom porovnaní vôbec neprejavil. Ostatné ciele politiky súdržnosti v porovnaní s predchádzajúcim obdobím vykazujú pokles. Pravá časť tabuľky uvádza množstvo zdrojov, ktoré Slovenská republika dostane. Môžeme vidieť, že reálna výška zdrojov oproti požiadavkám partnerov je takmer pri každom cieľi o polovicu nižšia, pri cieľi 2 je to dokonca až 77%.

Tabuľka 4 Návrh oblastí na investovanie zdrojov z politiky súdržnosti 2021 – 2027 na Slovensku k 22/4/2021, v mil. € v bežných cenách

Návrh obsahuje 10% transferov z ESF+ do KF, 10% transfer z EFFR do KF a 10% transfer do BSK zo zvyšku Slovenska	Politika súdržnosti 2014-2020		Politika súdržnosti 21-27 – požiadavky partnerov				Politika súdržnosti 2021-2027 Návrh k 7/4/21	
Cieľ/priorita/opatrenie	2014-2020 Rozdelenie k 25/1/21	Porovnanie 2021-2027 vs. 2014-2020	Spolu	EFRR	KF	ESF+	Politika súdržnosti 21-27 spolu	% zmena oproti požiadavke
Objem investícií z EÚ	13 566	-6%					12 817	
Rozdelenie alokácie 3 fondov politiky súdržnosti 21 -27 podľa pravidiel EÚ, metodiky MIRRI SR a MF SR (EFRR, KF, ESF+, bez technickej pomoci)			27 214	19 708	4 499	3 007	11 726	-57
1 Inteligentnejšia a konkurencieschopnejšia Európa	2 898,4	-32%	8 722,0	8 722,0	0,0	0,0	1 970,2	-77,41
2 Ekologickejšia Európa	3 563,2	+12%	6 750,1	4 461,1	2 289	0,0	3 999,1	-40,75
3 Prepojenejšia Európa	3 016,1	-26%	4 960,0	2 750,0	4 960	0,0	2 218,5	-55,27
4 Sociálnejšia Európa	2 939,7	0%	5 516,5	2 509,5	0,0	3 007	2 934,8	-46,80
5 Európa bližšie k občanom	547,9	+10%	1 265,0	1 265,0	0,0	0,0	603,3	-52,31

Zdroj: vlastné spracovanie podľa návrhu Partnerskej zmluvy 2021

Tabuľka 5 znázorňuje podrobnejšie informácie o rozdelení zdrojov na Slovensku v rámci jednotlivých cieľov a fondov politiky súdržnosti EÚ na roky 2021 – 2027. z tabuľky vidíme, že na podporu malo rozvinutých regiónov pôjde vysoká čiastka, a to z logického vysvetlenia, nakoľko viac rozvinutý región sa nachádza na Slovensku iba jeden. Najviac finančných zdrojov EÚ, takmer 4 mld. € bude investovaných do cieľa 2, Ekologickejšej Európy. Ďalej nasleduje cieľ 4, 3, 1 a najmenej z týchto prostriedkov bude pre cieľ 5 (iba 4,7% z celkového objemu). Z celkovej hodnoty, takmer 13 mld. €, bude vyše 7 mld. € vyčlenených pre EFRR, z toho na menej rozvinuté regióny približne 90% z tejto sumy. Netreba však zabúdať na národné spolufinancovanie, ktoré je nevyhnutné pre čerpanie finančných prostriedkov z eurofondov nového rozpočtového obdobia.

Tabuľka 5 Rozdelenie zdrojov z politiky súdržnosti 2021 – 2027 v SR, v mil. € v bežných cenách

Návrh obsahuje 10% transferov z ESF+ do KF, 10% transfer z EFFR do KF a 10% transfer do BSK zo zvyšku Slovenska	Politika súdržnosti 2021 – 2027 (návrh k 7/4/2021)							
Cieľ/priorita/opatrenie	Politika súdržnosti 21-27 spolu	EFRR	Z toho MRR	Z toho VRR	KF	ESF+	Z toho MRR/VRR	+ národné spolufinancovanie
Objem investícií z EÚ	12 817	7 305,6	6 562,5	743,1	2 665,2	2 163,9	1 943,8 /220,1	3 625,1
Rozdelenie alokácie 3 fondov politiky súdržnosti 21 -27 podľa pravidiel EU, metodiky MIRRI SR a MF SR (EFRR, KF, ESF+, bez technickej pomoci)	11 726	7 050	6 333	717	2 599	2 077	1 866 /211	3 298
1 Inteligentnejšia a konkurencieschopnejšia Európa	1 970,2	1 970,2	1 697	273,2	0,0	0,0		709,3
2 Ekologickejšia Európa	3 999,1	2 699,8	2 309,5	390,3	1 299,3	0,0		1 222,3
3 Prepojenejšia Európa	2 218,5	919,2	898,5	20,7	1 299,3	0,0		419
4 Sociálnejšia Európa	2 934,8	857,4	833,5	23,9	0,0	2 077,4	1 866,1 /211,3	829,1
5 Európa bližšie k občanom	603,3	603,3	594,3	8,9	0,0	0,0		118,3

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa návrhu Partnerskej zmluvy 2021

MIRRI SR vyčlenilo pre samosprávy v novom programovom období na roky 2021 – 2027 objem vo výške 1,5 mld. € (cca 12% alokovanej sumy). SR prechádza reformou, ktorá má dva prvky, zvýšenie alokácie objemu peňazí, o ktorých budú rozhodovať regióny a mestá. MIRRI SR je približne o 50% štedrejšie oproti predchádzajúcemu obdobiu 2014 – 2020. Druhý prvok je oveľa vyššia zodpovednosť a rozhodovacia sila regiónov, a ten je zapracovaný v návrhu (Úrad vlády 2021).

1.4.1 Financovanie cestovného ruchu v Slovenskej republike v najbližšom období

Najvýznamnejším nositeľom pri financovaní rozvojových a strategických potrieb cestovného ruchu je štát. Štáty s rozvinutým cestovným ruchom združujú verejné a súkromné zdroje na uskutočňovanie rozvoja cestovného ruchu.

Financovanie znamená zisk a následné využívanie finančných prostriedkov. Tieto prostriedky v cestovnom ruchu sú potrebné na realizáciu projektov v jednotlivých operačných programoch, ktoré majú naplniť vopred stanovený cieľ stratégie. Mnoho krajín využíva na financovanie cestovného ruchu peňažné prostriedky z centrálnych rozpočtov v danej krajine. Avšak štáty Európskej únie majú možnosť čerpať financie aj zo štrukturálnych fondov Európskej únie, ktoré môžu použiť aj na podporu a rozvoj cestovného ruchu.

„Keďže nositeľom ekonomického rozvoja je podnikateľský sektor, je zrejmé, že ekonomické subjekty vo všetkých regiónoch musia mať dostatok informácií o možných zdrojoch a mechanizmoch financovania rozvojových zámerov fondov Európskej únie. Avšak prerozdelenie európskych fondov, čerpanie prostriedkov zo štrukturálnych a Kohézneho fondu má veľmi prísne pravidlá. Prostriedky sa neprideľujú zaostávajúcim regiónom automaticky, sú podmienené kvalitnými projektami. A na ich vypracovanie je dôležité poznať mechanizmus fungovania nástrojov štrukturálnej politiky“ (Holešová 2003, s. 4). Pre možnosť čerpania podpory zo štrukturálnych fondov Európskej únie musí podpore cestovného ruchu podliehať okrem kvalitne spracovaného projektu rovnako aj spolufinancovanie, ktoré budú naplňovať definované priority rozvoja regiónov a cestovného ruchu (Gúčík 2011).

Participácia miestneho obyvateľstva, ako aj odborníkov, expertov a kompetentných osôb a organizácií na tvorbe strategických dokumentov rozvoja cestovného ruchu na danom území by mal zahŕňať potreby cestovného ruchu v danej lokalite. Na základe stanovenej vízie, strategického cieľa, operatívnych cieľov a opatrení, by vďaka jednotlivým uskutočniteľným aktivitám malo dôjsť k postupnému naplneniu.

Slovenská republika bude v najbližších rokoch čerpať finančné prostriedky z fondov Európskej únie – štrukturálneho či kohézneho, a to vďaka vytvoreným operačným programom. Podpora cestovného ruchu je uzákonená aj v Zbierke zákonov Slovenskej republiky. Národná rada SR v zákone 91/2010 Z. z. o podpore cestovného ruchu upravuje ako samotnú potrebu podpory, tak aj práva a povinnosti všetkých aktérov pôsobiacich v cestovnom ruchu (fyzické a právnické osoby), tvorbu koncepcných dokumentov

a financovanie rozvoja cestovného ruchu. V tomto zákone sa pod pojmom podpora cestovného ruchu rozumejú aktivity k docieleniu vyššieho počtu návštevníkov a ich zdržaní sa na území Slovenska, ako aj vyšší prínos pre hospodárstvo. Plnenie úloh v cestovnom ruchu zabezpečujú ministerstvo, vyššie územné celky, obce, krajské organizácie cestovného ruchu, oblastné organizácie cestovného ruchu a turistické informačné centrá.

„Na financovaní rozvoja cestovného ruchu sa podieľajú

- a) štát,
- b) vyššie územné celky,
- c) obce,
- d) fyzické osoby a právnické osoby.

Medzi nástroje financovania rozvoja cestovného ruchu patria:

- a) rekreačný poukaz,
- b) podpora rozvoja cykloturistiky, a to najmä infraštruktúry líniového typu, cykloturistického značenia, objektov doplnkovej infraštruktúry, mapových podkladov a propagácie,
- c) poskytovanie investičnej pomoci pre oblasť cestovného ruchu
- d) príspevok na podporu cestovného ruchu v súvislosti so zmiernením negatívnych následkov pandémie, ktorá vznikla z dôvodu ochorenia COVID-19,
- e) príspevok za poskytnutie ubytovania odídencovi v súvislosti s ozbrojeným konfliktom na Ukrajine“ (Zákon 91/2010 Z. z.).

Problém financovania podľa Pachingerovej (2014) spočíva napríklad v tom, že neexistuje samostatné ministerstvo pre cestovný ruch, ale táto oblasť spadá neustále pod iné ministerstvo (aktuálne zastrešuje sekciu cestovného ruchu Ministerstvo dopravy a výstavby SR). I napriek tejto skutočnosti, mnohokrát sa financujú projekty na podporu a rozvoj cestovného ruchu zo zdrojov zameraných na životné prostredie, kultúru, šport, dopravu či regionálny rozvoj. Pachingerová taktiež vo svojej publikácii uvádza problém nedostatočnej informovanosti a poradenstve pre zainteresované strany o využití finančných prostriedkov EÚ. Nehovoriac o byrokracii, ktorá neustále pretrváva a časový manažment, s ktorým musia predkladatelia rátať, nakoľko schválenie ich projektov môže trvať i niekoľko týždňov. Samotné posudzovanie závisí aj od kvalitných odborníkov či hodnotiteľov. Ich nedostatok spôsobuje predlžovanie lehoty na posúdenie jednotlivých projektov, ktoré by zjednodušilo možnosť čerpania finančných zdrojov z Európskej únie na projekty.

Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR ako gestor eurofondov pripravilo eurofondový investičný plán pre Slovensko na roky 2021 – 2027. Ide o Partnerskú dohodu a Operačný program Slovensko. Tieto strategické dokumenty určia investovanie v najbližšej dekáde 12,6 miliardy € z európskych zdrojov a s tým súvisiacich 3,5 miliárd € povinného národného spolufinancovania (súčtovo 16,3 miliardy eur) na Slovensku (Eurofondy 2022a). Slovensko má na najbližšie roky k dispozícii bezprecedentný balík peňazí z Európskej únie. Treba ho teda v plnej miere využiť, aby sme financie nemuseli posielat' naspäť do Bruselu.

1.4.2 Plán obnovy a odolnosti SR

Plán obnovy predstavuje spoločné európske riešenie pandémie, ktorého cieľom je vďaka miliardám eur zníženie dopadov koronakrízy a zvýšenie kvality života. „Plán obnovy a odolnosti stanovuje ucelený balík reforiem a investícií, ktoré sa budú realizovať do roku 2026 a ktoré budú podporené z Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti. Plán tvoria investície a reformy, ktoré budú riešiť výzvy identifikované v kontexte európskeho semestra, najmä v odporúčaní Európskej komisie pre Slovensko. Plán zahŕňa aj opatrenia zamerané na riešenie výziev, ktorým Slovensko čelí v súvislosti so zelenou a digitálnou transformáciou. Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti je hlavný prvok nástroja NextGenerationEU, z ktorého sa poskytujú úvery a granty vo výške 723,8 miliardy eur na podporu reforiem a investícií realizovaných krajinami EÚ. Tento mechanizmus je ústredným pilierom nástroja NextGenerationEU, ktorý Európska komisia navrhla ako núdzový dočasný nástroj obnovy s cieľom pomôcť napraviť bezprostredné hospodárske a sociálne škody, ktoré spôsobila pandémia koronavírusu, podporiť obnovu hospodárstva a vybudovať lepšiu budúcnosť pre ďalšie generácie“ (Úrad vlády SR 2022).

„Pre Slovensko je alokovaných približne 6 miliárd v grantoch. Výšku celkovej alokácie podrobne určuje nariadenie Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa zriaďuje Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti 2021/241 z 12. februára 2021. Toto nariadenie obsahuje presnú metodiku výpočtu maximálneho finančného príspevku, ktorý je k dispozícii pre každý členský štát, a to na základe vzorca. Celková alokácia je rozdelená na dve časti, 70% maximálneho finančného príspevku sa vypočítalo na základe počtu obyvateľov, prevrátenej hodnoty HDP na obyvateľa a relatívnej miery nezamestnanosti každého členského štátu. 30 % maximálneho finančného príspevku by sa malo vypočítať neskôr, v roku 2022. Výška celkovej alokácie je preto približná“ (Úrad vlády SR 2022). Plán obnovy

a odolnosti musí zahŕňať aspoň 20% výdavkov súvisiacich s digitalizáciou a 37% výdavkov súvisiacich s klímou. V pláne Slovenska je určených 21% celkových rozpočtových prostriedkov na opatrenia na podporu digitálnej transformácie, a na zelenú transformáciu vyčlenilo Slovensko 43% výdavkov.

Plán obnovy zohľadňuje kľúčové problémy ekonomiky a najdôležitejšie spoločenské výzvy, v ktorých dlhodobo zaostáva nielen Slovensko. Tie boli vybraté na základe porovnania výsledkov krajiny oproti priemeru EÚ, ako aj na základe spoločných európskych priorít. Plán obnovy a odolnosti Slovenskej republiky je rozdelený do piatich základných oblastí, a to:

- Lepšie vzdelávanie pre každého (892 mil. €) – oblasť vzdelávania, vedy, výskumu a inovácií patria medzi najviac zaostané a Európska komisia v nich opakovane odporúča zintenzívniť reformné úsilie. Táto oblasť zahŕňa konkurencieschopné vysoké školy, obsahovú reformu a moderné spôsoby výučby či inkluzívne vzdelávanie.
- Konkurencieschopné a inovatívne Slovensko (739 mil. €) zahŕňa efektívnejšie riadenie a financovanie výskumu a vývoja, ako aj prilákanie a udržanie talentov.
- Zelené Slovensko (2 301 mil. €) – zahŕňa podporu v podoblasti obnoviteľných zdrojov energie a digitálnej investície, dekarbonizácii priemyslu, zdravších budovách, adaptáciu na zmenu klímy a udržateľnú dopravu. Taktiež zahŕňa podporu environmentálnej udržateľnosti, kvality života a bude prispievať k rozvoju zelených inovácií ako jedného zo zdrojov hospodárskeho rastu.
- Zdravý život pre každého (1 533 mil. €) – oblasť zdravia Slovenska patrí medzi najviac zaostané a Európska komisia v ňom opakovane odporúča zintenzívniť reformné úsilie. Pre lepšie zdravie je potrebné zvýšiť oblasť starostlivosti o duševné zdravie a následnú starostlivosť, ako aj modernú a dostupnú starostlivosť.
- Efektívny štát a digitalizácia (1 110 mil. €) – vplyv na podnikateľské prostredie a digitalizáciu, zameranie na lepšie podnikateľské prostredie, digitálne Slovensko, rýchlejšiu spravodlivosť, zdravé verejné financie a boj proti korupcii (Úrad vlády SR 2022).

„Výzvy sú jedným z dôležitých pilierov v rámci plánu obnovy. Ten sa totiž skladá nielen z reforiem, ale aj na ne nadväzujúcich investícií. Pre úspešnú realizáciu jednotlivých opatrení je kľúčové, aby o pripravovaných výzvach vedeli potenciálni žiadatelia čo najskôr, aj preto sme sa rozhodli všetky zverejniť a pravidelne aktualizovať na jednom mieste. Tento

rok nás čaká spustenie desiatok výziev v rámci plánu obnovy. Predbežný harmonogram výziev a priamych vyzvaní je spracovaný do prehľadnej databázy, ktorá bude pravidelne aktualizovaná“ (Vašáková 2022).

Slovensko môže získať financie z Plánu obnovy len po dodržaní míľnikov a cieľov, teda s presne stanovenými termínmi, do kedy musia byť splnené. Tie sú rozdelené do skupín, kde po splnení všetkých v danej skupine, získa Slovensko toľko financií, koľko si na danú skupinu krajina vopred naplánovala. Slovensko má na dosah žiadosť už o prvú platbu v hodnote 458 mil. €, ktorú plánuje SR poslať na jar 2022, avšak jediný doteraz nesplnený míľnik je Reforma súdnej mapy. V druhej a tretej žiadosti o platbu figuruje rovnaká suma, 815 mil. € a v 4. žiadosti o platbu až 924 mil. € (Úrad vlády 2022).

Z hľadiska cestovného ruchu sa financie môžu sústrediť na obnovu verejných historických a pamiatkovo chránených budov, novú cyklistickú infraštruktúru, rekonštrukciu úsekov tratí, obnovu vodných tokov alebo na opatrenia v oblasti mäkkého turizmu.

1.4.3 Partnerská dohoda 2021 – 2027

„S cieľom pripraviť kompletnú PD SR v zmysle stanovenej štruktúry je potrebné dosiahnuť dohodu na národnej úrovni k návrhu rozdelenia finančných prostriedkov z fondov politiky súdržnosti EÚ na programové obdobie 2021 – 2027. V tejto súvislosti sa požaduje rozhodnutie o využití legislatívnej možnosti presunu finančných prostriedkov (transferov) a následne aj rozhodnutie o rozdelení alokácií pre oprávnené oblasti podpory jednotlivých cieľov politiky súdržnosti“ (Úrad vlády 2021).

Implementácii Partnerskej dohody Slovenskej republiky na roky 2021 – 2027 predchádzal proces posudzovania vplyvov na životné prostredie – Strategické hodnotenie životného prostredia podľa zákona č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Následne rokovala vláda SR o výslednom záverečnom stanovisku, ktoré predložilo Ministerstvo životného prostredia SR a tá ju oficiálne predložila Európskej komisii. Výsledok vyjednávania vlády SR a EK o rozdelení alokácie vyčlenenej pre SR na jednotlivé oblasti bolo predmetom formálneho schválenia obidvoch zmluvných strán. Aby SR predložila EK Partnerskú dohodu aj s rozdelením alokácií fondov medzi jednotlivé ciele politiky súdržnosti, bolo potrebné urobiť rozhodnutia, a to:

Rozhodnutie č. 1 zahŕňa presun 1 050 mil. €, to je 10 % z alokácie SR pre menej rozvinuté regióny výlučne na projekty realizované v Bratislavskom kraji, ktorý reprezentuje

viac rozvinutý región, na úkor alokácie vyčlenenej pre celé územie Slovenska s výnimkou Bratislavského samosprávneho kraja. Ako dôvod tohto rozhodnutia sa uvádza veľmi nízka alokácia vyčlenená pre tento kraj, a to 20,4 mil. € Taktiež aj to, že v tomto kraji vzniká takmer 30% HDP krajiny alebo že tento kraj dlhodobo figuruje medzi 10 najrozvinutejšími regiónmi EÚ podľa HDP na obyvateľa. Táto výška HDP však nie je premietnutá do úrovne hospodárskeho, sociálneho a environmentálneho rozvoja regiónu. Dôvodom na presun týchto zdrojov je aj fakt, že v kraji žije a pracuje veľká časť populácie Slovenska a na jeho území sa nachádzajú inštitúcie celoštátneho významu a významní zamestnávateľia. I napriek tomu, že je kraj ako celok je rozvinutý, okresy mimo hlavného mesta (Malacky, Pezinok, Senec) čelia veľkým vnútroregionálnym rozdielom, či už v oblasti životného prostredia (napr. existencia veľkého množstva environmentálnych záťaží a nelegálnych skládok, potreba ochrany vôd na Žitnom ostrove a pod.), energetickej efektívnosti, mestskej mobility (potreba riešenia zlej dopravnej situácie, podpora nemotorovej dopravy) alebo sociálnej oblasti (nedostatok kapacít v školách, zlepšenie sociálnej a zdravotníckej infraštruktúry). Posledným z dôvodov predstavuje fakt, že Bratislavský samosprávny kraj má dlhodobé skúsenosti s realizovaním projektov financovaných z fondov EÚ (v programovom období 2007 – 2013 – 1,2 mld. €, 2014 – 2020 – 1,4 mld. €). Legislatíva EÚ umožňuje presun v objeme maximálne 15% pôvodnej alokácie pre zvyšok Slovenska, t. j. 1,575 mld. € pre Bratislavský samosprávny kraj. Väčšina navýšených investícií v rámci tohto presunu musí byť nasmerovaný výlučne do cieľov 1 a 2 (pre prvých 5% platí tematická koncentrácia 85 % na ciele 1 a 2, pre dodatočných 10 % platí povinnosť alokovať tieto zdroje výlučne do cieľa 1 a 2) (Úrad vlády 2021).

Rozhodnutie č. 2 zahŕňalo presun 811,7 mil. € (10% z alokácie SR) v programe EFRR do alokácie SR v kohéznom fonde. Rozhodnutie č. 3 predstavovalo presun 240,4 mil. € (10% z alokácie SR) v programe ESF+ do alokácie SR v kohéznom fonde. Pri oboch týchto presunoch umožňuje legislatíva EÚ transfer v objeme maximálne 20% pôvodnej alokácie fondu. V rozhodnutí 6 je vyčlenenie sumy na technickú pomoc pri riadení investícií z politiky súdržnosti 2021 – 2027, kde sú zahrnuté náklady na riadenie a implementáciu fondov, publicitu a informovanie a podobne, v zmysle maximálnych limitov, pričom z fondu EFRR je to 3,5 % (max. 255,7 mil. €) a fondu EUS 7 % (max. podiel alokovaných zdrojov predstavuje 15,6 mil. €). Maximálna suma zdrojov na technickú pomoc v rámci všetkých fondov zahrnutých do PD SR je 443,8 mil. € a alokácia pre fondy politiky súdržnosti (EFRR, ESF+, KF, KST) predstavuje 427,2 miliónov eur.

Partnerská dohoda SR na roky 2021 – 2027 bola schválená uznesením vlády SR č. 25/2022 dňom 6. apríla 2022. Očakáva sa, že EK uzavrie so SR Partnerskú dohodu o využívaní eurofondov najneskôr do leta 2022.

1.4.4 Program Slovensko

Operačné programy sú kľúčové plány, v ktorých členské štáty definujú, ako chcú využiť peniaze z európskych fondov. Riadiacim orgánom sa rozumie ministerstvo, regionálny orgán, mestská rada alebo iný súkromný alebo verejný orgán, ktorý je zodpovedný za efektívne riadenie a implementáciu daného operačného programu. Sprostredkovateľský orgán môže byť taktiež ministerstvo, regionálny orgán, mestská rada alebo iný súkromný alebo verejný orgán, ktorý je na základe zmluvy o delegovaní právomoci medzi riadiacim a sprostredkovateľským orgánom zodpovedný alebo sa podieľa na implementácii určitej časti operačného programu. Pre porovnanie, v programovom období 2007-2013 existovalo 11 OP a 21 SO, v predchádzajúcom období 8 OP a 27 SO a v najnovšom programovom období 2021-27 je bude jeden operačný program a 7 sprostredkovateľských orgánov. Slovensko tak bude po Estónsku druhá krajina, ktorá bude mať jediný operačný program pre územie celého štátu. Po novom, jedinou autoritou Úrad pre verejné obstarávanie (Koreň 2021).

„MIRRI SR v roku 2021 odštartovalo historickú reformu v eurofondoch. V novom programovom období nahradí doterajších šesť operačných programov jediný, a to Program Slovensko. Z nového balíka v rokoch 2021 – 2027 je pre Slovensko vyčlenených takmer 13 miliárd eur“ (Eurofondy 2022b). Tvorbe tohto programu predchádzali rokovania, workshopy, diskusie o investovaní eurofondov s mimovládnyimi inštitúciami či odbornou a laickou verejnosťou. V decembri 2021 zaslalo MIRRI SR tento návrh Programu Slovenska Európskej komisii. Po zapracovaní pripomienok Európskej komisie sa budú konať ďalšie workshopy v rámci pracovnej skupiny Partnerstvo pre politiku súdržnosti 2020+ naplánované na apríl 2022, pričom formálne schválenie Programu Slovensko sa očakáva v prvom polroku 2022 a prvé výzvy z tohto programu by mali byť vyhlásené v druhej polovici roka 2022, kedy sa už obce, regióny, mimovládne organizácie, univerzity a podnikatelia budú môcť uchádzať o granty z nového rozpočtového obdobia. Spomínaná pracovná skupina, ktorá vznikla už vo februári 2017, úzko spolupracuje s jednotlivými aktérmi na európskej, národnej, regionálnej a miestnej úrovni a pozostáva z odborníkov zo zástupcov ústredných orgánov štátnej správy, regionálnej a miestnej samosprávy,

akademickej sféry, záujmových združení, reprezentatívnych profesijných združení, mimovládnych a iných organizácií. Jej hlavnou úlohou je využívanie skúsenosti na využívanie finančných prostriedkov z fondov EÚ po roku 2020, pričom sa od svojho vzniku zaoberala aj politikou súdržnosti EÚ v predchádzajúcom programovom období 2014 – 2020 (Eurofondy 2022c).

Dňom 27. mája 2020 schválila Vláda SR zoznam inštitúcií zodpovedných za koordináciu, riadenie, kontrolu a audit eurofondov na roky 2021 – 2027 uznesením č. 329/2020. Z tohto materiálu vyplýva, že „vláda ustanovuje jeden centralizovaný Operačný program Slovensko, ktorý v sebe zjednotí podporu všetkých opatrení, ktoré sú financované z Európskeho fondu regionálneho rozvoja, Európskeho sociálneho fondu plus a Kohézneho fondu. Následne vytvorí samostatné programy pre cezhraničnú spoluprácu, samostatný Operačný program Rybné hospodárstvo financovaný z Európskeho námorného a rybárskeho fondu, ako aj programy financované z Fondu pre azyl a migráciu, Fondu pre vnútornú bezpečnosť a Nástroja na riadenie hraníc a víza“ (Samosprávne kraje 2020).

Operačný program Slovensko bude financovaný z EFRR, ESF+, KF a riadiacim orgánom bude MIRRI SR. Orgánom auditu, orgánom prijímajúcim platby od Komisie spolu s účtovnou funkciou je Ministerstvo financií SR, sprostredkovateľským orgánom sú všetky ostatné ministerstvá spolu s Úradom vlády SR, Slovenskou inovačnou a energetickou agentúrou a Úradom pre verejné obstarávanie (Samosprávne kraje 2020).

Jedným zo strategických dokumentov nového programového obdobia na roky 2021-2027 je aj navrhovaný Program Slovensko, verzia 1.0 z decembra 2021, ktorý zahŕňa programy platné pre celé územie Slovenska a fondy EFRR, KF, ESF+ a FST. Tento dokument má oprávnenie od 1. januára 2021 do 31. decembra 2029 a zahŕňa hlavné rozvojové výzvy a politické reakcie k jednotlivým cieľom politiky 1 – 5, ako aj hlavné rozvojové výzvy a politické reakcie špecifického cieľa Fond spravodlivej transformácie.

1.4.5 Európska územná spolupráca

Šiesta generácia programu Interreg s rozpočtom 9,1 miliardy eur naďalej formuje územnú spoluprácu v celej Európe a na všetkých jej úrovniach (cezhraničnej, nadnárodnej aj medziregionálnej). Zahŕňa spoluprácu na vonkajších hraniciach Únie s podporou vonkajších nástrojov (napr. nástroja predvstupovej pomoci – IPA a Nástroja susedstva a rozvojovej a medzinárodnej spolupráce – NDICI), pričom zavádza novú zložku venovanú posilňovaniu regionálnej spolupráce najvzdialenejších regiónov.

Európska územná spolupráca je cieľom politiky súdržnosti, ktorý sa zameriava na riešenie cezhraničných problémov a spoločný rozvoj potenciálu rôznych území. Činnosti spolupráce sú podporované z Európskeho fondu regionálneho rozvoja prostredníctvom troch kľúčových zložiek: cezhraničnej spolupráce (Interreg A), nadnárodnej spolupráce (Interreg B), medziregionálnej spolupráce (Interreg C) a spolupráce najvzdialenejších regiónov (Interreg D). Taktiež sú stanovené 2 špecifické ciele týchto programov, a to lepšie riadenie spolupráce a bezpečnejšia Európa. V novom programovom období na roky 2021 – 2027 sa vyčlení približne 8 miliárd € v cenách roku 2018. Zdroje sa rozdelia nasledovne:

- 72,2 % (t. j. spolu 5 812 790 000€) na pozemnú a námornú cezhraničnú spoluprácu,
- 18,2 % (t. j. spolu 1 466 000 000€) na nadnárodnú spoluprácu,
- 6,1 % (t. j. spolu 490 000 000€) na medzinárodnú spoluprácu,
- 3,5 % (t. j. spolu 281 210 000€) na spoluprácu vzdialenejších regiónov (Kołodziejski 2022).

Európsku územnú samosprávu zastrešuje viacero programov. Počas nového obdobia to bude predovšetkým Interreg Europe 2021-2027, Interact IV 2021-2027, Interreg IVC. „Interreg Europe je program medziregionálnej spolupráce spolufinancovaný Európskou úniou, ktorá sa snaží znižovať rozdiely v úrovni rozvoja, rastu a kvality života v regiónoch Európy a medzi nimi. Medziregionálna spolupráca získala programový rozpočet vo výške 379 miliónov EUR z EFRR na pomoc miestnym, regionálnym a národným vládam v celej Európe pri vytváraní a realizácii lepšej politiky. Vytvárame prostredie a príležitosti na zdieľanie riešení problémov regionálneho rozvoja. Podporujeme výmenu osvedčených postupov a učenia sa o politike medzi európskymi regiónmi v 29 krajinách – EÚ27, Nórsku a Švajčiarsku“ (Ministerstvo hospodárstva 2022). Financie alebo služby v oblasti politiky tohto programu môžu čerpať verejné inštitúcie a súkromné neziskové organizácie zo všetkých regiónov. Program Interreg Europe môže byť schopný podporovať riešenie akéhokoľvek typu krízy, ak by počas jeho trvania vznikla. Je totiž jedným z nástrojov politiky súdržnosti EÚ.

Cieľom programu je zlepšiť regionálne politiky prostredníctvom budovania kapacít. Všetkých päť tematických priorít EÚ je otvorených pre projekty spolupráce. Šiesta téma otvára možnosti spolupráce pre netematické otázky zlepšujúce riadenie. Európska únia a 29 programových partnerských štátov poskytuje až 80 % finančných prostriedkov potrebných na spoluprácu. Súkromným neziskovým organizáciám sa môže vrátiť 70 % nákladov.

Partneri z iných krajín budú musieť použiť vlastné prostriedky (Ministerstvo hospodárstva 2021).

Tabuľka 6 Návrh implementačnej štruktúry pre programové obdobie 2021 – 2027 v SR

Program	Zdroj financovania	Riadiaci orgán
OP Rybné hospodárstvo	ENRF	MPRV SR
Interreg SR – AT Interreg SR – ČR Interreg HU – SR Interreg PL – SR Interreg NEXT Program nadnárodnej spolupráce Stredná Európa 2021-2027	EFRR	MIRRI SR – národný orgán
Interreg Europe 2021-2027 Interact IV 2021-2027	EFRR	MH SR – národný orgán
Interact IV 2021-2027	EFRR	Bratislavský samosprávny kraj
URBACT 2021-2027 ESPON 2021-2027	EFRR	MDV SR – národná autorita
Dunajský národný program 2021-2027	?	MIRRI SR – národný orgán
Finančný mechanizmus EHP a Nórskeho finančného mechanizmu 2014 - 2021	Finančné prostriedky Islandu, Lichtenštajnskeho kniežatstva a Nórskeho kráľovstva	MIRRI SR
Švajčiarsky finančný mechanizmus	Finančné prostriedky Švajčiarskej konfederácie	MIRRI SR

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Ministerstva hospodárstva 2022

Tabuľka 6 znázorňuje jednotlivé programy spolu s ich riadiacimi orgánmi a fondami, z ktorých budú financované. Slovenská republika sa bude môcť uchádzať počas nového programového obdobia aj o finančné prostriedky z finančného mechanizmu Európskeho hospodárskeho priestoru a Nórskeho finančného mechanizmu, ako aj zo Švajčiarskeho finančného mechanizmu, ktoré podporujú európske cezhraničné a nadnárodné projektové iniciatívy. Riadiacim orgánom pre tieto finančné mechanizmy bude MIRRI SR. V minulosti sa prostriedky z týchto fondov použili na miestny rozvoj, napr. na rekonštrukciu a následne otvorenie turistických a informačných centier, zrekonštruovanie turistických chodníkov či obnovenie značenia (Samosprávne kraje 2020).

Tabuľka 7 Prehľad schválených eurofondových programov v rámci cezhraničnej spolupráce na roky 2021-2027 v SR

Program cezhraničnej spolupráce	Participácia slovenských krajov	Participácia zahraničných krajov	Rozpočet na program (v mil. €)	Kľúčové oblasti v rámci spolupráce
Interreg SK-CZ	Trenčiansky Trnavský Žilinský	Zlínsky Moravskosliezky Juhomoravský	107 (2014-2020 106 mil.€ a 151 projektov)	• Kultúra a cestovný ruch • Životné prostredie • Vzdelávanie • Inštitucionálna spolupráca • Miestne iniciatívy – Fond malých projektov
Interreg SK-AT	Bratislavský Trnavský	Dolné Rakúsko Viedeň Burgenland	69 (2014-2020 89 mil.€ a 46 projektov)	• Inovatívnejšie pohraničie • Zelenšie pohraničie • Sociálnejšie pohraničie • Spolupráca medzi inštitúciami a obyvateľmi pohraničia
Interreg HU-SK	Bratislavský Trnavský Nitriansky Banskobystrický Košický	Budapest, Heves Pest, Nógrád, Komárom- Esztergom, Győr-Moson- Sopron, Borsod-Abaúj- Zemplén, Szabolcs- Szatmár-Bereg.	161 (2014-2020 183 mil.€ a 46 projektov)	• Zelené spolupráca • Sociálna spolupráca • Inštitucionálna spolupráca
Interreg NEXT HU-SK-RO-UA			69	Podpora kultúry a CR, ochrana životného prostredia, zdravotníctvo, sociálna oblasť Oblasti: • Odolný a zelený región • Zdravý a atraktívny región • Spolupracujúci hraničný región

Zdroj: vlastné spracovanie 2022

Pre lepší prehľad už schválených programov cezhraničnej spolupráce v SR na roky 2021 – 2027 sme zostrojili tabuľku 7. Tá znázorňuje zatiaľ schválenú spoluprácu cez program Interreg s Českou republikou, Rakúskom, Maďarskom, ako aj participáciu jednotlivých krajov dotknutých území s rozpočtom s kľúčovými oblasťami. V porovnaní s predchádzajúcim obdobím je zaznamenaný pokles finančných prostriedkov pre

cezhraničnú spoluprácu Slovenska s Českom o 1 mil. €, Rakúskom o 20 mil. € a Maďarskom o 22 mil. €, čo predstavuje zníženie o 12%.

Na vyššiu kvalitu života ľudí, podporu turizmu a lepšiemu dopravnému spojeniu medzi krajinami v pohraničných regiónoch a spoluprácou so susednými krajinami pôjde cez eurofondové projekty 568 miliónov €, ktoré sú súčasťou štyroch cezhraničných programov. Vláda v posledný marcový deň roka 2021 schválila štyri eurofondové programy spolupráce, konkrétne Interreg Slovensko-Česko, Slovensko-Rakúsko, Maďarsko-Slovensko a program NECT Maďarsko-Slovensko-Rumunsko-Ukrajina. Týždeň predtým už bol schválený program Interred Poľsko-Slovensko s rozpočtom 161 mil. €. Programy aktuálne čakajú na schválenie Európskou komisiou, po ktorom sa už budú môcť začať financovať konkrétne projekty (Euroactiv 2022).

2 CIEĽ PRÁCE

Hlavným cieľom diplomovej práce je na báze analýzy možností financovania potrieb cestovného ruchu z prostriedkov štrukturálnych fondov EÚ v novom programovom období odporučiť opatrenia na zatraktívnenie ponuky turistických destinácií vo vybranom regióne v Slovenskej republike.

Pre naplnenie hlavného cieľa diplomovej práce sme si stanovili čiastkové ciele práce:

- Charakterizovať základné teoretické pojmy riešenej problematiky.
- Zhodnotiť dopady pandémie a špeciálnej vojenskej operácie na súčasný stav cestovného ruchu v SR .
- Opísať nový viacročný finančný rámec (nové programové obdobie).
- Spracovanie informácií o možnosti financovania cestovného ruchu z fondov EÚ a nových strategických dokumentov.
- Zhodnotenie stavu cestovného ruchu v Košickom samosprávnom kraji.
- Vytvorenie SWOT analýzy Košického samosprávneho kraja so zameraním na cestovný ruch s návrhom odporúčaní.
- Zhodnotenie činnosti KOCR KRT.
- Analyzovať nový strategický dokument Operačný program Slovensko a zamerať sa na opatrenia priorít pre cestovný ruch.
- Odporučiť opatrenia financované zo štrukturálnych fondov na zatraktívnenie ponuky v Košickom samosprávnom kraji.

3 METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA

K metódam práce a zdrojom získavania informácií môžeme zaradiť štúdium domácej a zahraničnej literatúry, ako aj využitie poznatkov nadobudnutých z knižných a internetových zdrojov uvedených v zozname bibliografických odkazov.

Pri spracovaní diplomovej práce boli použité metódy:

- Obsahová a finančná analýza – metóda, ktorou sme selektovali nadobudnuté poznatky a informácie spracované pre aktuálnosť problematiky.
- Syntéza – metóda použitá na sumarizáciu nadobudnutých poznatkov a ich následným zatriedením do celkov.
- Metóda abstrakcie – použitie metódy na výber správnych a aktuálnych informácií v riešenej problematike.
- Metóda vzťahovej komparácie – použitie na porovnanie programových období politiky súdržnosti EÚ
- Využitie nástroja strategického manažmentu – SWOT analýzy aplikovanej na cestovný ruch skúmaného regiónu v SR.

Objektom skúmania je Košický samosprávny kraj, kde sme sa zamerali na oblasť cestovného ruchu a pôsobnosť Krajskej organizácie cestovného ruchu Košice Región Turizmus, ktorej vplyv na dané územie sme si charakterizovali. Prostredníctvom SWOT analýzy sme zanalyzovali cestovný ruch v Košickom kraji a navrhli možné zlepšenia. Základ tohto výberu je fakt, že autor pochádza z Košíc a prejavuje prirodzený záujem o cestovný ruch v regióne. Daný región je veľmi atraktívny z pohľadu CR, hoci je dodnes návštevníkmi neobjavený, má čo ponúknuť i napriek rôznym ukazovateľom vykazujúcim nízke hodnoty v porovnaní s ostatnými kraji SR. Preto je rozvoj CR na tomto území mimoriadne dôležitý a je potrebné ho sústrediť aj na vidiecke oblasti, kde častokrát nie je vybudovaná turistická infraštruktúra. Na základe SWOT analýzy sme zhodnotili silné stránky, možné príležitosti ale i slabšie stránky a hrozby kraja, na ktorých elimináciu by mohlo poslúžiť nové programové obdobie EÚ 2021 – 2027 prostredníctvom čerpania finančných prostriedkov v rámci jednotlivých cieľov a opatrení politiky súdržnosti a európskej cezhraničnej spolupráce.

V praktickej časti práce sme sa zaoberali aj Operačným programom Slovensko, strategickým nástrojom Partnerskej dohody SR, pričom sme sa špeciálne zamerali na oblasť

cestovného ruchu, ktorú by mohol implementovať Košický kraj na rozvoj CR a vyššiu konkurencieschopnosť, ako aj ostatné regióny Slovenskej republiky (okrem Bratislavského, nakoľko spadá pod kategóriu viac rozvinutých regiónov).

Výsledkom práce je zmapovanie situácie cestovného ruchu v Slovenskej republike s bližšou špecifikáciou na vybraný región SR (Košický samosprávny kraj), určenie aktuálne vhodnej stratégie pre skúmaný región v SR, ako aj návrh opatrení pre rozvoj skúmaného regiónu v rámci nového programového obdobia.

Prínosom práce je zmapovanie aktuálnej možnosti financovania cestovného ruchu v aktuálnom programovom období 2021 – 2027 a to na základe prevedenej finančnej analýzy a následnej vzťahovej komparácie súčasného a predchádzajúceho obdobia politiky súdržnosti EÚ. Ďalším prínosom práce je aj obsahová analýza európskych štrukturálnych a investičných fondov v novom programovom období

Sme si vedomí chyby v názve práce, ktorá nastala pri zadávaní práce pôvodným školiteľom. Nové programové obdobie, resp. viacročný finančný rámec EÚ je ustanovený na roky 2021 – 2027. Nakoľko už bol názov práce schválený vtedajším vedúcim katedry a vložený do informačného systému, vykonanie zmeny a náprava tejto chyby sa už nedala zrealizovať.

4 VÝSLEDKY PRÁCE A DISKUSIA

V rámci kapitoly výsledky práce a diskusia sme sa zaoberali cestovným ruchom v Košickom samosprávnom kraji, novým rozpočtom kraja na rok 2022 a charakterizovali prínos krajskej organizácie cestového ruchu Košice Región Turizmus. Taktiež sme zostrojili SWOT analýzu kraja, ktorú sme sústredili predovšetkým na oblasť cestovného ruchu. Rozvoj cestovného ruchu na území kraja možno zabezpečiť implementáciou projektov, ktoré budú predstavovať naplnenie cieľov nových strategických dokumentov SR v súvislosti na politiku súdržnosti EÚ a európsku cezhraničnú spoluprácu.

4.1 Cestovný ruch Košického samosprávneho kraja

Slováci zasiahnutí nástupom pandémie i kvôli rôznym opatreniam a zákazom cestovania, uprednostňovali po roku 2019 domáci cestovný ruch a podporovali tak hospodárstvo Slovenska. Bohužiaľ Košický kraj nie je turistickou destináciou komerčného charakteru so silným návštevníckym povedomím v slovenskej populácii. Aj keď väčšina návštevníkov volila ako jasnú voľbu región Vysoké Tatry alebo Liptov, Košický kraj sa zviditeľňoval najmä prostredníctvom silného marketingu KOČR Košice Región Turizmus pôsobiacej na jeho území.

KSK v spolupráci s KOČR KRT pôsobiacej na jej území, sa môže opierať o strategické dokumenty, ktoré má vytvorené a stanovené ciele potrebné na rozvoj CR v kraji môže dosiahnuť implementáciou jednotlivých projektov v súlade s týmito stratégiami. Strategické dokumenty, ktorými kraj disponuje, sú Stratégia rozvoja ekoturizmu, Stratégia udržateľného rozvoja CR v KSK do roku 2027 (tá nahradila Stratégiu rozvoja CR v KSK do roku 2020), Koncepcia budovania kostrovej siete cyklotrás v KSK z roku 2017, pripravovaná je Cyklostratégia KSK či Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Košického kraja na nové obdobie. Vytýčenými cieľmi v rámci jednotlivých strategických dokumentoch chce dosiahnuť čo najefektívnejšie využívanie finančných zdrojov na projekty, ktoré zabezpečia rozvoj CR na území kraja a budú predstavovať pozitívny vplyv na ekonomiku kraja. Aktuálne vyplývajúce výzvy zo strategických dokumentov v rozvoji CR na území KSK:

- Vytváranie podmienok pre trvaloudržateľný cestovný ruch,
- rozvoj CR so zameraním sa na ekoturizmus a kúpeľný CR,
- zlepšovanie a podpora dostupnosti turistických atrakcií,
- zachovanie prírodných a kultúrnych podmienok s prepojením na udržateľný CR,

- efektívnejšia spolupráca aktérov v CR s cieľom tvorby komplexných balíkov CR.

V rámci kraja treba brať ohľad aj na to, že na jeho území sa nachádza až 6 najmenej rozvinutých okresov (z celkových 20), a to Košice-okolie, Michalovce, Gelnica, Trebišov, Sobrance, Rožňava. Košický kraj má taktiež tretí najnižší regionálny hrubý domáci produkt na obyvateľa. Z porovnania všetkých slovenských krajov vychádza destinácia Košický kraj ako štvrtá najlepšia vo vývoji celkového počtu návštevníkov, ako tretia najlepšia vo vývoji počtu zahraničných návštevníkov, v polovici rebríčka vo vývoji počtu prenocovaní, predposledná v priemernom počte prenocovaní, s najväčším poklesom počtu prenocovaní domácich návštevníkov. Z porovnania s ostatnými slovenskými kraji zároveň vyplýva skutočnosť, že destinácia Košický kraj má dobré schopnosti návštevníkov pre návštevu osloviť, avšak zadrží ich kratšie ako konkurenčné kraje (KSK 2022). I napriek tomu má však potenciál rozvoja, z ktorého bude môcť v budúcnosti profitovať. Pre KSK sa plánuje zvýšiť príjem finančných prostriedkov z eurofondov o 20-30 miliónov € oproti predchádzajúcemu obdobiu.

Tabuľka 8 Celkové tržby CR v SR za roky 2018-2020 v €

	2018	2019	2020
SR	752 131 389	749 078 926	98 658 971
Bratislavský kraj	548 789 009	562 102 785	69 877 532
Trnavský kraj	69 962 406	61 233 022	8 060 422
Trenčiansky kraj	10 627 661	10 327 498	3 626 284
Nitriansky kraj	45 943 417	48 332 055	1 840 092
Žilinský kraj	19 302 076	14 685 247	4 462 247
Banskobystrický kraj	8 514 041	6 864 559	1 204 910
Prešovský kraj	17 000 645	14 668 635	5 454 100
Košický kraj	31 992 134	30 865 125	4 133 384

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Štatistického úradu SR 2022

Tabuľka 8 zobrazuje údaje celkových tržieb CR v rôznych krajoch SR za dostupné roky. V nami skúmanom Košickom kraji môžeme vidieť každoročný pokles za sledované obdobie. Najväčší však zaznamenali všetky kraje v pandémie zasiahnutom roku 2020. Najväčší podiel na celkových tržbách predstavuje Bratislavský kraj, za sledované obdobie dosahoval vždy viac ako 70%, na druhom mieste je Trnavský kraj s vyše 8%. Podiel celkových tržieb Košického kraja na celkové tržby v SR predstavoval v sledovaných rokoch hodnotu mierne nad 4 percentá. Kým v predpandemickom roku 2019 bol zaznamenaný

pokles o 3,5%, v roku 2020 predstavoval neuveriteľných 86%. Z hľadiska podielu celkových tržieb jednotlivých krajov môžeme považovať rok 2020 za prelomový, nakoľko niektoré kraje zaznamenali enormný prepád tržieb.

Cestovný ruch v Košickom samosprávnom kraji následkom pandémie zažil enormný pokles nielen v počte prenocovaní, ale aj návštevníkov, a to aj v najviac navštevovaných lokalitách a atrakciách. Pre porovnanie sme zostrojili tabuľku, ktorá zobrazuje ich návštevnosť za posledné štyri roky a rovnako tak sme i porovnali jednotlivé hodnoty a percentuálne vyjadrili zmeny za určité roky.

Tabuľka 9 Počet návštevníkov najnavštevovanejších atrakcií KSK

	2018	2019	2020	2021	rozdiel v % 2019/20	rozdiel v % 2020/21	rozdiel v % 2019/21
Spišský hrad	211476	211 700	129 693	121 141	-38,7	-6,6	-42,77
NP Slovenský raj	569281	601 850	590 650	607 396	-19,5	2,8	1,0
Kaštieľ Betliar	78 939	77 444	44 185	41 917	-42,9	-5,1	-45,9
Mauzóleum Andrássyovcov v K. Podhradí	13 068	14 709	6270	6 407	-57,4	2,2	-56,4
Dobšinská ľadová jaskyňa	82 111	82 176	57 018	39 253	-30,6	-31,2	-52,2
Domica	29 208	22 485	20 410	13 580	-9,2	-33,5	-39,6
Gombasecká jaskyňa	13 133	15 193	11 830	11 790	-22,1	0	-22,4
Jasovská jaskyňa	18 704	19 440	12 390	13 580	-36,3	9,6	-30,1
Ochtinská aragonitová jaskyňa	31 321	32 780	29 709	23 622	-9,2	-20,5	-27,9
ZOO Košice	224471	254 528	337 733	229 104	+32,7	-32,2	-10,0
Jasovský kláštor	1 799	3 213	4 754	3 530	+48,0	-25,7	9,9
Morské oko	41 530	45 279	69 682	64 606	+53,9%	-7%	42,7

Zdroj: vlastné spracovanie 2022

Z tabuľky 8 vidíme, že do roku 2019 počty návštevníkov rástli (s výnimkou kaštieľa v Betliari a jaskyne Domica). V roku 2020 však nastal veľký zlom práve kvôli ochoreniu COVID-19, ktoré postihlo aj naše územie krajiny. Pre porovnanie máme možnosť vidieť percentuálny rozdiel medzi týmito rokmi, ako aj medzi rokmi, kedy už pandémie prevládala u nás naplno. V roku 2020 zaznamenali takmer všetky atrakcie kraja výrazný pokles s výnimkou ZOO Košice, Jasovského kláštora a Morského oka, ktoré zaznamenali enormný nárast návštevníkov. Rok 2021 znamenal pre NP Slovenský raj, Mauzóleum

Andrássyovcov, Jasovskú jaskyňu mierny nárast počtu návštevníkov v porovnaní s predchádzajúcim rokom. Aj keď niektoré lokality a atrakcie zaznamenávali pokles od roku 2020, našli sa i také, ktoré sa dokonca v porovnaní s predpandemickým rokom 2019 stali viac navštevovanými (NP Slovenský raj, Jasovský kláštor, Morské oko).

Tabuľka 10 Počet návštevníkov a prenocovaní v Košickom kraji za roky 2017-2021

	2017	2018	2019	2020	2021	% rozdiel (20/21)	% rozdiel (19/21)
Počet návštevníkov	366142	386 088	456 463	226 522	199 168	-12,1	-56,4
Z toho domáci	242 917	250 658	297 072	178 946	162 751	-9,1	-45,2
Z toho zahraniční	123 225	135 430	159 421	47 576	36 417	-23,4	-77,2
Počet prenocovaní	762 490	830 079	1 055 845	545 839	441 058	-19,2	-58,2
Počet prenocovaní domáci	495 555	534 386	660 924	424 139	361 332	-14,8	-45,3
Počet prenocovaní zahraniční	266 935	295 693	394 921	121 700	79 726	-34,5	-79,8

Zdroj: vlastné spracovanie 2022

Tabuľka 10 znázorňuje počet návštevníkov a ich prenocovaní, ako domácich, tak zahraničných za jednotlivé roky. Máme možnosť vidieť, že počet domácich návštevníkov dominuje v každom zo sledovaných rokov, rovnako i počet ich prenocovaní. Vypočítali sme i percentuálne rozdiely, kedy sme porovnávali najnovšie údaje, z roku 2021 s predchádzajúcim rokom a predpandemickým rokom 2019. Do roku 2019 zaznamenával Košický kraj neustály nárast vo všetkých vybraných ukazovateľoch. Zlom nastal práve v roku 2020, kedy počet návštevníkov prudko klesol o 50% a počet prenocovaní o vyše 48%.

4.1.1 Rozpočet KSK na cestovný ruch

Rozpočet bežných výdavkov je pre Úrad KSK navrhovaný na rok 2022 vo výške 20 936 305 €. Bežné výdavky vyčlenené pre oblasť cestovného ruchu sú určené na členský príspevok Krajskej organizácie cestovného ruchu Košice Región Turizmus a na poskytnutie dotácií podľa VZN č. 9/2011 o poskytovaní dotácií a účelových finančných prostriedkov z rozpočtu KSK v rámci programu Terra Incognita. KSK aj prostredníctvom finančných prostriedkov pre KOČR KRT vytvára vhodné podmienky na rozvoj cestovného ruchu a zvyšuje kvalitu poskytovaných služieb na území kraja, zabezpečuje jednotnú prezentáciu

KSK doma a v zahraničí, vyhotovuje propagačné a informačné materiály na konferencie, workshopy. Za účelom zatriaktívnenia nemotorovej formy dopravy na stredných školách v zriaďovateľskej pôsobnosti KSK a rozvoja ekoturistiky vo vybraných turistických destináciách sú určené výdavky na nákup bicyklov a elektrokolobežíek. Súvisiace aktivity budú pripravované v spolupráci s Krajskou organizáciou cestovného ruchu Košice región turizmus v súlade s pripravovanou novou Cyklostratégiou KSK, s pripravovaným Programom hospodárskeho a sociálneho rozvoja Košického kraja, Stratégiou rozvoja Ekoturizmu a Stratégiou rozvoja cestovného ruchu v Košickom kraji (KSK 2021).

V odvetví kultúrnych služieb rozpočtované bežné výdavky pre rok 2022 predstavujú výšku 12 236 784 €. V odvetví kultúry sú plánované bežné výdavky aj na zachovávanie a rozvíjanie hmotného a nehmotného kultúrneho dedičstva a podporu rozvoja kultúrneho cestovného ruchu v Košickom kraji. Rozpočet zohľadňuje finančné prostriedky na plnenie plánu aktivít pre rozvoj kultúrneho dedičstva a tradičnej ľudovej kultúry, na nákup kníh a zbierok a zapojenie kultúrnych zariadení do produktov kultúrneho cestovného ruchu.

Návrh rozpočtu kapitálových výdavkov na rok 2022 v celkovej výške 84 942 610 € predstavuje oproti schválenému rozpočtu roku 2021 nárast o 21 695 526 € (34%). „Ostatné kapitálové výdavky navrhované na Úrade KSK sú zamerané najmä na rozvoj cestovného ruchu a financovanie Regionálnych rozvojových centier. Regionálne rozvojové centrá predstavujú koncept Košického samosprávneho kraja s cieľom posilniť konkurencieschopnosť Košického kraja a vytvoriť prostredie pre tvorbu nových pracovných miest prostredníctvom vytvorenia modernej lokálnej podpornej infraštruktúry (zelené haly) doplnenej o prvky digitalizácie. V odvetví dopravy ide najmä o rekonštrukcie ciest II. a III. triedy a mostov. V odvetví kultúry je smerovanie týchto výdavkov najmä na rekonštrukcie kultúrnych pamiatok, v ktorých kultúrne organizácie sídlia“ (KSK 2021, s. 16).

Výdavková časť rozpočtu KSK v roku 2022 v programe Samospráva a vzťahy s verejnosťou zahŕňa podprogram Cestovný ruch, ktorého zámerom je konkurencieschopná ponuka cestovného ruchu rozvíjaná v súlade s novými trendmi, reflektujúca na dopyt návštevníkov a potreby cieľových miest a priaznivo ovplyvňujúca ekonomiku kraja. Cieľom tohto podprogramu je zvýšenie výkonnosti CR v KSK, skvalitnenie plánovania a koordinácie v oblasti CR či zintenzívnenie cezhraničnej a medzinárodne spolupráce a to podporou destinačného manažmentu, infraštruktúry v CR, realizovaním aktivít na zvyšovanie povedomia či zabezpečením propagácie ponuky CR v kraji.

Bežné výdavky podprogramu Cestovný ruch sa navrhovali vo výške 3 255 000 €, z toho členský príspevok pre KOČR KRT vo výške 905 000 €. „Tieto finančné prostriedky

navrhujeme poskytnúť na pokrytie výdavkov na mzdy, poistné a príspevku do poisťovní, na prevádzkové výdavky, na propagáciu regiónu prostredníctvom účasti na výstavách, mediálne a marketingové kampane, mediálnu a on-line podporu, prezentačné a informačné materiály, manažment turizmu v regióne, spolufinancovanie cezhraničných projektov, Regionálny informačný bod a na celkovú propagáciu a produktívnu podporu ponuky cestovného ruchu nášho kraja doma i v zahraničí. Na implementáciu programu Terra Incognita navrhujeme výdavky vo výške 200 000 €. Na poskytnutie dotácií podľa VZN č. 9/2011 o poskytovaní dotácií a účelových finančných prostriedkov z rozpočtu Košického samosprávneho kraja v rámci programu Terra Incognita navrhujeme čiastku 1 300 000 €. V bežných výdavkoch tohto programu ďalej navrhujeme nákup 1 000 ks bicyklov a 500 ks elektrokolobežiek vo výške 850 000 €. Tieto výdavky navrhujeme za nasledovnými účelmi: 1. Zatraktívnenie nemotorovej formy dopravy na stredných školách v zriaďovateľskej pôsobnosti Košického samosprávneho kraja. 2. Rozvoj ekoturistiky vybraných turistických destinácií, kde budú slúžiť pre domácich a zahraničných návštevníkov“ (KSK 2021, s. 19). Podprogram Kultúrne dedičstvo a kultúrny turizmus plánuje využiť 140 000€ na rozvoj kultúrneho dedičstva a podporu tradičnej ľudovej kultúry, ako i zviditeľňovať a zvyšovať kvalitu kultúrnych produktov a tak pritiahnuť nových návštevníkov.

Kapitálové výdavky na CR v KSK sa navrhovali vo výške 3 904 400€, a to na investičné akcie krajské prístavy, výstavbu cyklistických prístreškov, nákup vodíkových a elektro-bicyklov (KSK 2021).

Všetky tieto činnosti plánuje Úrad KSK rozvíjať v spolupráci s Krajskou organizáciou cestovného ruchu KRT a rozvoj bude v súlade s pripravovanou novou Cyklostratégiou KSK, s pripravovaným Programom hospodárskeho a sociálneho rozvoja Košického kraja, Stratégiou rozvoja Ekoturizmu a Stratégiou rozvoja cestovného ruchu v Košickom kraji.

4.1.2 Pôsobnosť KOČR Košice Región Turizmus

Založenie organizácie na podporu cestovného ruchu na krajskej úrovni sa v Košickom kraji datuje k 30. novembru 2012. Novovzniknutá KOČR Košický kraj sa od tohto času prostredníctvom rôznorodej činnosti zameriavala na rozvoj a podporu CR na území jej zakladajúcich členov, a to KSK, OOCR Slovenský raj & Spiš a Zemplínskej OOCR. Ešte v tom istom roku sa medzi členov zaradila aj OOCR Visit Košice. Krajská organizácia ako celok vystupuje pod novým názvom KOČR Košice Región Turizmus od 2.

mája 2017 (KOCR KRT 2022). Hlavným účelom organizácie je podpora cestovného ruchu na území svojich členov prostredníctvom jeho rozvoja a chránenia záujmov jej členov.

V súčasnosti má organizácia výbornú, cielenú marketingovú kampaň s názvom Kraj sveta-* hrdý na to, čo v ňom nenájdeš; ktorej cieľom je prilákať potenciálnych návštevníkov k návšteve menej známych a masovo nepreplnených turistických atrakcií v kraji. Hoci táto kampaň vyvolávala kontroverzné reakcie a bola napádaná za provokáciu od iných subjektov CR, Rada pre reklamu vylúčila akékoľvek poškodenie iných aktérov v CR. Avšak kampaň, s ktorou prišla KOCR na začiatku pandémie, si zaslúžila už mnohé ocenenia. Kampaň bola jedinou oceňovanou kampaňou z oblasti cestovného ruchu. Bola nominovaná hneď do piatich kategórií, pričom získala 4 ocenenia v prestížnej súťaži Zlatý klinec. Kampaň získala zároveň bronzové ocenenie v najprestížnejšej marketingovej súťaži EFFIE Awards Slovakia, v kategórii Small budgets (KOCR 2022). Začiatkom apríla 2022 sa stala kampaň v súťaži digitálneho marketingu na Slovensku Digital Pie 2022 víťazom v kategórii Idea, v ktorej sa posudzuje nápad a kreativita. V rámci súťaže PROKOP 2022 získala kampaň až 2 ocenenia, a to prvé miesto v kategórii Digital PR a 2. miesto v kategórii Creativity in PR.

Organizácia je implementačným orgánom dotačného programu Košického samosprávneho kraja s názvom Terra Incognita, s cieľom podpory cestovného ruchu v kraji. Snahou programu je zvýšiť kvalitu života a návštevnosti Košického kraja prostredníctvom rozvoja kultúry, športu a voľnočasových aktivít a cestovného ruchu.

Organizácia organizuje a zúčastňuje sa na rôznych prezentáciách, veľtrhoch, výstavách, vydáva tlačové správy, má vlastnú webovú stránku, mobilnú aplikáciu, funguje na rôznych sociálnych sieťach a podieľa sa na realizácii rôznych investičných zámerov. Tie vďaka implementačnému programu KSK, Terra Incognita, dostáva každý rok finančnú pomoc od kraja, ktorá ďalej putuje na najlepšie projekty v rámci výzvy. Aj vďaka dotáciám tejto organizácie sa v priebehu roka 2021 mohli uskutočniť rôzne medzinárodné podujatia (dokopy 3 podporené dotáciou vo výške 47 500€), regionálne podujatia, ktorých celkový počet bol 14 (z pôvodných 21), a celková výška dotácie predstavovala 166 400 €. Vďaka podpore projektov podporujúcich ekoturizmus bolo schválených 8 projektov (z desiatich) s dotáciou 104 500 €. Tieto projekty boli realizované a budú verejnosti slávnostne predstavené na jar 2022. V rámci podpory veľkých rozvojových projektov na zlepšenie konkurencieschopnosti Košického kraja predstavovala celková výška dotácie pre 4 projektové zámery sumu 400 000€ (KOCR KRT 2022).

Pre programové obdobie 2022 boli v závere roka 2021 vyhlásené 2 výzvy Terra Incognita, a to na Podporu infraštruktúry s dôrazom na zvýšenie atraktívnosti Košického

kraja (alokácia finančných prostriedkov do opatrení Ekoturizmus 250 000 €, Cykloturizmus 150 000 € a Veľké rozvojové projekty v hodnote 600 000 €) a Podporu podujatí s dôrazom na rozvoj CR v KSK (finančná alokácia pre medzinárodné podujatia 200 000 €, pre regionálne/TOP podujatia 100 000 €). 25 originálnych projektov – z toho 8 veľkých rozvojových projektov, ktoré sú postavené na princípoch ekoturizmu, tak pribudnú v najbližších dvoch rokoch na turistickej mape Košického kraja. Celková výška financovania projektov predstavuje 1 700 000 €. Prioritami výziev bolo:

- „podporovať projekty založené na princípoch ekoturizmu s cieľom minimalizovať negatívne vplyvy cestovného ruchu na životné prostredie,
- podporovať vytváranie produktov ekoturizmu v Košickom kraji a vytvárať povedomie o environmentálnych a kultúrnych hodnotách,
- podporovať projekty, ktoré aktívne zapájajú lokálnych aktérov Košického kraja s úsilím čo najefektívnejšie splniť ciele výzvy,
- vytvárať podmienky pre zlepšenie a rozvoj atraktivít, regionálnych produktov a služieb v cestovnom ruchu, ktoré vytvárajú nezabudnuteľné zážitky,
- vytvárať trvalo udržateľné produkty, ktoré svojou existenciou zachovávajú a približujú krásu a potenciál Košického kraja aj pre ďalšie generácie,
- zvyšovať počet návštevníkov v Košickom kraji a tým aj priemernú dobu pobytu (prenocovaní),
- prispievať k zvyšovaniu kvality poskytovaných služieb a ponuky v cestovnom ruchu a pomáhať uspokojovať potreby čoraz náročnejších návštevníkov“ (KOCR KRT 2022, s. 82).

Úlohou štruktúry krajského destinačného manažmentu preto naďalej zostáva predlžovanie pobytu (počtu prenocovaní) najmä domácich návštevníkov, čo je v priamej korelácii s aktuálnym strategickým cieľom KOCR Košice Región Turizmus do roku 2027. (KOCR KRT 2022).

4.1.3 SWOT analýza Košického samosprávneho kraja

V tejto podkapitole sme spracovali SWOT analýzu Košického samosprávneho kraja so zameraním na cestovný ruch, ktorou zistíme silné a slabé stránky daného územia, ale i príležitosti a hrozby tohto regiónu. Výsledkom bude určenie vhodnej stratégie na základe subjektívneho hodnotenia, ktorej úlohou v konečnom dôsledku by malo byť zlepšenie postavenia cestovného ruchu v kraji na základe jednotlivých návrhov.

Tabuľka 11 SWOT analýza interného prostredia KSK so zameraním na cestovný ruch

Silné stránky	Slabé stránky
Vysoká atraktivita územia	Nízky počet návštevníkov a prenocovaní
Prítomnosť národných parkov, jaskýň	Zlá dopravná dostupnosť na hlavné turistické atrakcie
Kultúrne dedičstvo a pamiatky, ľudové umenie, hudba, kultúrne programy, festivaly	Nedostatok kvalifikovaného personálu v oblasti CR
Športové podujatia a infraštruktúra	Neúplná poškodená či neudržiavaná technická a občianska infraštruktúra a kvalita krajiny a prírodného prostredia
Existujúca sieť destinačných organizácií aktívnych v rozvoji cestovného ruchu a strategické dokumenty	Vysoký podiel jednoduchých a tranzitných návštevníkov
UNESCO pamiatky	Nepostačujúce finančné prostriedky
Priaznivá cenová úroveň	Jazyková neznalosť obyvateľstva
Výhodná geografická poloha	Nedobudovaná dopravná infraštruktúra

Zdroj: vlastné spracovanie 2022

Medzi silné stránky sme zaradili v prvom rade vysokú atraktivitu územia, pretože tá predstavuje priaznivý vplyv na rozvoj cestovného ruchu v nami skúmanom kraji. Sem možno zaradiť prírodný potenciál vo forme prítomnosti národných parkov, jaskýň, minerálnych prameňov a i., ako aj kultúrno-historický potenciál zastúpený vysokým počtom pamiatok, kultúrnym dedičstvom, športovým vyžitím a organizovaním rôznych podujatí nielen regionálneho, aj medzinárodných charakteru. Významným prínosom pre Košický samosprávny kraj je pôsobnosť Krajskej organizácie cestovného ruchu Košice Región Turizmus, ktorá sa zaoberá destinačným manažmentom, podporuje rozvoj CR a spolupracuje so svojimi členmi – jednotlivými oblastnými organizáciami cestovného ruchu pôsobiacimi na území Abova, Gemera, Spiša a Slovenského raja, Dolného Zemplína. Jej vplyv na CR kraja sme si charakterizovali v predošlej podkapitole. K silným stránkam možno zaradiť stále priaznivú cenovú úroveň, a to najmä zahraničných návštevníkov. Všetky silné stránky majú vysokú pravdepodobnosť na prilákanie nových návštevníkov. Kvantifikácia nami vybraných troch najsilnejších stránok, aj s ich váženým bodovým hodnotením, je zobrazená v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka 12 Kvantifikácia troch najsilnejších stránok

Silné stránky	Váha	Body (1 – 10)	Vážené hodnotenie
Vysoká atraktivita územia	0,6	8	4,8
Sieť destinačných organizácií	0,3	6	1,8
Priaznivá cenová úroveň	0,1	3	0,3
Σ	1	17	6,9

Zdroj: vlastné spracovanie 2022

Návrh využitia silných stránok:

Vysoká atraktivita územia predurčuje potenciál na rozvoj cestovného ruchu v danej lokalite. Možno tu realizovať rôzne druhy cestovného ruchu, cez kultúrny, rekreačný, športový, zdravotný a iné. Zachovávaním hodnôt a vysokou kvalitou poskytovaných služieb sa zabezpečí to, že sa návštevníci budú chcieť vrátiť znova. Je tu veľká možnosť čerpania finančných prostriedkov do investícií a projektov cestovného ruchu, ktoré by tento potenciál územia umocňovali.

Medzi slabé stránky sme začlenili nízky počet návštevníkov a ich prenocovaní. To predstavuje dlhodobý problém KSK, ktorý skúša rôzne metódy na to, aby návštevníci zotrvali na území kraja čo najdlhšie, a nie len na jeden deň. Ved' predsa ak návštevník ostane na území kraja, tak financie smerujú priamo do kás miest a obcí, nehovoriac o multiplikačnom efekte. Ďalšou slabou stránkou je dopravná prepojenosť na hlavné turistické atrakcie pre tých, ktorí využívajú verejnú dopravu. Pre tých, ktorí sa dopravia na územie kraja však môže predstavovať problém nedobudovaná dopravná infraštruktúra. Jazyková bariéra obyvateľstva a nedostatok kvalifikovaného personálu v oblasti CR výrazne nadväzujú na seba a sú slabými stránkami KSK. Kvantifikácia nami vybraných troch najslabších stránok, aj s ich váženým bodovým hodnotením, je zobrazená v tabuľke nižšie.

Tabuľka 13 Kvantifikácia troch najslabších stránok

Slabé stránky	Váha	Body (1 – 10)	Vážené hodnotenie
Nízky počet návštevníkov	0,5	9	4,5
Zlá dopravná dostupnosť na atrakcie	0,3	7	2,1
Nedostatok kvalifikovaného personálu	0,2	4	0,8
Σ	1	20	7,4

Zdroj: vlastné spracovanie 2022

Návrh riešenia slabých stránok:

Dopravná prepojenosť zohráva v rámci KSK významnú úlohu. Návštevníci prichádzajúci inou formou dopravy, akou je automobilová, majú veľký problém dostať sa na niektoré známe, vyhľadávané a najviac navštevované turistické atrakcie. Ako príklad môžem z vlastnej skúsenosti, ako bývalý pracovník mestského informačného centra v Košiciach uviesť lokality ako Spišský hrad alebo jaskyne UNESCO v Národnom parku Slovenský kras. Zahraniční návštevníci sa chodili častokrát pýtať na formy dopravy na tieto miesta. Nakoľko priame spojenie nejestvuje a z časového hľadiska by to bolo rovnako náročné, návštevu týchto pamiatok premysleli. Taktiež z vlastných skúseností som viackrát zažil turistov, ktorí Košicami len prechádzali alebo sa zdržali nanajvýš 2 dni. Po zistení, koľko krás ponúka mesto a okolie často oľutovali, že sa nemôžu zdržať dlhšie, avšak opätovne by chceli kraj navštíviť. Z hľadiska poškodenej či neudržiavanej infraštruktúry by sme si mali chrániť to, čo máme a nie za každú cenu búrať a stavať nové. Nové programové obdobie prinesie nové výzvy, z ktorých sa budú môcť renovovať pamiatky, budovať nové komunikácie nevyhnuté pre realizáciu CR.

Tabuľka 14 SWOT analýza externého prostredia KSK so zameraním na cestovný ruch

Príležitosti	Hrozby
Nové letecké spojenia s Košicami	Ďalšia vlna pandémie
Propagácia CR v KSK vďaka Slovakia Travel	Rozšírenie vojnového konfliktu na Ukrajine
Jedinečné podmienky pre rozvoj kúpeľného a zdravotného CR	Skepticizmus časti kompetentných organizácií a odbornej verejnosti voči účelnej spolupráci pri nových projektoch
Vytvorenie regionálnej značky	Znížená kvalita poskytovaných služieb
Rozvoj agro- a eko-turizmu	Vysoká inflácia a rast cien
Možnosť financovania rozvoja CR zo štrukturálnych eurofondov	Rastúca nezamestnanosť
Presvedčenie názoru návštevníkov o destinácií	Ekonomická kríza
Využitie podporných programov z EÚ na dobudovanie infraštruktúry a tvorbu nových produktov	

Zdroj: vlastné spracovanie 2022

Rozvoj CR v KSK vďaka príležitostiam môže už v najbližších rokoch zaznamenať zvýšený záujem a nárast počtu návštevníkov. Keďže mesto Košice disponuje medzinárodným letiskom, jeho potenciál pre kraj a cestovný ruch je obrovský. Jedinečné podmienky na rozvoj kúpeľného CR predstavuje fakt, že kraj odkúpil v roku 2021 Turzovské kúpele neďaleko Gelnice, ako aj Sobranceké kúpele, ktoré chce postupne obnoviť a prinavrátiť im zašlú slávu. Veľké plány má kraj aj s investíciami do súčasného trendu, agroturizmu a ekoturizmu. Vďaka novému programovému obdobiu bude môcť kraj čerpať prostriedky aj na tieto, čoraz populárnejšie formy CR. Participácia lokálnych aktérov či subjektov v CR by mohla dopomôcť k ich združeniu a vytvoreniu regionálnej značky, ktorá v kraji absentuje. Rovnako by mohol kraj využiť podporné programy z EÚ na dobudovanie infraštruktúry a tvorbu nových produktov CR. Nami vybrané tri najatraktívnejšie príležitosti sme s prihliadnutím na ich váhy, kvantifikovali v nižšie uvedenej tabuľke.

Tabuľka 15 Kvantifikácia troch najatraktívnejších príležitostí

Príležitosti	Váha	Body (1 – 10)	Vážené hodnotenie
Rozvoj rôznych druhov CR	0,7	9	6,3
Dobudovanie infraštruktúry z fondov EÚ	0,2	6	1,2
Nové letecké spojenie	0,1	2	0,2
Σ	1	18	7,7

Zdroj: vlastné spracovanie 2022

Návrh využitia príležitostí:

Konkurencieschopnosť kraja v rámci CR možno zvýšiť nielen investíciami, ale aj cieľeným a úspešným marketingom, ktoré by dopomohli rozvíjať destináciu. Potenciál na rozvoj CR v KSK je vysoký, treba však dobudovať infraštruktúru a nasledovať trendy v cestovnom ruchu, aby sme dokázali uspokojiť potreby návštevníkov. Otvorením nových leteckých liniek, alebo aspoň charterových letov v letnej sezóne a podpore organizácii Slovakia Travel by mohol oživiť cestovný ruch v kraji. Využitie geotermálneho vrtu pri obci Čižatice neďaleko Košíc predstavuje rovnako príležitosť a nesmierny potenciál na vybudovanie infraštruktúry, predovšetkým dlho očakávaného aquaparku, nakoľko atrakcie takéhoto druhu v kraji nesmierne chýbajú (na území KSK iba Thermal Širava SPA Resort). Netreba zabudnúť opomenúť fakt, že v rámci svetovej výstavy EXPO Dubaj, ktorá sa konala v termíne 1. októbra 2021 – 31. marca 2022, Slovensko spomedzi 192 účastníckych krajín prezentovala práve aj Košický kraj.

Medzi aktuálne hrozby z hľadiska CR patrí ďalšia vlna pandémie, nakoľko by to znamenalo znova zavedenie prísnejších opatrení. Súčasná situácia na Ukrajine by pri priblížení k našim hraniciam a nedajbože vypuknutí vojnového konfliktu na našom území predstavovala katastrofálny scenár a zasiahlo by všetky sféry ekonomiky, nevynímajúc CR. Rastúca nezamestnanosť a momentálna inflácia zapríčiňuje to, že ľudia nemajú financie na základné potreby, nie to ešte na cestovanie. Z pohľadu investovania to môže zapríčiniť nižšie čerpanie eurofondov predovšetkým na veľké projekty. Zníženú kvalitu služieb musia riešiť poskytovatelia, nakoľko návštevníci majú neustále vyššie nároky a ceny sa navyšujú. V rámci hrozieb môže nastať aj taká nepriaznivá situácia, keď jednotliví aktéri či subjekty CR budú skeptickí jeden proti druhému pri nových projektoch a tak financie z nového rozpočtového obdobia nebudú efektívne využité. Tri najpodstatnejšie hrozby, predstavujúce ohrozenia CR v KSK, aj s ich váženým bodovým hodnotením, sme zobrazili v tabuľke 16.

Tabuľka 16 Kvantifikácia troch najpodstatnejších hrozieb

Hrozby	Váha	Body (1 – 10)	Vážené hodnotenie
Rastúca inflácia a nezamestnanosť	0,5	6	3,0
Vojnový konflikt na Ukrajine	0,3	2	0,6
Zhoršenie pandemickej situácie	0,2	3	0,6
Σ	1	11	4,2

Zdroj: vlastné spracovanie 2022

Návrh zníženia hrozieb:

Vo svete panuje nepredvídateľná situácia, kedy sa situácia dokáže meniť zo dňa na deň, alebo i v priebehu dňa. Eliminovať akékoľvek hrozby vo všeobecnosti nikdy nie je jednoduché a ak sa vyskytnú, predstavujú dlhodobý proces na ich riešenie. Predovšetkým treba však dbať na vytvorenie dostatočnej finančnej rezervy, ktorá by v akomkoľvek prípade napomáhala znížiť negatívne dôsledky.

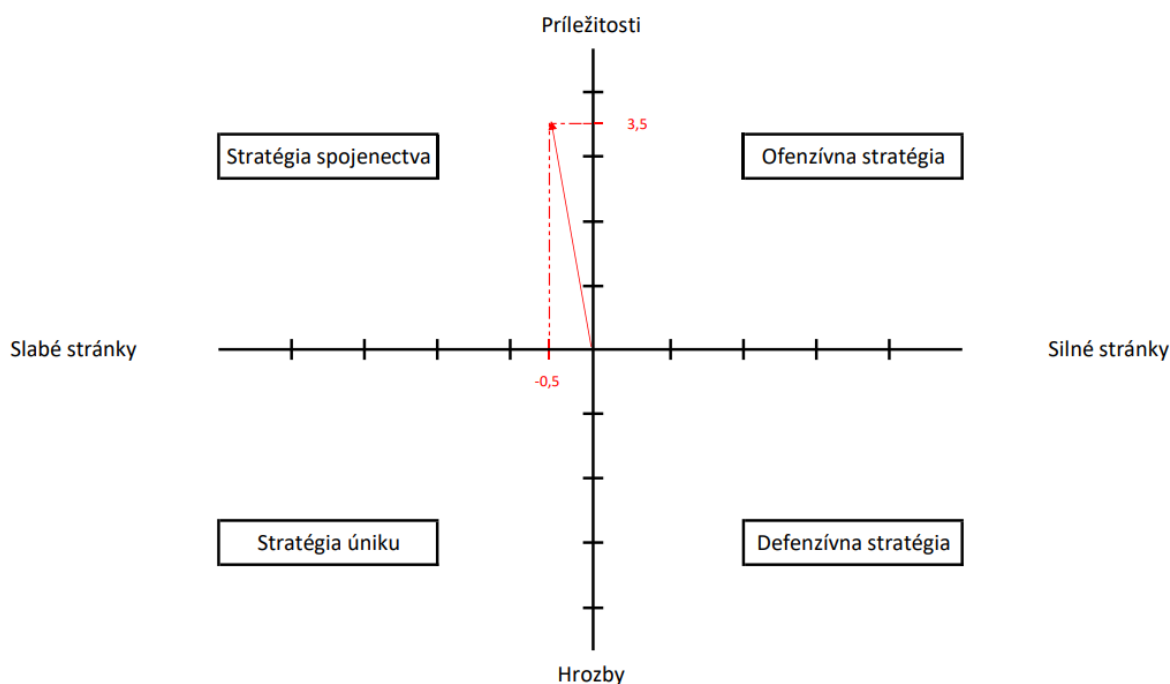
Vyhodnotenie SWOT analýzy KSK

Zo sumarizácie vážených bodov jednotlivých sektorov matice SWOT je zrejmé, že príležitosti kraja síce prevyšujú jeho hrozby, no jeho silné stránky majú o niečo nižšie hodnotenie ako jeho slabé stránky. Tieto skutočnosti sú zaznačené aj na nami vytvorenom obrázku 2, ktorý sme zostrojili z grafu.

Po odpočítaní slabých stránok od tých silných, ktorých rozdiel sa rovná – 0,5, a hrozieb od príležitostí, ktorých rozdiel predstavuje 3,5, a zaznačení týchto skutočností do grafu sme dospeli k názoru, že kraj sa nachádza v kvadrante „stratégia spojenectva“. Podľa

Bruothovej a kol. (2013) by sa mal subjekt orientovať na zväčšenie svojej vnútornej sily a ponúkané príležitosti využiť s pomocou spoľahlivého spojenca. Tento spojenec môže predstavovať rôznych investorov, aktérov v CR alebo aj samotný štát. KSK sa nachádza v atraktívnom prostredí, potrebuje posilňovať svoju pozíciu v rámci SR a odstraňovať nedostatky.

Obrázok 2 Grafické znázornenie vyhodnotenia SWOT analýzy

Zdroj: vlastné spracovanie 2022

SWOT analýza KSK nám ukázala, aké faktory pôsobia na jednotlivé sektory SWOT matice a akú stratégiu by mal kraj aplikovať, aby došlo k využitiu potenciálu príležitostí.

4.2 Implementácia Programu Slovensko na cestovný ruch

Slovenská republika sa v novom programovom období 2021 – 2027 bude môcť uchádzať o finančné prostriedky EÚ z politiky súdržnosti, ktoré budú čerpané prostredníctvom implementačného dokumentu Partnerskej dohody SR na roky 2021 – 2027, Programu Slovensko. Operačný program Slovensko v rámci piatich politických cieľov a opatrení/oblastí podpory definuje oblasti, kde sa tieto prostriedky budú môcť investovať, či už vo forme návratnej, nenávratnej finančnej pomoci, alebo ich kombináciou. Program Slovensko je vytvorený na princípe partnerstva s územnou samosprávou, akademickou obcou, súkromným sektorom, mimovládnyimi organizáciami a inými socio-ekonomickými partnermi. Možnosť čerpania finančných zdrojov z EÚ dostanú len kvalitne spracované projekty, ktoré budú spĺňať kritériá a vďaka ich implementácii napomôžu rozvoju cestovného ruchu na Slovensku.

V rámci jednotlivých podkapitol Operačného programu Slovensko sú rozoberané priority cieľov politiky, špecifické ciele, intervencie z fondov, opatrenia na dosiahnutie cieľa, ukazovatele špecifického cieľa a orientačné rozdelenie programových zdrojov (EÚ) podľa typu intervencie.

Cestovný ruch je v tomto dokumente zahrnutý pod prioritou moderné regióny v prioritnom ciele politiky 5, kde v špecifickom ciele RSO5.1 sa nachádza podpora integrovaného a inkluzívneho sociálneho, hospodárskeho a environmentálneho rozvoja, kultúry, prírodného dedičstva, udržateľného cestovného ruchu a bezpečnosti v mestách. V rámci podkapitoly je uvedené opatrenie 5.1.5. Investície do kultúrneho dedičstva, miestnej a regionálnej kultúry, manažmentu, služieb a infraštruktúry podporujúcich komunitný rozvoj a udržateľný cestovný ruch. Ďalšie opatrenie patrí napríklad Európskemu hlavnému mestu kultúry 2026, ktorým sa stane Trenčín. Špecifický cieľ RS05.2 zahŕňa podporu integrovaného a inkluzívneho sociálneho, hospodárskeho a environmentálneho rozvoja, kultúry, prírodného dedičstva, udržateľného cestovného ruchu a bezpečnosti v iných ako mestských oblastiach. Opatrenie 5.2.5 je identické názvom s opatrením 5.1.5., avšak je aplikované nie na mestá, ale na iné oblasti (Eurofondy 2022b). Zvyšovanie bezpečnosti obyvateľov predstavuje jeden zo základných predpokladov rozvoja spoločnosti, kvality života obyvateľov, podnikateľského prostredia a rozvoja cestovného ruchu.

V rámci cieľa politiky 5 sa zvažuje využitie finančných nástrojov v oblasti podpory zlepšovania manažmentu, služieb a infraštruktúry v oblasti kultúry a športu, ako aj regionálnej a miestnej infraštruktúry pre pohybové aktivity.

Hlavnými cieľovými skupinami špecifických cieľov RSO5.1 a RSO5.2 sú zamestnanci a predstavitelia samospráv a ich partneri v komunite, obyvatelia a zástupcovia občianskej spoločnosti, miestni podnikatelia a návštevníci regiónov. Akcie zabezpečujú rovnosť, začlenenie a nediskrimináciu v každej výzve. Prijímateľmi pre tieto špecifické ciele sú najmä subjekty verejnej správy (štátnej správy, územnej samosprávy, záujmovej samosprávy) a nimi zriaďované subjekty, cirkevné organizácie, súkromný sektor, mimovládne neziskové organizácie či ostatní socioekonomickí partneri.

„Podpora kultúrneho dedičstva, komunitného rozvoja a udržateľného cestovného ruchu bude orientovaná na revitalizáciu, odbornú infraštruktúru, vybavenie a rozvoj destinačného manažmentu regiónov. Cieľom je využiť pri rozvoji endogénny potenciál. Aktíva, ktoré v území existujú, je potrebné zveľaďovať a zároveň je to dôležitý prvok pri rozvoji lokálnych ekonomík a posilňovaní konkurencieschopnosti regiónov. Súčasťou podpory by mala byť koordinácia existujúcich aktivít v území, efektívnejšie využitie

existujúcich príležitostí a udržanie konkurenčnej výhody danej destinácie. To zahŕňa rekonštrukciu národných kultúrnych pamiatok, efektívnejšie a intenzívnejšie využívanie kultúrnych pamiatok, historických a prírodných lokalít, pamiatkových objektov a nevyužívaných objektov. Dôraz bude kladený na popularizáciu tradícií a histórie, umenia a kultúry s cieľom posilniť ich edukatívny potenciál, atraktivitu regiónov a zlepšiť podmienky pre kultúru, umenie a komunitné aktivity. Cieľom aktivít je ochrániť a rozvíjať potenciál kultúrnych, prírodných a iných aktív regiónov a využiť ho na vyvážený rozvoj územia s pozitívnymi dopadmi na miestnu, či regionálnu zamestnanosť a miestne podnikateľské prostredie“ (Eurofondy 2022b, s. 28). Podporné aktivity by mali v oblasti turizmu a komunitného rozvoja viesť aj k lepšej dostupnosti a obslužnosti regionálnych turisticky zaujímavých destinácií (kultúrnych a prírodných aktív), ako aj k lepšej marketingovej prezentácii a propagácii týchto lokalít.

Nepriamu podporu cestovného ruchu možno nájsť aj v iných politikách cieľov, napr. v ciele 2 sa v oblasti životného prostredia budú financovať špecifické potreby regiónov na rozvoj endogénneho potenciálu z hľadiska cestovného ruchu a budovania základnej environmentálnej infraštruktúry (so špecifickým zameraním na okres Snina a oblasť Národného parku Poloniny) alebo z rovnakého cieľa podpora malých a stredných podnikov, aj v cestovnom ruchu.

Opatrenia jednotlivých priorít špecifických cieľov sme zhrnuli do tabuľky, ktorá sa nachádza v prílohe A.

Špecifický cieľ RSO5.1 a RSO5.2 zaoberajúcou sa podporou integrovaného a inkluzívneho sociálneho, hospodárskeho a environmentálneho rozvoja, kultúry, prírodného dedičstva, udržateľného CR a bezpečnosti v mestských oblastiach, ako aj v iných, budú podporované spoločnými opatreniami, ktoré sme spracovali a zhrnuli tabuľky v prílohe B diplomovej práce. Zostrojenú tabuľku (viď príloha B) sme zostrojili z dôvodu, že pre špecifický cieľ RSO5.1 a RSO5.2 sú opatrenia na ich podporu identické s jediným rozdielom, že špecifický cieľ RSO5.1 sa zaoberá mestskými oblasťami a RSO5.2 všetkými ostatnými. Jediný rozdiel je pri špecifickom ciele RSO5.1, ku ktorému ešte patrí opatrenie 5.1.6 Európske hlavné mesto kultúry 2026. Jeho cieľom je, aby obyvatelia a turisti vo väčšej miere využívali národné kultúrne pamiatky, vrátane kultúrnych a prírodných pamiatok zaradených v Zozname svetového dedičstva UNESCO pre kultúrne a voľnočasové aktivity. Osobitná alokácia bude určená konkrétnemu mestu, ktoré bude hostovať akcie Európske hlavné mesto kultúry 2026. Projekt EHMK predpokladá vplyv na všetky typy podnikov v

regióny vzhľadom na predpokladané stavebné investície a nárast dopytu po službách návštevníkov podujatia.

Tabuľka 17 Ukazovatele výstupu špecifických cieľov z fondu EFRR pre menej rozvinuté regióny v prioritě 5

Ukazovateľ	Merná jednotka	Špecifický cieľ RSO5.1		Špecifický cieľ RSO5.2	
		Čiastkový cieľ (2024)	Cieľová hodnota (2029)	Čiastkový cieľ (2024)	Cieľová hodnota (2029)
Zainteresované strany zapojené do prípravy a implementácie stratégií integrovaného územného rozvoja	účasti inštitucionálnych zainteresovaných strán	570	1 368	600	1 210
Vytvorený alebo obnovený otvorený priestor v mestských oblastiach	štvorcové metre	51 000	2 550 000	51 000	3 806 000
Populácia, na ktorú sa vzťahujú projekty v rámci stratégií integrovaného územného rozvoja	osoby	1 850 000	1 870 000	3 635 000	3 610 000
Podporované stratégie integrovaného územného rozvoja	príspevky k stratégiám	17	17	8	8
Integrované projekty pre územný rozvoj	projekty	0	17	0	26
Počet podporovaných kultúrnych a turistických lokalít	kultúrne a turistické lokality	0	8	0	6

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Návrhu Programu Slovensko 2021

Ukazovatele špecifických cieľov piateho cieľa politiky súdržnosti sme v tabuľke zostrojili iba pre menej rozvinuté regióny, nakoľko sa v danej kategórii nachádza skúmaný Košický samosprávny kraj, avšak z tohto návrhu môžu čerpať aj zvyšné kraje Slovenska výnimkou Bratislavského samosprávneho kraja. Pre viac rozvinuté regióny sú rovnaké ukazovatele i merné jednotky, avšak hodnota čiastkového cieľa a cieľovej hodnoty je podstatne nižšia. Z tabuľky môžeme vidieť v rámci merných jednotiek jednotlivých ukazovateľov a špecifických cieľov podstatné odlišnosti, v rámci ktorých sa však Slovensko bude snažiť naplniť stanovené hodnoty.

Tabuľka 18 Ukazovatele výsledku priority 5 z EFRR

Špecifický cieľ	Kategória regiónu	Cieľová hodnota (2029)
RSO5.1	Menej rozvinuté	610 000
RSO5.1	Viac rozvinuté	Prebehne diskusia
RSO5.2	Menej rozvinuté	302 000
RSO5.2	Viac rozvinuté	Prebehne diskusia

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Návrhu Programu Slovensko 2021

Nami zostrojená tabuľka 18 znázorňuje ukazovatele výsledku priority 5 z EFRR, pričom uvedené cieľové hodnoty do roku 2029 boli zverejnené zatiaľ len pre menej rozvinuté regióny oboch špecifických cieľov. Spoločným ukazovateľom vo výsledkoch bude počet návštevníkov podporovaných kultúrnych a turistických lokalít, mernou jednotkou budú návštevníci/rok, referenčný rok je 2021 a východisková alebo referenčná hodnota predstavuje 0.

Finančné rozpočtové prostriedky Operačného programu Slovensko podľa roku a transfery v rámci fondov sú uvedené v prílohách C a D. Celkové finančné rozpočtové prostriedky piateho cieľa súdržnosti, priority Moderné regióny, financovaný z EFRR predstavujú sumu 20 499 325 €, pričom príspevok Únie z tejto sumy tvorí 40% a zvyšnú časť národný príspevok, a pre viac rozvinuté regióny a 817 162 336€ (85% tvorí príspevok Únie, zvyšok národný príspevok) pre menej rozvinuté regióny.

4.3 Implementácia programu Interreg SK-HU v rámci Európskej územnej spolupráce

Už šiesta generácia programu Interreg formuje územnú spoluprácu v Európe na všetkých jej úrovniach (cezhraničná, nadnárodná, medziregionálna). Nové programové obdobie ráta s rozpočtom tohto programu vo výške 9,1 mld. €, hoci v predošlom období to bolo 9,4 mld. €. Cieľom tohto programu je podporovať prostredníctvom EFRR harmonický rozvoj na území Únie na rôznych úrovniach.

Slovensko v rámci 60 cezhraničných programov je zapojených do štyroch, a to so susednými štátmi (okrem Ukrajiny). V rámci štyroch programov medziregionálnej spolupráce je Slovensko zapojené len do programu Interreg Europe. Ďalšie dva programy Interreg Central Europe a Interreg Danube z celkového počtu 15, predstavujú nadnárodnú spoluprácu.

Nakoľko územie nami skúmaného kraja susedí s Maďarskom a Ukrajinou, ktorá nie je v Európskej únii, má uzavretú spoluprácu cez program Interreg Slovakia-Hungary iba s

Maďarskom. Plánovanie tohto konkrétneho programu na obdobie 2021 – 2027 sa začalo ešte v roku 2019. O všeobecných cieľoch rozhodla Európska únia, ktoré sú totožné s cieľmi politiky súdržnosti.

Predmetom skúmania a analýzy bude práve preto tento program, v ktorom sme si zadefinovali prioritné osi a špecifické ciele.

Prvou prioritnou osou je Zelenšia Európa, druhú tvorí Sociálnejšia a inkluzívnejšia Európa, tretiu Lepšie riadenie programu Interreg (Interreg 2022).

Prvú prioritnú os tvoria špecifické ciele:

- podpora prechodu na obehové hospodárstvo efektívne využívajúce zdroje
- posilnenie ochrany a zachovania prírody, biodiverzity a zelenej infraštruktúry, a to aj v mestských oblastiach, a zníženie všetkých foriem znečistenia

Druhú prioritnú os charakterizujú nasledovné špecifické ciele:

- zlepšenie účinnosti a inkluzívnosti trhov práce a prístupu ku kvalitnému zamestnaniu prostredníctvom rozvoja sociálnej infraštruktúry a podpory sociálneho hospodárstva;
- zlepšenie rovnakého prístupu k inkluzívnym a kvalitným službám v oblasti vzdelávania, odbornej prípravy a celoživotného vzdelávania prostredníctvom rozvoja dostupnej infraštruktúry vrátane podpory odolnosti pre diaľkové a online vzdelávanie a odbornú prípravu;
- zabezpečenie rovnakého prístupu k zdravotnej starostlivosti a posilnenie odolnosti zdravotníckych systémov vrátane primárnej starostlivosti a podpora prechodu z ústavnej na rodinnú a komunitnú starostlivosť;
- posilnenie úlohy kultúry a trvalo udržateľného cestovného ruchu v hospodárskom rozvoji, sociálnom začlenení a sociálnych inováciách (Interreg 2022)

Tretiu prioritnú os tvorí špecifický cieľ:

- Posilniť efektívnu verejnú správu podporou právnej a administratívnej spolupráce a spolupráce medzi občanmi, aktérmi občianskej spoločnosti a inštitúciami, najmä s cieľom vyriešiť právne a iné prekážky v pohraničných oblastiach (Interreg 2022).

Oblasťou cestovného ruchu sa zaoberá druhá prioritná os, Sociálnejšia a inkluzívnejšia Európa, ktorá je obsiahnutá v špecifickom celi: posilnenie úlohy kultúry a trvalo udržateľného cestovného ruchu v hospodárskom rozvoji, sociálnom začlenení a sociálnych inováciách. Odôvodnenie výberu tohto špecifického cieľa je, že „pohraničná

oblasť je bohatá na prvky hmotného a nehmotného dedičstva koexistujúcich kultúr Slovenska a Maďarska, z ktorých mnohé sa nachádzajú pozdĺž hranice. V pohraničnej oblasti sa nachádza veľké množstvo historických mestských centier bohatých na pamiatky a iné vybudované kultúrne atrakcie, ako napríklad hrady, múzeá a sakrálne pamiatky. Tematické trasy s rôznou kultúrnou tematikou podporujúce prepojenie kultúrnych atrakcií poskytujú skvelú príležitosť na spestrenie ponuky pohraničných destinácií a zatraktívnenie regiónu. Pokiaľ ide o prenocovanie, existuje potenciál na ďalšie posilnenie súdržnosti pohraničného regiónu. Sú tu rozsiahle oblasti a mnohé lokality s rastúcim počtom prichádzajúcich turistov aj z okolitých krajín, ktoré sa nachádzajú buď pozdĺž štátnych hraníc, alebo by mohli byť lepšie prepojené. Sektor cestovného ruchu má vo vidieckych, často okrajových regiónoch oveľa slabšie výsledky, a to aj napriek ich rôznorodému prírodnému a kultúrnemu dedičstvu a potenciálu v balíkoch služieb pomalého a udržateľného cestovného ruchu v období po pandémie. Nedostatok prepojených lokalít kultúrneho a prírodného dedičstva tematickými trasami a dostatočných riešení mobility sťažujú ich zhodnotenie. Cezhraničný tok turistov podčiarkuje potenciál vo vytváraní spoločných produktov, služieb, informácií a marketingových nástrojov cestovného ruchu s cieľom lepšie podporiť cezhraničný cestovný ruch. Existuje teda potenciál na rozvoj spoločných cezhraničných destinácií cestovného ruchu. Spolupráca na úrovni destinácií predstavuje dobrý základ pre rozvoj cestovného ruchu, čo by ďalej zlepšilo zhodnotenie dedičstva, prepojenosť týchto atrakcií cestovného ruchu. Územní aktéri zdieľajú názor, že cestovný ruch je kľúčovou témou integrovaného rozvoja pohraničia“ (Interreg 2022, s. 24).

V rámci druhej prioritnej osi a posledného menovaného špecifického cieľa sa nachádza opatrenie s názvom Zachovanie miestneho dedičstva, ktoré umožňuje malým mestským oblastiam a vidieckym obciam udržať a posilniť si svoju miestnu identitu. Opatrenie prispieva k zlepšeniu kvality života a zachovaniu miestnych hodnôt a tradícií v malých mestských a vidieckych obciach. Ďalším opatrením zahŕňajúcim cestovný ruch, je Komplexný rozvoj turistických destinácií. Od tohto opatrenia sa očakáva zvýšenie celkovej udržateľnosti a konkurencieschopnosti CR v regiónoch poskytovaním integrovaných, vzájomne prepojených turistických ponúk (napr. tematické trasy či balíčky CR). Opatrenie je primárne zamerané na podporu ekoturizmu, zeleného, tematického a MICE turizmu v malom rozsahu, ktorý zahŕňa návštevu prírodných oblastí, ktoré minimalizujú vplyv na životné prostredie, podporujú blahobyt miestnych ľudí a zahŕňajú napríklad aj vzdelávanie. Očakáva sa, že komplexný balík CR s kvalitnými službami a digitalizovanými informáciami prispeje k predĺženiu pobytu v regióne. Opatrenie taktiež podporuje cezhraničné iniciatívy

ako ochranu, obnovu, rekonštrukciu, volarizáciu lokalít kultúrneho, historického, náboženského a prírodného dedičstva s prihliadnutím na udržateľný CR, zlepšenie infraštruktúry destinácie CR, vytváranie nových alebo rozvoj existujúcich trhovo orientovaných služieb cestovného ruchu alebo i rozvoj tematických trás, spoločných balíčkov CR, mobilizáciu potenciálu digitalizácie služieb v CR. Hlavnými cieľovými skupinami tohto opatrenia sú obyvatelia programovej oblasti, obyvatelia malých mestských oblastí a vidieckych obcí, návštevníci a podnikatelia v službách CR. Prijímateľmi tohto opatrenia môžu byť miestne a územné samosprávy a ich rozpočtové organizácie, Európske zoskupenia pre územnú spoluprácu, organizácie pre riadenie destinácií, mimovládne organizácie, cirkvi, múzeá a kultúrne inštitúcie, riaditeľstvá národných parkov a prírodné parky, alebo aj súkromní podnikatelia a MSP (Interreg 2022).

Ako príklad v rámci doterajšej fungujúcej cezhraničnej spolupráce Košického kraja v programe Interreg SK-HU, môžeme uviesť zrealizované projekty, na ktorých sa podieľala KOČR KRT. V roku 2021 vystupovala KOČR KRT ako vedúci partner napr. v projekte Bird Tour – cezhraničný rozvoj ekoturizmu založenom na bird-watchingu v osobitne chránených územiach, ktorého cieľom je zvýšiť atraktivnosť regiónu komplexným rozvojom prírodného dedičstva, jeho ochrany a spôsobu interpretácie. Projekt sa zameriaval na oblasti Natura 2000 – Senianske rybníky, Bodrogszug a Bodrogské lužné územia a Bodrogszug-Kopasz-hegy-Taktaköz. KOČR KRT sa podieľala na koordinácii projektu, zabezpečení komunikačných aktivít a marketingovej podpore novovzniknutých ekoturistických produktov. Aktivitami slovenského partnera projektu – Birdlife Slovensko sú rekonštrukcia Avescentra pre vznik nového informačného bodu s novými ekoturistickými službami (zapožičanie d'alekohľadov a bicyklov, možnosť exkurzií s odborníkmi a iné), rozvoj prírodnej záhrady pri Avescentre prostredníctvom vzniku prírodnej dažďovej záhrady či rekonštrukcia a rozvoj náučného chodníka Vtáčím rajom spolu s rekonštrukciou pozorovacej veže a informačných tabúl. Aktivitou druhého slovenského partnera Nadácie záchrany a obnovy Senianskeho kaštieľa je vytvorenie kempingu v areáli Senianskeho kaštieľa. Aktivitami maďarského partnera Zöld Kör – Föld Barátai Magyarország tagja je rekonštrukcia pozorovacej veže v obci Tarcál, vytvorenie náučného chodníka bocian čierny v meste Sárospatak s pozorovacou vežou, informačnými tabuľami a oddychovou zónou pre návštevníkov a napokon vytvorenie informačného centra bocian biely s interiérovou výstavou venovanej bocianom bielym. V roku 2021 boli partnermi začaté všetky procesy verejných obstarávaní súvisiace s investičnými aktivitami projektu (KOČR KRT 2022).

Ako partner vystupovala KOČR KRT v projekte 52 zážitkov v Karpatom regióne: Znovuobjavenie tradičných zvykov a zaužívaných pracovných postupov, ktorý patrí do Programu cezhraničnej spolupráce ENI Maďarsko – Slovensko – Rumunsko – Ukrajina. Projekt s názvom Ecovelotour – podpora rozšíreného plánovania ekoturizmu pozdĺž siete cyklotrás Eurovelo v Podunajskej oblasti zasa patrila pod program Dunajského nadnárodného programu 2014-2020. Na realizáciu investičných zámerov všetkých významných projektov uvedených vo výročnej správe organizácie za rok 2021, predstavoval rozpočet organizácie 357 946,37 € z EFRR. Vlastné zdroje organizácie predstavovali 43 176,83 € a štátne spolufinancovanie 13 670,95 € (KOČR KRT 2022). Realizácia veľkých infraštruktúrnych projektov prispieva k tvorbe pracovných miest, podpore ekonomického rastu a zvýšeniu konkurencieschopnosti regiónov.

Za zmienku stojí aj fakt, že aktuálne prebieha prvá verejná výzva v novom programovom období prostredníctvom interregionálnej spolupráce programu Interreg Europe 2021 – 2027. Záujemcovia môžu predkladať svoje projekty od 5. apríla 2022 do 31. mája 2022 na internetovej stránke tohto programu, rovnako tak si môžu nájsť partnerskú organizáciu na spoluprácu z celej Európy, vedia sa inšpirovať zdieľanými projektovými ideami alebo zistiť, či návrh projektu prináša inovatívne politické riešenia problémov miestneho a regionálneho rozvoja (Ministerstvo hospodárstva 2022).

Investície do environmentálnej infraštruktúry prispievajú k rozvoju regiónov (aj k naplneniu cieľov EFRR) a sekundárne vytvoria podmienky pre vznik nových podnikov, pracovných miest a zlepšenie životných podmienok obyvateľstva. Ako môžeme vidieť, Košický kraj je zapojený do viacerých programov cezhraničnej spolupráce a má rozbehnuté mnohé projekty, ktoré vďaka implementácii na naše územie predstavujú jedinečný potenciál prilákať nových návštevníkov. Vďaka novému finančnému rámcu na roky 2021 – 2027 sa tak bude môcť uchádzať o prostriedky z únie aj vďaka cieľu Európskej územnej spolupráci.

ZÁVER

Cestovný ruch v súčasnosti ako jedno z mnohých odvetví hospodárstva trpí vplyvom negatívnych udalostí posledných mesiacov, ktoré budú mať v Slovenskej republike veľmi vážny a dlhotrvajúci dosah.

Teoretickú časť práce tvorila problematika aktuálneho stavu cestovného ruchu v Slovenskej republike, ako i politika súdržnosti EÚ nového programového obdobia 2021 – 2027 s možnosťami financovania cestovného ruchu.

Hlavný cieľ práce, ktorým bolo na báze analýzy možností financovania potrieb cestovného ruchu z prostriedkov štrukturálnych fondov EÚ v novom programovom období odporučiť opatrenia na zatraktívnenie ponuky turistických destinácií vo vybranom regióne Slovenskej republiky, sa nám podarilo naplniť na základe vhodne stanovených čiastkových cieľov.

Výsledkom práce je prehľadné zmapovanie súčasnej situácie cestovného ruchu v skúmanom, nami vybranom Košickom samosprávnom kraji, spolu s návrhom opatrení špecifických cieľov jednotlivých politík v rámci politiky súdržnosti EÚ, prostredníctvom ktorých môžu byť aplikované projektové zámery pre ďalší rozvoj a znižovanie regionálnych disparít nielen skúmaného regiónu, ale aj ostatných menej rozvinutých regiónov na území Slovenskej republiky. Prostredníctvom nového Operačného programu Slovensko sme charakterizovali oblasti možnosti čerpania finančných zdrojov z Európskej únie na rozvoj a podporu cestovného ruchu, ktoré budú postupne v rámci vyhlásenia jednotlivých výziev naplňovať jednotlivé ciele strategického dokumentu Slovenskej republiky-Partnerskej dohody, ako i politiky súdržnosti Európskej únie počas viacročného finančného rámci 2021 – 2027. Aktéri v CR tak budú môcť v rámci výziev predkladať svoje projekty na rozvoj cestovného ruchu v oblasti ich pôsobenia. Čerpanie eurofondov v najbližšom období zjednoduší aktuálnosť iba jedného operačného programu. Štát by však mal zlepšiť najmä projektovú podporu pre samosprávy a podporiť ich v integrovanom prístupe napríklad tým, že im dá kompetencie na rozhodovanie o projektoch.

Ďalší vývoj cestovného ruchu môže byť ovplyvnený aktuálnymi rizikami uvedenými v nami zostrojenej SWOT analýze či nižším príjmom prostriedkov z politiky súdržnosti EÚ. I napriek tomu by sa Slovenská republika mala čo najviac uchádzať o finančné prostriedky z Európskej únie a čerpať tak čo najväčšie množstvo zdrojov, aby nimi naplňovala ciele politiky súdržnosti EÚ a tvorila tak konkurencieschopnejšie postavenie štátu v rámci únie.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

BRUOTHOVÁ, Michaela a kol. *Manažment – praktikum*. 1. vyd. Bratislava: Ekonóm, 2013. 286 s. ISBN 978-80-225-3624-0.

DENNÍK N. *Migrácia, Vojna na Ukrajine* [elektronický zdroj]. 2022. [cit. 2022-04-15]. Dostupné na: <https://dennikn.sk/minuta/2811867>

EUROACTIV. *Vláda schválila cezhraničné eurofondové programy, jeden zapojí aj Ukrajinu* [elektronický zdroj]. 2022. [cit. 2022-04-16]. Dostupné na: <https://euractiv.sk/section/ekonomika-a-euro/news/vlada-schvalila-cezhranicne-eurofondove-programy-jeden-zapoji-aj-ukrajinu/>

EUROFONDY. *Program Slovensko, verzia 1.0* [elektronický zdroj]. 2022a. [cit. 2022-04-13]. Dostupné na: <https://www.eurofondy.gov.sk/program-slovensko-verzia-1-0/>

EUROFONDY. *Programové obdobie 2021 – 2027: Operačný program Slovensko* [elektronický zdroj]. 2022b. [cit. 2022-04-13]. Dostupné na: <https://www.eurofondy.gov.sk/programove-obdobie-2021-27/operacny-program-slovensko/index.html>

EUROFONDY. *Partnerstvo pre politiku súdržnosti 2020+* [elektronický zdroj]. 2022c. [cit. 2022-03-16]. Dostupné na: <https://www.eurofondy.gov.sk/partnerstvo-2020/partnerstvo-pre-politiku-sudrznosti-2020/index.html>

EURÓPSKA ÚNIA. *Rozpočet* [elektronický zdroj]. 2022. [cit. 2022-01-13]. Dostupné na: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/budget_sk

EURÓPSKY DVOR AUDÍTOROV. *Prideľovanie finančných prostriedkov na politiku súdržnosti na obdobie 2021 – 2027 medzi členské štáty* [elektronický zdroj]. 2022. [cit. 2022-01-17]. Dostupné na: https://www.eca.europa.eu/lists/ecadocuments/rcr_cohesion/rcr_cohesion_sk.pdf

GÚČIK, Marián. *Manažment cestovného ruchu*. Banská Bystrica: Slovensko-švajčiarske združenie pre rozvoj cestovného ruchu, 2011. 74s. ISBN 978-80-89090-85-3.

HOLEŠOVÁ, Henrieta. *Regionálna politika a štrukturálne nástroje*. Bratislava: Slovenská obchodná a priemyselná komora, 2003. 48s. ISBN 809690065X.

INTERREG SLOVAKIA-HUNGARY. *Interreg 2021-2027* [elektronický zdroj]. 2022. [cit. 2022-01-17]. Dostupné na: <https://www.skhu.eu/programme/interreg-2021-2027>

KAPITÁNOVÁ, Tatiana. *Slovakia Travel: Prečo vláda oživuje agentúru pre cestovný ruch* [elektronický zdroj]. 2021. [cit. 2022-01-12]. Dostupné na: <https://index.sme.sk/c/22577179/slovakia-travel-vlada-ozivuje-agenturu-pre-cestovny-ruch.html>

KISS, Igor a kol.. *Európske fondy v praxi*. Bratislava: Inštitút hospodárskej politiky, 2013. 254s. ISBN 978-80-971284-7-0.

KOŁODZIJSKI, Marek. *Európska územná spolupráca*. [elektronický zdroj]. 2021. [cit. 2022-04-02]. Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sk/sheet/98/europska-uzemna-spolupraca>

KOREŇ, Marián. *Eurofondy na roky 2021 až 2027: Koľko, kam a na aké priority?* [elektronický zdroj]. 2021. [cit. 2022-02-02]. Dostupné na: <https://euractiv.sk/section/ekonomika-a-euro/linksdossier/eurofondy-na-roky-2021-az-2027-kolko-kam-a-na-ake-priority/>

KOŠICKÝ SAMOSPRÁVNÝ KRAJ. *Rozpočet pre roky 2022-2024* [elektronický zdroj]. 2021. [cit. 2022-02-10]. Dostupné na: <https://web.vucke.sk/sk/uradna-tabula/financie/rozpocet/rozpocet-roky-2022-2024.html>

KOŠICKÝ SAMOSPRÁVNÝ KRAJ. *Vyhodnotenie Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja Košického samosprávneho kraja (PHSR KSK) za rok 2020* [elektronický zdroj]. 2022. [cit. 2022-04-10]. Dostupné na: https://web.vucke.sk/files/sk/uradna-tabula/rozvoj-regionu/program-hosp-socialneho-rozvoja/phsr_2020.pdf

KRAJSKÁ ORGANIZÁCIA CESTOVNÉHO RUCHU KOŠICE REGIÓN TURIZMUS. *Výročná správa KOČR KRT 2021* [elektronický zdroj]. 2022. [cit. 2022-04-16]. Dostupné na: https://org.kosiceregion.com/wp-content/uploads/2022/03/Vyrocnasprava_KRT_2021_web_.pdf

KRÁĽOVÁ, Zuzana. *Európske fondy pre Slovensko*. Bratislava: Zastúpenie Európskej komisie v SR, 2009. 81s. ISBN 9788089102105.

MINISTERSTVO DOPRAVY A VÝSTAVBY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Aktuálne informácie – DE MINIMIS* [elektronický zdroj]. 2022. [cit. 2022-04-09]. Dostupné na:

<https://www.mindop.sk/cestovnyruch/aktualne-informacie>

MINISTERSTVO FINANCIÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Viacročný finančný rámec EÚ* [elektronický zdroj]. 2021. [cit. 2022-02-19]. Dostupné na: <https://www.mfsr.sk/sk/medzinarodne-vztahy/europske-zalezitosti/rozpocet-europskej-unie/viacrocny-financny-ramec-eu/viacrocny-financny-ramec-eu.html>

MINISTERSTVO HOSPODÁRSTVA. *Interreg Europe 2021-2027* [elektronický zdroj]. 2021. [cit. 2022-04-05]. Dostupné na: <https://www.mhsr.sk/uploads/files/MzNVlzt.pdf>

MINISTERSTVO HOSPODÁRSTVA. *Európska územná spolupráca* [elektronický zdroj]. 2022. [cit. 2022-04-09]. Dostupné na: <https://www.mhsr.sk/eu-a-fondy/europska-uzemna-spolupraca>

MINISTERSTVO INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA A INFORMATIZÁCIE SR. *Schválenie legislatívneho balíka k fondom EÚ na roky 2021-2027* [elektronický zdroj]. 2022. [cit. 2022-03-21]. Dostupné na: <https://www.edotacie.sk/clanky/schvalenie-legislativneho-balika-k-fondom-eu-na-roky-2021-2027>

MINISTERSTVO VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Od začiatku vojenského konfliktu prišlo z Ukrajiny takmer 270-tisíc osôb* [elektronický zdroj]. 2022a. [cit. 2022-04-09]. Dostupné na: <https://www.minv.sk/?tlacove-spravy-6&sprava=od-zaciatku-vojenskeho-konfliktu-prislo-z-ukrajiny-na-slovensko-takmer-270-tisic-osob>

MINISTERSTVO VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Od 6. apríla pri vstupe na Slovensko nie je potrebná registrácia v eHranica ani karanténa pre nezaočkovaných* [elektronický zdroj]. 2022b. [cit. 2022-04-09]. Dostupné na: <https://www.minv.sk/?tlacove-spravy&sprava=od-6-aprila-pri-vstupe-na-slovensko-nie-je-potrebna-registracia-v-ehranica-ani-karantena-pre-nezaockovanych>

Nariadenie Rady (EÚ) 2020/2094 zo 14. decembra 2020, ktorým sa zriaďuje Nástroj Európskej únie na obnovu s cieľom podporiť obnovu po kríze COVID-19 [elektronický zdroj]. 2022. [cit. 2022-04-12]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:32020R2094&from=EN>

PACHINGEROVÁ, Mária. Využitie európskych fondov na financovanie cestovného ruchu na Slovensku. In: *Vedecké state Obchodnej fakulty 2014: zborník vedeckých statí*. Bratislava: Ekonóm, 2014, s. 378-379. ISBN 978-80-225-3931-9.

REMOVČÍKOVÁ, Libuša. *Lex Ukrajina: znenie zákona upravuje ubytovanie aj zamestnanie Ukrajincov* [elektronický zdroj]. 2022. [cit. 2022-04-12]. Dostupné na: <https://www.podnikajte.sk/zakonne-povinnosti-podnikatela/lex-ukrajina-ubytovanie-zamestnanie-ukrajincov>

SAMOSPRÁVNE KRAJE. *Všetko o eurofondoch 2021 – 2027 na jednom mieste* [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2022-04-15]. Dostupné na: <http://samospravnekraje.sk/blog/v%C5%A1etko-o-eurofondoch-2021-2027-na-jednom-mieste>

SPRAVODAJSKÁ TELEVÍZIA TA3. *Turistická sezóna sa blíži. Kde skončia utečenci z Ukrajiny ubytovaní v súkromí a zariadeniach cestovného ruchu?* [elektronický zdroj]. 2022. [cit. 2022-04-12]. Dostupné na: https://www.ta3.com/clanok/233461/turisticka-sezona-sa-blizi-kde-skonia-utecenci-z-ukrajiny-ubytovani-v-sukromi-a-zariadeniach-cestovneho-ruchu?fbclid=IwAR0iso35fYXnrX3_FuqxYBv00ALva0J7qZBmv0gKn71xN04Pxe7y8p4E-mY#article-wrapper

ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Datacube statistics* [elektronický zdroj]. 2022. [cit. 2022-04-12]. Dostupné na: <http://datacube.statistics.sk/>

TLAČOVÁ AGENTÚRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Na Slovensku vznikla agentúra Slovakia Travel, dočasným šéfom je V. Mika* [elektronický zdroj]. 2021. [cit. 2021-12-12]. Dostupné na: <https://www.trend.sk/spravy/slovensku-vznikla-agentura-slovakia-travel-sefom-je-mika>

TLAČOVÁ AGENTÚRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Vláda schválila opatrenia hospodárskej mobilizácie v súvislosti s utečencami* [elektronický zdroj]. 2022. [cit. 2021-12-12]. Dostupné na: <https://www.trend.sk/spravy/vlada-schvalila-opatrenia-hospodarskej-mobilizacie-suvislosti-utecencami>

UNITED NATIONS INDUSTRIAL DEVELOPMENT ORGANISATION. *Coronavirus: The economic impact* [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2022-02-12]. Dostupné na: <https://www.unido.org/stories/coronavirus-economic-impact-20-april-2020>

UNITED NATIONS WORLD TOURISM ORGANIZATION. *How COVID-19 is changing the world: a statistical perspective - Volume III* [elektronický zdroj]. 2021. [cit. 2022-02-12]. Dostupné na: <https://www.unwto.org/covid-19-and-tourism-statistics>

ÚRAD VLÁDY SR. *Východiskový návrh priorít SR pre politiku súdržnosti na programové obdobie 2021 – 2027* [elektronický zdroj]. 2019. [cit. 2022-03-10]. Dostupné na: <https://www.mirri.gov.sk/wp-content/uploads/2019/11/V%c3%bdchodiskov%c3%bd-n%c3%a1vrh-prior%c3%adt-SR-pre-PS-2021-2027-final-upraven%c3%bd-po-RV.pdf>

ÚRAD VLÁDY SR. *Informácia o príprave návrhu Partnerskej dohody Slovenskej republiky na roky 2021 – 2027 a návrh rozdelenia národnej alokácie* [elektronický zdroj]. 2021. [cit. 2022-02-12]. Dostupné na: https://www.partnerskadohoda.gov.sk/data/files/4707_informacia-o-priprave-navrhu-partnerskej-dohody-slovenskej-republiky-na-roky-2021-%E2%80%93-2027-a-navrh-rozdelenia-narodnej-alokacie.pdf

ÚRAD VLÁDY SR. *Plán obnovy* [elektronický zdroj]. 2022. [cit. 2022-02-10]. Dostupné na: <https://www.planobnovy.sk/realizacia/semafor/>

SLOVENSKÁ TLAČOVÁ AGENTÚRA. *Za ubytovanie Ukrajincov vám štát vyplatí finančné príspevky, peniaze dostanú aj hotely a penzióny* [elektronický zdroj]. 2022a. [cit. 2022-04-12]. Dostupné na: <https://www.webnoviny.sk/za-ubytovanie-ukrajincov-vam-stat-vyplati-financne-prispevky-peniaze-dostanu-aj-hotely-a-penziony/>

SLOVENSKÁ TLAČOVÁ AGENTÚRA. *Letná sezóna je pre hoteliérovo vo Vysokých Tatrách neistá, zahraniční turisti sa pýtajú na vojnu* [elektronický zdroj]. 2022b. [cit. 2022-04-13]. Dostupné na: <https://www.webnoviny.sk/letna-sezona-je-pre-hotelierov-vo-vysokych-tatrach-neista-zahranicni-turisti-sa-pytaju-na-vojnu/>

SLOVENSKÁ TLAČOVÁ AGENTÚRA. *Slovenský pavilón na výstave Expo v Dubaji zaujal, navštívilo ho viac ako pol milióna ľudí* [elektronický zdroj]. 2022c. [cit. 2022-04-13]. Dostupné na: <https://www.webnoviny.sk/slovensky-pavilon-na-vystave-expo-v-dubaji-zaujal-navstivilo-ho-viac-ako-pol-miliona-ludi/>

SLOVENSKÁ TLAČOVÁ AGENTÚRA. *Čerpanie eurofondov od nástupu súčasnej vlády vzrástlo o dve tretiny, Slovensko sa tak výrazne posunulo vpred* [elektronický zdroj]. 2022d. [cit. 2022-02-15]. Dostupné na: <https://www.webnoviny.sk/cerpanie-eurofondov-od-nastupu-sucasnej-vlady-vzrastlo-o-dve-tretiny-slovensko-sa-tak-vyrazne-posunulo-vpred/>

ŠTATISTICKÝ ÚRAD. *Ubytovacia štatistika CR na Slovensku za rok 2020* [elektronický zdroj]. 2021. [cit. 2022-02-10]. Dostupné na: <https://www.mindop.sk/ministerstvo-1/cestovny-ruch-7/statistika/ubytovacia-statistika/rok-2020>

Zákon 91/2010 Z. z. o podpore cestovného ruchu

Zákon 179/2011 Z. z. o hospodárskej mobilizácii a o zmene a doplnení zákona č. 387/2002 Z. z. o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu v znení neskorších predpisov

PRÍLOHY

PRÍLOHA A Opatrenia jednotlivých priorít špecifických cieľov

PRÍLOHA B Spoločné opatrenia špecifických cieľov RSO5.1 a RSO5.2

PRÍLOHA C Návrh Programu Slovensko - Finančné rozpočtové prostriedky podľa roku

PRÍLOHA D Prevody financií medzi EFRR, ESF+ do Kohézneho fondu (rozdelenie podľa rokov) v Návrhu Programu Slovensko